

Partimotion

Motion till riksdagen 2015/16:3398

av Andreas Carlson m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2015/16:100 2016 års ekonomiska
vårproposition

---

1. Inledning

Kristdemokraterna vill ha en ekonomisk politik som skapar förutsättningar för människor att bygga goda relationer och känna trygghet och tillit samt underlättar för människor att gå från utanförskap till arbete. Vi vill skapa förutsättningar för en god tillväxt och ett företagsklimat som står sig väl i den globala konkurrensen. Inriktningen i den ekonomiska politiken bör därför vara att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden, inte minst för personer som är utrikes födda och/eller har bristande utbildningsbakgrund. Det handlar också om att skapa större frihet för familjerna och förbättra förutsättningarna för företagande och för det civila samhället. Det är också av stor vikt att den ekonomiska politiken utformas på ett sådant sätt att resurserna används effektivt för att skapa trygghet för dem som befinner sig i utsatta situationer. Tillväxten måste komma alla till del och sammanhållning är centralt.

I denna ekonomiska vårmotion presenterar vi nya reformförslag på ett par områden som syftar till ökad tillit och framtidstro i samhället. Istället för framtidstro är utanförskap och utsatthet en alltför vanlig situation för människor som flytt sitt hemland och söker skydd i Sverige. Detta är inte acceptabelt. En human flyktingpolitik måste följas av att människor ges förutsättningar till eget jobb och försörjning. Då finns också förutsättningar för integration.

För att minska rundgången mellan olika insatser och subventionerade anställningar vill vi reformera och minska antalet arbetsmarknadsstöd samt renodla Arbetsförmedlingens uppdrag. Osäkerheten för arbetsgivarna gällande subventionerade anställningar måste minskas för att de ska vara till nytta. Därför föreslår vi att ett antal arbetsmarknadspolitiska program läggs ned, att tre olika former av arbetspraktik slås

ihop till en samt att arbetsmarknadsutbildningarna avskaffas och att vi istället gör en kraftfull satsning på ytterligare platser i yrkesvux.

Ett fungerande rättsväsende med en välfungerande polis är viktigt för att människor ska känna trygghet. Polisen är idag i behov av fler anställda. Därför satsar vi resurser för att kunna anställa 2 100 poliser och 500 civilanställda. De civilanställda är viktiga, i närtid, för att avlasta poliser och ge möjlighet att renodla polisernas arbete. En satsning på fler civilanställda är en satsning på fler synliga poliser. Vi avsätter också pengar till att förstärka den nationella insatsstyrkan och ökar resurserna till Säpo för att få ett förstärkt skydd mot terror. Vi satsar också på förbättrad avhoppbarverksamhet och ger Forum för levande historia i uppdrag att även informera om den våldsbejakande islamismens brott mot mänskliga rättigheter.

För att trygga framtida elförsörjning föreslår vi ett avskaffande av effektskatten på kärnkraft.

Det är av stor vikt att människor känner att man kan lita på att den vård och omsorg som ges är tillgänglig och säker. Äldre personer ska inte behöva känna oro inför en framtid där man riskerar att leva i ensamhet och otrygghet. Därför föreslår vi att det införs en äldreboendegaranti för alla över 85 år. Vidare vill vi att vården stärks genom så kallade vårdservicetjänster, alltså enklare tjänster som man inte behöver någon vårdutbildning för att genomföra. På det sättet avlastas vårdpersonalen som kan fokusera på att göra det som de är utbildade för.

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Förslag till riksdagsbeslut	4
3.	Sverige behöver en ny reformagenda	4
4.	Utsikter för svensk ekonomi	6
4.1.	Långsam internationell återhämtning	6
4.2.	Stora strukturella obalanser i Sverige trots återhämtning	8
4.3.	Osäkerheter i regeringens prognos	11
5.	Regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken	12
5.1.	Budgetpolitik utan styråra och långsiktighet	13
5.2.	Ekonomisk politik som minskar sysselsättning och arbetsutbud	16
5.3.	Politik som slår mot svensk konkurrenskraft	21
6.	Alliansens riktlinjer för den ekonomiska politiken	23
6.1.	Flyktingkrisens effekter och dess konsekvenser för den ekonomiska politiken	23
6.2.	Ansvar för svensk ekonomi och hållbara offentliga finanser	27

6.3.	Fler i arbete genom stärkta drivkrafter och sänkta trösklar in på arbetsmarknaden	32
6.4.	Goda och hållbara förutsättningar för fler och växande företag	33
6.5.	En trygg och tillgänglig välfärd	36
7.	En social marknadsekonomi	38
8.	Kristdemokraternas ekonomiska politik	39
8.1.	Familjepolitik för ökad trygghet och frihet	43
8.2.	Ansvarsfull och human migrationspolitik	45
8.3.	Bättre och mer effektiv integration	46
8.4.	Ett företagsklimat för fler jobb	48
8.5.	Reformer för fler bostäder	48
8.6.	En skola för kunskap och bildning	50
8.7.	Mer valfrihet och makt till den enskilde	51
8.8.	Tryggare ekonomi för äldre	52
8.9.	Det civila samhället	53
8.10.	Goda kommunikationer i hela landet	53
8.11.	En hållbar miljö- och klimatpolitik	54
8.12.	Ett stärkt jordbruk	55
8.13.	En politik som stödjer, inte styr, kulturen	56
8.14.	Ett stärkt försvar i en osäker tid	56
8.15.	Sammanhållning över gränserna	57
9.	Reformer för ett bättre anställningsklimat	59
9.1.	Läget på arbetsmarknaden 2016	60
9.2.	Regeringen utan reformer och fungerande arbetsmarknadspolitik	61
9.3.	Nya reformer för ett bättre anställningsklimat	62
	Introduktionsanställningar	62
	Introduktionsanställningar – vad gäller?	63
	Tre enkla restriktioner	63
	Kan man leva på 75 procent av lägsta lön enligt kollektivavtal?	63
9.4.	Effektivisering av arbetsmarknadspolitiken	64
	Avskaffa arbetsmarknadsutbildning	66
	Fler platser i yrkesvux	66
9.5.	Avveckla anställningsstöd	67
	Instegsjobb	68
	Särskilt anställningsstöd	68
	Förstärkt särskilt anställningsstöd	68
	Slå ihop tre former av arbetspraktik till en	69

	Neddragning av Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag	69
10.	Slopad effektskatt för kärnkraft	69
11.	Kraftfull satsning på poliser	71
11.1.	Kristdemokraternas förslag för att stärka svensk polis	73
	2 000 fler poliser	73
	Låt poliser vara poliser	73
	Förstärk terrorberedskapen	73
12.	Förebyggande arbete mot terror	74
12.1.	Kristdemokraternas förslag för förstärkt skydd mot terror	74
	Förbättrad avhopparverksamhet	74
	Belysning av den våldsbejakande islamismens brott	75
	Utökade resurser till Säpo	75
	Fördubbla nationella insatsstyrkan och stärk den regionala insatsförmågan	75
13.	Att åldras i trygghet och värdighet	75
13.1.	Inför en äldreboendegaranti	76
14.	En sjukvård i världsklass	77
14.1.	Vårdserviceteam för bättre hälso- och sjukvård	78
14.2.	Förstatliga sjukhusvården	80
14.3.	Krafttag mot den psykiska ohälsan bland barn och unga	80
15.	Tabell över reformer och finansiering i motionen	81

2. Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

3. Sverige behöver en ny reformagenda

Sverige står inför en period med omfattande reformbehov. Med en allt mer tudelad arbetsmarknad stängs svaga grupper ute från arbetsmarknaden och har mycket svårt att få ett första jobb. En utbredd bostadsbrist runtom i landet försvårar för människor att flytta till jobben och företagens möjlighet att rekrytera. Skolresultaten och kunskapsnivån i den svenska skolan är fortsatt otillräckliga. Samtidigt behöver stora grupper nyanlända etableras i Sverige och på den svenska arbetsmarknaden. Reformbehovet är påtagligt. Det ställer krav på politiskt ledarskap. Kraftfulla jobb- och integrationsinsatser, ökat bostadsbyggande och reformer för att stärka Sveriges konkurrenskraft kommer att vara centrala frågor under en lång tid framöver.

Sveriges nuvarande regering saknar det politiska ledarskap och den handlingskraft som krävs för att ta sig an Sveriges utmaningar. Avsaknaden av konkreta reformer för jobb och integration samt en ovilja att se problemen med utanförskap och för få vägar till arbetsmarknaden präglar regeringens politik. Vallöften har brutits, det har getts olika besked om regeringens inriktning och en stor osäkerhet har skapats på en rad områden. Samtliga oberoende experter gör bedömningen att regeringens politik har en obefintlig eller negativ effekt på sysselsättningen. Sverige är på väg åt fel håll.

Sverige klarade finanskrisen bättre än de flesta andra länder. Mer än 300 000 nya jobb skapades under alliansregeringen. Nya företag kunde startas. Människor får behålla mer av sin egen lön. Skolan började fokusera på kunskap igen. Välfärden stärktes med mer än 100 miljarder kronor i fasta priser, samtidigt som de egna möjligheterna att välja och påverka ökade. Sveriges miljö- och klimatarbete stärktes.

Samtidigt är det tydligt att reformerna som genomfördes mellan 2006 och 2014 inte räcker för att klara de nya utmaningar vi står inför. Alltför många står utanför arbetsmarknaden, inte minst unga och utrikes födda. En stor andel elever lämnar grundskolan utan fullständiga betyg. Det finns fortsatt brister i sjukvård och omsorg. Migrations- och integrationsutmaningen växer. För att vända utvecklingen behövs andra och nya förslag. Sverige behöver en ny reformagenda.

Alliansen har en gemensam väg framåt för Sverige. Den är grunden för de nya förslag allianspartierna presenterar och den reformagenda som vi gemensamt kommer lägga fram inför nästa val. Vi tar ansvar för den ekonomiska politiken och hållbarheten i de offentliga finanserna. Vi lägger förslag för att fler jobb ska växa fram och integrationen ska fungera bättre. Fler jobb är grunden för en stark ekonomi och för att vi fortsatt ska ha en hög kvalitet i välfärden. Vi kommer prioritera viktiga investeringar för att stärka svensk konkurrenskraft, med mer kunskap i skolan och bättre och utbyggd infrastruktur för att fortsätta att knyta ihop hela vårt land. Och vi kommer värna och utveckla välfärdens kärnverksamheter för att möta de krav på kvalitet, tillgänglighet och valfrihet som alla svenskar kan förvänta sig av skolan, vården och omsorgen.

Alliansen sätter människan i centrum. Vår politik syftar till att bygga ett samhälle som tar tillvara varje människas förmåga, där alla får förutsättningar att växa och skapa, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning. Det är kärnan i Alliansens politik.

4. Utsikter för svensk ekonomi

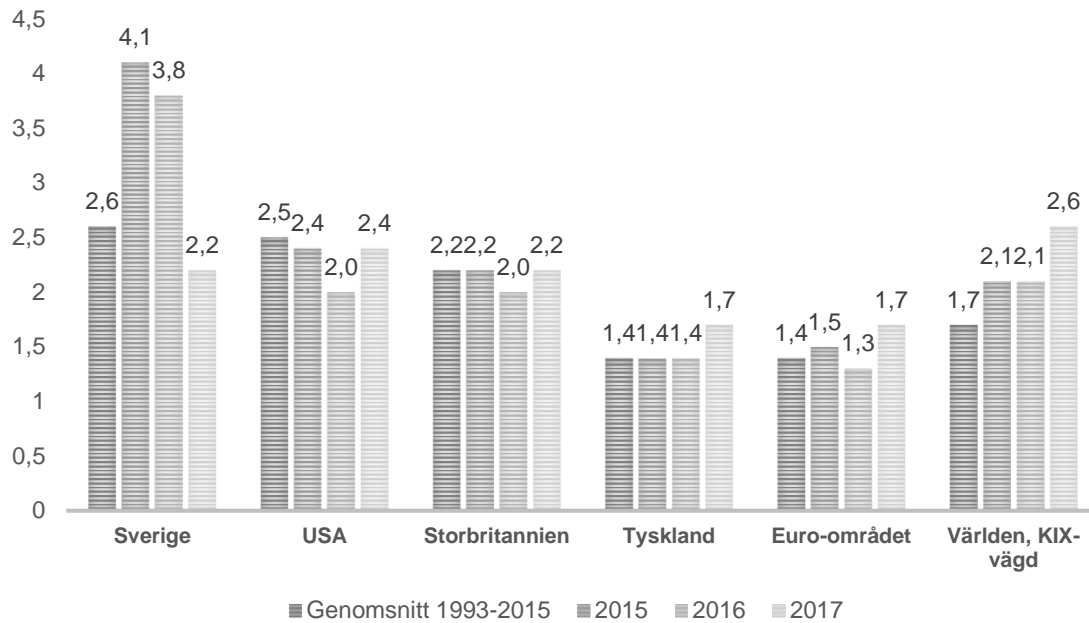
4.1. Långsam internationell återhämtning

Den globala ekonomin fortsätter att stärkas, men utvecklingen går sakta och präglas av stor osäkerhet. Sammantaget blev 2015 ett svagt år för såväl handel som industriproduktion. Den globala BNP-tillväxten noterade sin långsammaste utveckling sedan 2009 och klart under det historiska genomsnittet. För åren framöver väntas tillväxten öka tack vare en relativt stabil tillväxttakt i avancerade ekonomier och en gradvis stabilisering i tillväxtekonomierna. Men återhämtningstakten är troligtvis fortsatt långsam och riskerna för en svagare internationell konjunkturutveckling dominerar.

Konjunkturåterhämtningen i de avancerade ekonomierna driver den globala utvecklingen. Återhämtningen understöds av expansiv penningpolitik, tilltagande investeringsbehov och ett lågt oljepris. Jämfört med bedömningen hösten 2015 har utsikterna dock försvagats. USA har agerat draglok med stark utveckling på arbetsmarknaden och växande investeringar. Tillväxten har främst burits av tjänstesektorn, medan tillväxten i tillverkningsindustrin ännu inte har tagit fart. Totalt sett väntas ändå utvecklingen på arbetsmarknaden och på bostadsmarknaden fortsatt vara positiv.

I euroområdet ser ekonomin ut att ha försvagats jämfört med tidigare bedömningar. Förtroendet bland företag och hushåll är fortfarande något över det historiskt normala, men industriproduktionen har utvecklats svagt och investeringarna stagnerade under tredje kvartalet 2015. Att investeringarna i euroområdet kommer igång är av central betydelse både för varaktigheten i konjunkturuppgången och för produktivitet utvecklingen i ekonomin. Därför bör den senaste tidens utveckling väcka viss oro. Den svaga utvecklingen av industriproduktionen och de begränsade investeringarna väntas dämpa euroområdets tillväxt även om positiva effekter från oljepriset delvis motverkar denna effekt.

Figur 1. BNP-tillväxt i avancerade ekonomier, prognos 2016 och 2017. Årlig tillväxttakt i procent (ej kalenderkorrigerad).

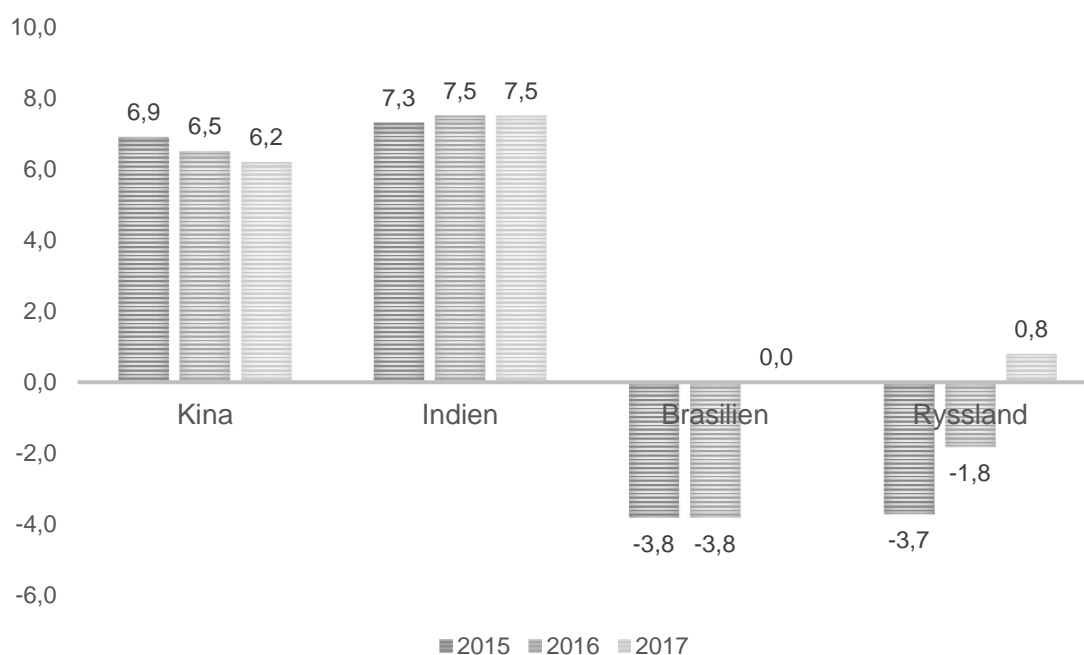

Källa: Vårpropositionen 2006.

BNP-tillväxten i tillväxtekonomierna har bromsat in de senaste åren. Kina befinner sig i en känslig omvandling från en investeringsdriven till en konsumtionsdriven ekonomi, vilket dämpar landets tillväxttakt. Detta ger i sin tur negativa spridningseffekter till andra asiatiska tillväxtekonomier och påverkar råvarupriserna. Särskilt Ryssland och Brasilien uppvisar sedan en tid tillbaka en mycket svag utveckling, bland annat på grund av prisfallen på råvaror. Dessa två länder bedöms tillsammans ha svarat för en tredjedel av inbromsningen i importtillväxten från tillväxtekonomierna 2015.

Utvecklingen i Kina har också påverkat kinesiska och internationella finansmarknader, som präglats av betydande oro under början av 2016. Indien är ett undantag bland de större tillväxtekonomierna. Landet klarar att upprätthålla en tillväxttakt på drygt sju procent kommande år, i linje med den historiska tillväxttakten.

Figur 2. BNP-tillväxt i tillväxtekonomier, prognos 2016 och 2017. Årlig tillväxttakt i procent.

Källa: IMF World Economic Outlook, april 2016.

4.2. Stora strukturella obalanser i Sverige trots återhämtning

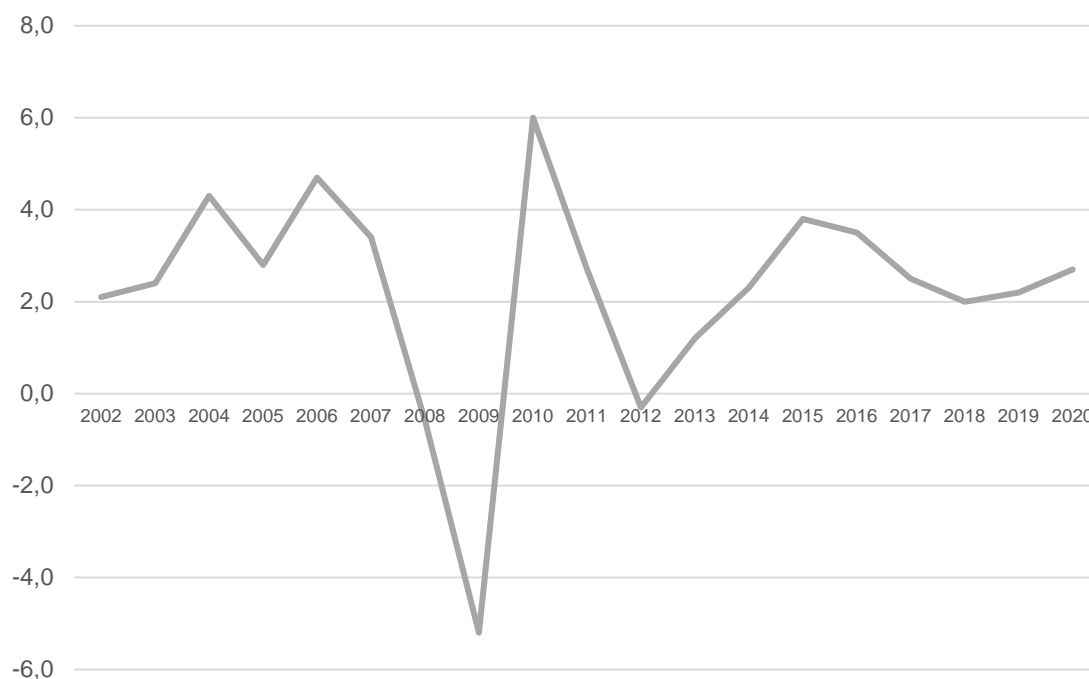
Sverige befinner sig i en ur flera aspekter ovanlig konjunkturuppgång. Efterfrågan i svensk ekonomi har stärkts och BNP-tillväxten bedöms uppgå till 3,5 procent 2016 och 2,5 procent 2017. Det som skiljer denna konjunkturåterhämtning från andra är att Sverige samtidigt präglas av strukturella obalanser på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden kombinerat med en stor befolkningsökning av nyanlända flyktingar. Det gör att sysselsättningsgraden vänder ned under 2017 och att jämviktsarbetslösheten stiger. Behovet av reformer är påtagligt. Oroväckande nog bedömer både Konjunkturinstitutet och Finanspolitiska rådet att regeringens politik förstärker problemen.

Utsikterna för svensk ekonomi har stärkts under det senaste året. BNP-tillväxten i Sverige steg under 2015, och uppgick under fjärde kvartalet till 4,5 procent jämfört med samma kvartal 2014. Konjunkturindikatorerna visar på en positiv syn på svensk ekonomi inom både byggindustrin, tillverkningsindustrin, de privata tjänstenäringarna och detaljhandeln. BNP väntas öka och resursutnyttjandet stiger. Utvecklingen beror delvis på ökad export som stimuleras av den försvagade kronan. Samtidigt är hushållens starka efterfrågan fortsatt central för återhämtningen. Hushållens under flera år ökande disponibla inkomst, låga räntor och en hög befolkningstillväxt leder till ökad efterfrågan hos hushållen och offentlig sektor. Tillväxten mätt som BNP i Sverige bedöms vara bland de högsta i OECD under åren framöver. Samtidigt faller tillväxttakten i BNP per

capita kraftigt. De kommande åren väntas BNP per capita växa med under en procent per år.

Figur 3. Historisk och prognostiserad BNP-tillväxt i Sverige. Årlig tillväxttakt i procent.

Källa: SCB (historiskt utfall t o m 2014), Vårpropositionen 2016 (2015 och prognos).

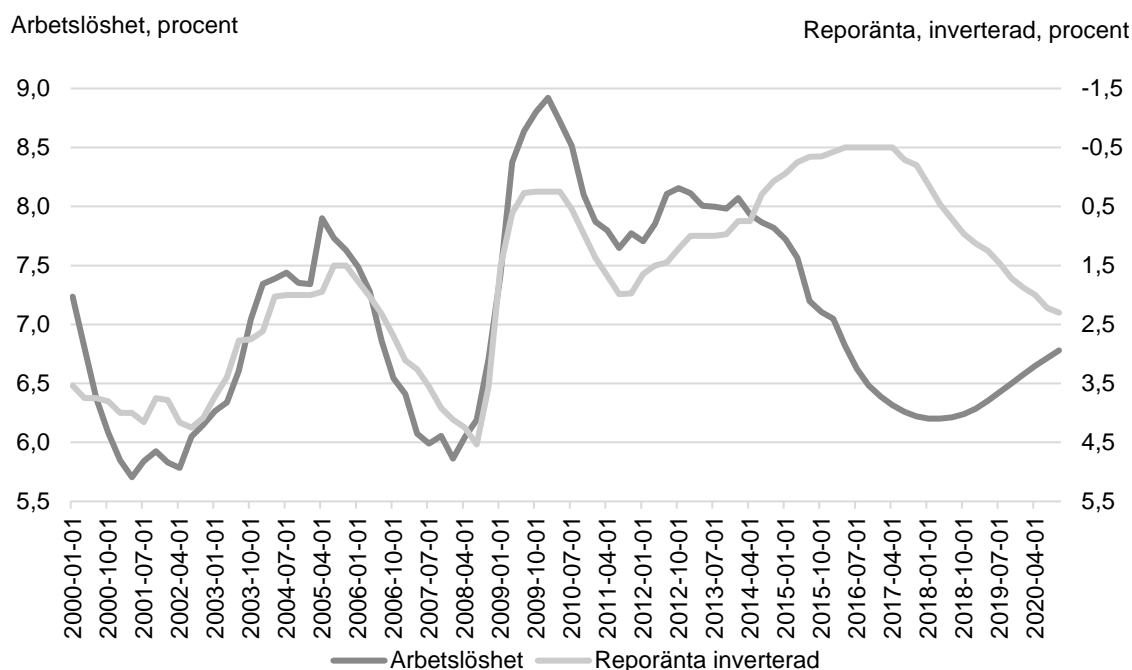
Tillväxten i svensk ekonomi drivs av flera samverkande faktorer. För det första har svensk ekonomi, tack vare en väl avvägd stabiliseringspolitik och i delar expansiv penningpolitik, klarat den utdragna lågkonjunkturen bättre än många jämförbara länder. Arbetskraftsdeltagandet har upprätthållits och är nu högre än under högkonjunkturåren 2001 och 2007. Hushållens disponibla inkomst har också ökat betydligt, med upprätthållen inhemsk konsumtion som följd. Sveriges goda utgångsläge har skapat förutsättningar för en stark och bred återhämtning.

För det andra har en fortsatt låg inflation och låga inflationsförväntningar lett till att svensk penningpolitik varit kraftigt expansiv under de senaste åren. En expansiv penningpolitik med låga eller negativa räntenivåer förväntas ligga fast under de kommande åren, vilket bland annat gör att kronan förblir relativt svag och att efterfrågan stärks. Denna penningpolitik ligger fast trots att Sverige nu är på väg in i en ny högkonjunktur och att den konjunkturrella arbetslösheten minskar.

För det tredje har finanspolitiken förskjutits i expansiv riktning till följd av ökade ofinansierade utgifter för flyktingmottagande. Detta ökar efterfrågan i ekonomin ytterligare. Under det sista kvartalet 2015 bidrog offentlig konsumtion inom ramen för flyktingmottagandet till 0,4 procent av BNP enligt SCB. Med nuvarande goda

konjunkturläge finns inte några stabiliseringspolitiska skäl att fortsatt bedriva expansiv finanspolitik. I praktiken har vi därmed en procyklisk finanspolitik, med minskande strukturellt sparande trots hög tillväxt under åren framöver.

Figur 4. Reporänta (inverterad) och arbetslöshet 2000–2020.

Källa: Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget mars 2016.

Trots goda utsikter för svensk tillväxt följer utvecklingen på arbetsmarknaden inte med. Sysselsättningsgraden och arbetslösheten faller tillbaka redan nästa år, med en negativ trend under hela prognosperioden. Konjunkturinstitutet skriver upp sin bedömning av jämviktsarbetslösheten, som antas öka från 6,7 procent 2016 till 7 procent 2020. Den potentiella sysselsättningsgraden bedöms också börja falla redan 2016 och utvecklas negativt fram till 2019. Regeringens arbetslöshetsmål uppnås inte.

Utvecklingen på arbetsmarknaden är delvis en direkt effekt av att antalet nyanlända i Sverige ökar. Under hösten 2015 ökade antalet asylsökande som kom till Sverige och uppgick för helåret till över 160 000 personer. Att en stor grupp nyanlända på kort sikt ökar antalet som står till arbetsmarknadens förfogande behöver i sig inte vara ett problem. Om dessa personer står nära arbetsmarknaden bör de på något års sikt hitta en sysselsättning.

Problemet i Sverige idag är dock att de strukturella obalanserna på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden håller både nyanlända och människor som redan bor i Sverige utanför arbetsmarknaden mer permanent. Att så är fallet understöds av den ökande jämviktsarbetslöshet som Konjunkturinstitutet förutspår. En stor, och ökande, andel av de arbetslösa utgörs av långtidsarbetslösa, utrikes födda och personer med högst

förgymnasial utbildning. Dessa grupper har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden på grund av höga trösklar, orsakade av låg flexibilitet på arbetsmarknaden, allt högre kompetenskrav och dålig tillgång på bostäder. Matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa har försämrats över tid, vilket ligger i linje med hur sammansättningen av gruppen arbetslösa utvecklats, där allt fler står allt längre från arbetsmarknaden. Med ett stort antal nyanlända som behöver ta sig in på arbetsmarknaden riskerar dessa strukturella obalanser att förstärkas ytterligare.

Oroväckande nog förväntas regeringens åtgärder förstärka problemen; kombinationen av höjd skatt på arbete och ändrad inriktning på arbetsmarknadspolitiken och bidragssystemen bedöms enligt Konjunkturinstitutet försvaga återhämtningen på arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutet bedömer att förändringar inom a-kassan, omläggningar inom arbetsmarknadspolitiken samt högre anställningskostnader för unga och äldre gör att färre står till arbetsmarknadens förfogande och sysselsättningen minskar. En utveckling i denna riktning, med försämringar av förutsättningarna för jobb och ekonomisk tillväxt, är fel väg för Sverige.

4.3. Osäkerheter i regeringens prognos

Det föreligger fortsatt risker för en sämre utveckling av ekonomin, både internationellt och i Sverige. Flera tillväxtmarknader, främst Kina, Brasilien och Ryssland, har sett en snabbt inbromsande tillväxt. Osäkerheten kring vart Kinas ekonomi är på väg är fortsatt stor, vilket bland annat tagit sig uttryck i stora rörelser på den kinesiska börsen. De spridningseffekter som skett till de finansiella marknaderna i omvärlden visar också på vilken betydelse utvecklingen i Kina tillmäts. En allvarlig risk är att överkapaciteten i den kinesiska företagssektorn och på fastighetsmarknaden leder till en hastig korrigerande av de högt uppdrivna investeringarna i landet. En sådan utveckling skulle kunna bromsa den globala konjunkturåterhämtningen, särskilt om det leder till utdragen turbulens på de internationella finansmarknaderna. En annan global risk är att den mycket expansiva penningpolitiken, med låga räntenivåer som bedrivs av centralbanker runtom i världen, kan leda till en ökad efterfrågan på, och övervärdering av, riskfyllda tillgångar, som i sin tur gör det finansiella systemet känsligt för störningar.

Den politiska och ekonomiska utvecklingen i Europa är också mycket osäker. Under 2015 sökte sig mer än en miljon människor till Europa för att söka asyl. EU-länderna har ännu inte fullt ut lyckats implementera en gemensam lösning och flera länder har nu infört gränskontroller. Schengensamarbetet anses av många bedömare vara hotat. Frågan om en eventuell Brexit är också en betydande osäkerhet som avgörs denna sommar inom ramen för den folkomröstning som den brittiska regeringen beslutat om.

Samtidigt fortsätter krisen i Ukraina och de sanktioner som införts av såväl EU som Ryssland kan leda till att framtidstron bland europeiska företag påverkas negativt.

Ett antal risker är förknippade med utvecklingen av inhemska svenska förhållanden. Hushållens konsumtion bedöms stå för en större del av BNP-tillväxten, jämfört med i tidigare konjunkturuppgångar. Regeringens skattehöjningar på jobb och arbetsinkomster samt osäkerheten kring en rad viktiga politiska beslut gör att hushållens optimism riskerar att dämpas. Det kan leda till lägre konsumtion än vad regeringen prognostiserar. Vi ser risker för en sådan utveckling i Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer. Hushållens förväntningar på tolv månaders sikt för den egna ekonomin, och för den svenska ekonomin som helhet, är betydligt mer pessimistiska sedan den nya regeringen tillträdde, trots att hushållen har en relativt positiv bild av sin nuvarande situation.

Även företagens investeringsvilja kan dämpas av den ökade osäkerhet som regeringen har skapat kring viktiga politiska beslut, exempelvis energiförsörjning och infrastruktur. Att det blir dyrare att anställa unga och äldre slår mot sysselsättningen för dessa grupper, med färre jobb och minskad konsumtion som följd. Sammantaget riskerar dessa faktorer att påverka tillväxt, sysselsättning och offentliga finanser negativt i större utsträckning än vad regeringen väntar sig.

På medellång sikt utgör bostadsprisernas utveckling och hushållens jämförelsevis höga skuldsättning en risk. Bostadspriserna och hushållens skuldsättning har ökat kraftigt sedan mitten av 1990-talet och är nu på mycket höga nivåer i ett både historiskt och internationellt perspektiv. Vid ett kraftigt prisfall kan hushållen tvingas amortera på sina lån i snabbare takt, med negativa konsekvenser för konsumtion, tillväxt och sysselsättning som följd.

5. Regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Trots konjunkturuppgången kommer de offentliga finanserna dras med fortsatta underskott under hela mandatperioden, både på grund av ökade utgifter i transfereringssystemen och för att regeringen nu öppnar för lånefinansiering av nya reformer. Tillsammans med strukturella obalanser på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden och en stor befolkningsökning av nyanlända flyktingar är behovet av reformer påtagligt.

Det är mot denna bakgrund anmärkningsvärt att regeringen står utan en jobbpolitik och förefaller sakna ambitioner när det gäller att presentera en samlad strategi som kan leda till en varaktig höjning av sysselsättningen. Inte heller ger regeringen besked om hur de offentliga finanserna ska föras tillbaka till överskott, och de bryter därmed mot

det finanspolitiska ramverket. Regeringen står tomhänt och handfallen när det gäller att hantera Sveriges långsiktiga problem.

5.1. Budgetpolitik utan styråra och långsiktighet

En stark offentlig ekonomi och en stabil makroekonomisk miljö är viktiga förutsättningar för att skapa tillväxt och välstånd. Det gör att människor och företag vågar konsumera och investera samt att banker och andra länder vågar låna ut pengar till Sverige till goda villkor. Det skapar också utrymme för viktiga satsningar på till exempel skolan, jobbskapande och integration, istället för att offentliga medel ska gå till räntor och amorteringar.

Svensk ekonomi har gått in i en högkonjunktur och resursutnyttjandet beräknas vara positivt från 2016. I normalläget bör då statsfinanserna stärkas. Det kan dels ske automatiskt tack vare växande och konjunkturkänsliga skatteintäkter och minskande offentliga utgifter i transfereringssystemen. Det kan dels krävas aktiv politik för att stärka det offentligfinansiella sparandet. Att de offentliga finanserna stärks i goda tider är den bärande principen för överskottsmålet, för att skapa säkerhetsmarginaler inför framtida kriser.

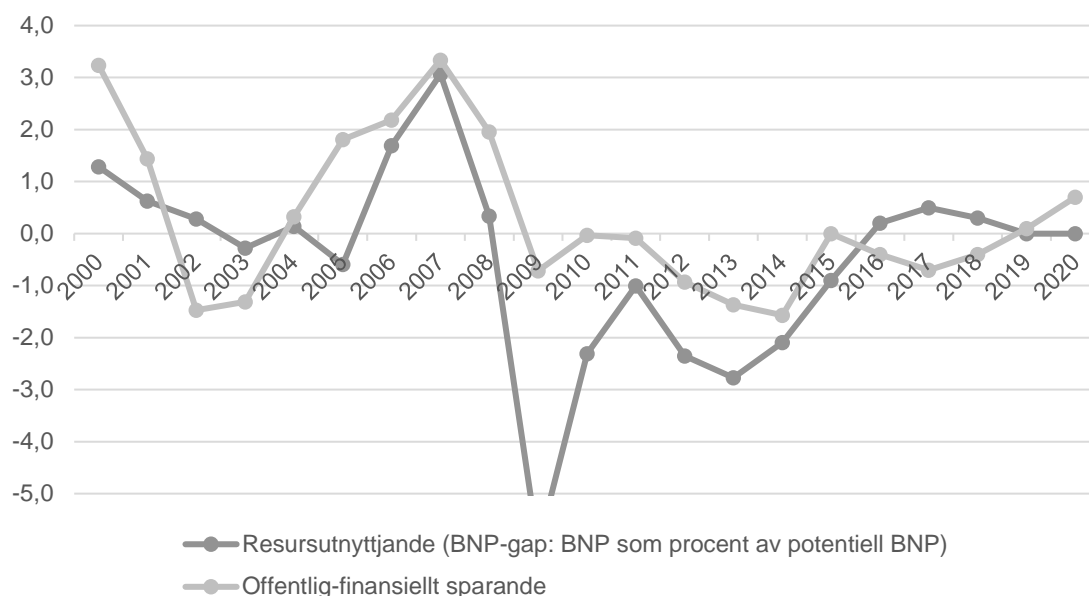
Men i förhållande till 2015 förväntas det finansiella sparandet försämrats med 19 miljarder kronor år 2016 och 31 miljarder kronor år 2017. Skälet till de betydande underskotten är kraftigt ökade offentliga utgifter för flyktingmottagande, sjukförsäkring och assistansersättning. Dessa motverkas bara delvis av att skatteintäkterna ökar till följd av konjunkturuppgången. Finanspolitiken är därmed procyklisk, och stimulerar efterfrågan trots att det saknas tillgängliga resurser i ekonomin.

Med ett nytt ekonomiskt läge krävs en ny bedömning av hur budgetpolitiken ska utformas. Exempelvis lyfter Konjunkturinstitutet i sin decemberprognos fram nya stabiliserings- och budgetpolitiska avväganden: ”Stabiliseringspolitiska och budgetpolitiska argument talar för en stramare finanspolitik efter 2016. [...] Finansiering via högre skatter eller lägre utgifter av en viss del av, men inte hela, den direkta utgiftsökningen på grund av flyktinginvandringen skulle innebära en bättre stabiliseringspolitiskt avvägd finanspolitik. Det skulle också föra sparandet närmare saldomålet, oavsett om detta är ett balans- eller överskottsmål i framtiden.”

I ljuset av att Sverige är på väg in i en högkonjunktur och att läget i de offentliga finanserna fortsatt är ansträngt bör regeringen snarast presentera en trovärdig väg tillbaka till balans och överskott. Det är grundläggande för att värna förtroendet för svensk ekonomi och finanspolitik. Men regeringen har inte presenterat en sådan plan i vare sig budgetpropositionen eller vårpropositionen. Istället har det senaste året präglats

av en regering som stegvis ser ut att överge det finanspolitiska ramverket. Det skapar flera allvarliga problem.

Figur 5. Finansiellt sparande och resursutnyttjande 2000–2020. Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP.

Källa: Vårpropositionen 2016, Konjunkturinstitutet mars 2016, ESV april 2016.

För det första riskerar regeringens ensidiga försök att avskaffa överskottsmålet för de offentliga finanserna att minska trovärdigheten i den ekonomiska politiken. Sverige har under många år haft en bred politisk samsyn kring de finanspolitiska spelregler som ska gälla för den ekonomiska politiken. Denna samsyn grundar sig i erfarenheterna från den finanskris som slog till på 1990-talet, då Sveriges ekonomi saknade motståndskraft. Eftersom ekonomiska säkerhetsmarginaler saknades när krisen slog till tvingades både den borgerliga och därefter den socialdemokratiska regeringen att svara med åtstramningar, krispaket och budgetsaneringar. Det finanspolitiska ramverket med överskottsmål, utgiftstak, kommunalt balanskrav och en sammanhållen budgetprocess infördes efter krisen för att säkerställa att finanspolitiken framöver skulle vara långsiktigt hållbar. I och med 2008 års finanskris kom det finanspolitiska ramverkets effektivitet att prövas. Det visar sig ha tjänat Sverige väl. Under krisåren ökade skuldnivåerna för jämförbara EU-länder i genomsnitt med cirka 30 procent av BNP. De höga skuldnivåerna medför att dessa länder nu i det närmaste har uttömt sina möjligheter att stimulera ekonomin när nästa kris slår till, medan Sverige fortfarande står starkt. Att överväga att lägga om nuvarande ramverk kräver följaktligen både djup analys och bred enighet. Riksdagen har därför fattat beslut om att en brett

parlamentariskt förankrad utredning ska föregå eventuella framtida beslut om en revidering av det finanspolitiska ramverket.

För det andra har regeringen, trots att utgiftstaken hotas både 2016 och 2017 till följd av ökat utgiftstryck, inte klarat av att presentera några robusta utgiftsbegränsningar. Istället har regeringen valt att presentera ett stort antal omflyttningar av utgifter mellan åren för att klara utgiftstaket 2016. Samtidigt har regeringen förstärkt utgiftstrycket i de offentliga finanserna genom att nedmontera centrala strukturreformer som genomfördes inom sjukförsäkringen under 2006 och 2007 i syfte att hjälpa människor tillbaka till arbete. Att ta bort den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen och återinföra vad som tidigare benämndes förtidspensionering för unga människor utan att komma till rätta med den stigande ohälsan riskerar att pressa in människor i utanförskap. Samtidigt kommer det betydande kostnadstryck som vi redan ser att förstärkas ytterligare. Att regeringen blundar för det pressade läget i de offentliga finanserna och inte hanterar de långsiktiga utgiftsökningar som lett fram till att utgiftstaken hotas är mycket problematiskt, särskilt då utgiftsökningarna till stor del riskerar att vara bestående – till exempel i sjukförsäkringen och etableringen – och därmed kräver långsiktiga besparingsåtgärder.

För det tredje har regeringen gett signaler om att man från 2016 avser låna till nya reformer och överge finansiering krona-för-krona. Att regeringen överger finansiering krona-för-krona och börjar låna till nya reformer gör det mycket svårt att nå balans och överskott under överskådlig tid. Genom att spä på det redan höga utgiftstrycket riskerar regeringen att tappa kontrollen över de offentliga finanserna och få än svårare att på sikt komma tillbaka till balans och överskott. Det förstärker också de procykliska tendenserna i finanspolitiken ytterligare.

För det fjärde finns vad gäller statsbudgetens inkomster betydande frågetecken om hållbarheten i regeringens budget. De skatteförslag som regeringen gått fram med i budgetpropositionen för 2016 riskerar att leda till lägre inkomstförstärkningar än vad som förväntas. Konjunkturinstitutet skriver bland annat att Finansdepartementet ”överskattar förstärkningen av de offentliga finanserna på grund av avtrappat jobbskatteavdrag och begränsad uppräkningsgräns för statlig inkomstskatt. Detta eftersom regelförändringarna kan ge upphov till lägre beskattningsbara arbetsinkomster än vid oförändrade regler”. Flood (2015) skriver att en nedtrappning av jobbskatteavdraget inte ger några effekter på skatteintäkterna när hänsyn tas till förväntade beteendeeffekter i form av ett minskat arbetsutbud. Sammantaget är risken överhängande att effekterna av de skattehöjningar regeringen genomför överskattas och att intäkterna blir lägre än väntat. Detta medför att de utgiftsökningar som skulle

finansieras via skatteförslagen underfinansieras över tid. Detta riskerar att ytterligare försvaga statens finanser.

Sammanfattningsvis är regeringens förflyttningar vad gäller finanspolitiken betydande och riskerar att minska förtroendet för det finanspolitiska ramverket och på sikt försvaga hållbarheten i statens finanser. Både Finanspolitiska rådet och Konjunkturinstitutet skriver att det är oklart vilka principer som styr finanspolitiken. Finanspolitiska rådet skrev följande i december 2015: ”I nuläget är det centralt att det finanspolitiska ramverket respekteras, inte minst för att ha resurser för att kunna utveckla integrations- och arbetsmarknadspolitik. Det krävs därför en tydlig plan för hur regeringen ska nå sitt mål för det offentliga finansiella sparandet. En sådan plan saknas idag.” Konjunkturinstitutet skriver bland annat att ”överskottsmålet i praktiken just nu är överspelat” och ”det är [...] för närvarande oklart vilket finansiellt sparande regeringen siktar på”. Otydligheten i regeringens besked minskar transparensen och möjligheten till ansvarsutkrävande. För att upprätthålla Sveriges höga förtroende krävs att Finansdepartementet förtydligar hur den förda finanspolitiken bidrar till långsiktigt hållbara finanser och att regeringen backar från de stegvisa försvagningar av budgetpolitiken som skett sedan regeringen tillträdde.

5.2. Ekonomisk politik som minskar sysselsättning och arbetsutbud

Trots att Sverige är på väg in i en högkonjunktur vänder sysselsättningen ned 2017 och jämviktsarbetslösheten stiger. Behovet av reformer är påtagligt. Oroväckande nog bedömer både Konjunkturinstitutet och Finanspolitiska rådet att regeringens åtgärder istället förstärker problemen.

Strukturella problem på den svenska arbetsmarknaden gör att grupper som står långt från arbetsmarknaden, bland annat långtidsarbetslösa, utrikes födda, personer utan gymnasieutbildning och personer med en funktionsnedsättning, fortsatt har stora svårigheter att få ett jobb. Gruppen utgör en växande andel av de arbetslösa, och förväntas 2017 uppgå till nästan 80 procent av de inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Jämviktsarbetslösheten är därför stigande och matchningen fungerar dåligt. Därtill finns ett fortsatt behov av att förlänga arbetslivet för fler genom både tidigare inträde på och senare utträde från arbetsmarknaden. Viktiga strukturella reformer krävs för få till stånd en positiv utveckling.

I skenet av de utmaningar som finns på arbetsmarknaden och det behov av åtgärder som därmed föreligger, är regeringens politiska prioriteringar oroande. Regeringens politik riskerar i flera avseenden att förstärka problemen. I ett läge då fler reformer behövs för att stärka sysselsättningen och minska utanförskapet går regeringen åt motsatt håll och försvårar och fördyrar jobbskapande. Regeringen höjer skatter med

drygt 39 miljarder kronor 2017, och på sikt mer än 40 miljarder kronor. Cirka 70 till 90 procent av dessa slår direkt mot jobb och tillväxt. De satsningar regeringen gör på näringspolitik är försumbara jämfört med de höjda skatterna. De uppgår endast till cirka två procent av de skattehöjningar som drabbar jobb och tillväxt.

Regeringen har höjt inkomstskatten för över en miljon löntagare. Under 2016 har regeringen höjt marginalskatterna genom att jobbskatteavdraget trappas av och skiktgränsen för statlig inkomstskatt räknas upp långsammare än tidigare. Sverige har därmed västvärldens högsta marginalskatter. Höjda skatter påverkar motivationen att arbeta och höjer trösklarna in på arbetsmarknaden. Detta är särskilt allvarligt då de kombineras med kraftigt utbyggda transfererings- och bidragssystem som minskar incitamentet att gå från bidragsförsörjning till förvärvsarbete. Enligt Konjunkturinstitutet leder regeringens reformer till att arbetskraftsdeltagandet minskar med minst 15 000 personer.

Regeringen försvårar också för företagande och jobbskapande genom att öka kostnaderna för att anställa. Under regeringens två första år kommer arbetsgivaravgiften för unga ha tredubblats. Därtill har en särskild löneskatt för dem som är över 65 år och som jobbar införts 2016. De höjda kostnaderna för att anställa både försvårar inträdet på och tidigare lägger utträdet från arbetsmarknaden. Det är särskilt problematiskt i ljuset av det stora samhällsekonomiska behov som finns för att förlänga yrkeslivet. Utöver att höja direkta anställningskostnader har regeringen också valt att försämra de ekonomiska förutsättningarna för ROT- och RUT-tjänster. Detta görs trots att finansministern beskriver RUT-reformen som en kostnadseffektiv åtgärd för att skapa jobb till de grupper som har en relativt svagare anknytning till arbetsmarknaden. Sammantaget kommer regeringens åtgärder strama åt inhemsk efterfrågan samtidigt som de försämrar förutsättningarna för de arbetsgivare som anställer och vill anställa de grupper som har svårast att komma in på arbetsmarknaden.

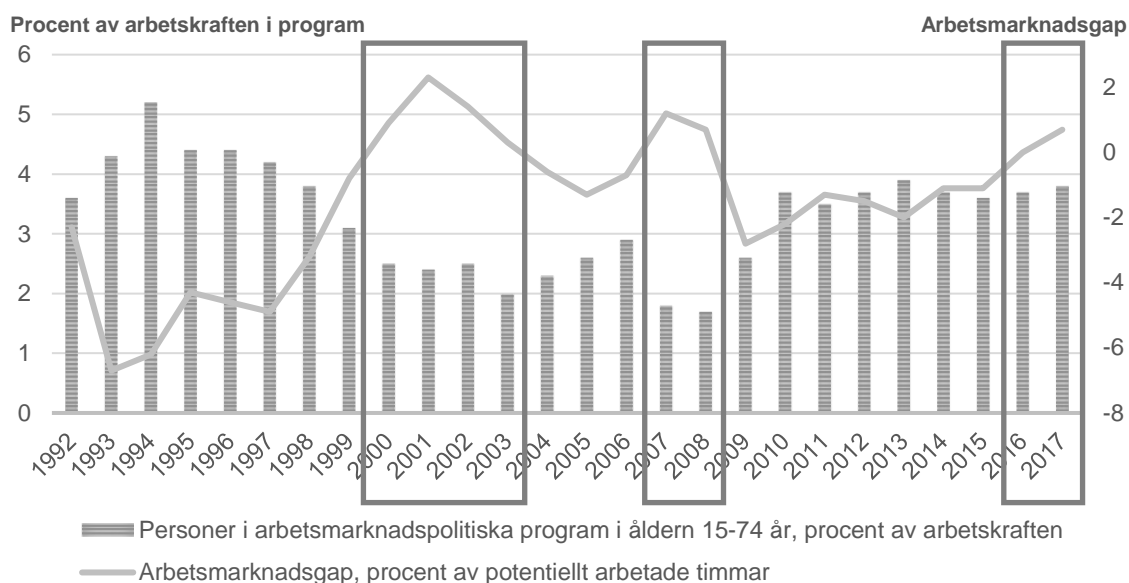
Vad gäller de förslag som utgör grunden i regeringens jobbpolitik, arbetsmarknadspolitiska åtgärder och utbildningssatsningar, finns flera invändningar. Särskilt allvarligt är att dessa åtgärder riskerar att få en begränsad effekt på de grupper som bör prioriteras mest. Det gäller de mest utsatta grupperna som står längst ifrån arbetsmarknaden, och som för närvarande ökar som andel av arbetslösheten.

Arbetslösheten i Sverige ligger på 7,6 procent. Konjunkturinstitutet bedömer att den arbetslöshet som är förenlig med prisstabilitet, jämviktsarbetslösheten, idag uppgår till 6,5 procent och ökar till sju procent under åren framöver. Det grundläggande arbetsmarknadsproblemet är alltså inte att arbetslösheten temporärt är hög på grund av en svag inhemsk efterfrågan, det som kallas konjunkturell arbetslöshet, utan att

jämviktsarbetslösheten är för hög och att stora grupper har mycket svag anknytning till arbetsmarknaden.

Att under konjunkturedgångar, när den konjunkturella arbetslösheten är hög, bygga ut arbetsmarknadspolitiska program är en rimlig åtgärd för att jämna ut effekter av konjunkturcykeln på arbetslöshet, sysselsättning och inkomster. Men regeringen använder nu samma politik under en konjunkturuppgång, med mycket osäkra resultat. Erfarenheter från både Sverige och andra länder påvisar komplikationerna av att snabbt bygga ut arbetsmarknadspolitiska program när den konjunkturella arbetslösheten är liten. För det första är det tydligt att regeringen har stora problem med att bygga ut de program man sätter igång. Endast ett hundratal av de 30 000 utlovade traineeplatserna har tillsatts. För det andra riskerar åtgärderna att ha betydande undanträngningseffekter när de byggs ut under en högkonjunktur. En orsak är att deltagande i åtgärder ofta minskar sökbenägenheten bland de arbetslösa.

Figur 6. Platser i arbetsmarknadspolitiska program och arbetsmarknadsgap. Procent av arbetskraften respektive procent av potentiellt arbetade timmar.

Källa: Konjunkturinstitutets prognosdatabas.

Extratjänsterna och en stor del av traineejobben, som är centrala delar av regeringens arbetsmarknadspolitiska program, är inriktade mot den offentliga sektorn. Erfarenheter från tidigare program visar att tillfälliga platser inom den offentliga sektorn har särskilt stora undanträngningseffekter eftersom det finns en möjlighet att temporärt ersätta vikarier med personal från dessa program. Om platserna är villkorade, och endast ska omfatta arbetsuppgifter som i dag inte utförs, minskar risken för undanträngning. Men då är risken stor att det kommer att handla om förhållandevis okvalificerade uppgifter som endast i liten utsträckning ger ökade yrkeskunskaper. Platserna kommer därmed att

ha liten effekt på deltagarnas anställningsbarhet, och sannolikheten för att deltagarna får ett reguljärt arbete efter att programtiden avslutats är därför låg.

De reguljära utbildningsinsatser som regeringen föreslår, och som till stor del bygger vidare på satsningar som alliansregeringen gjorde, kan förstärka matchningen på arbetsmarknaden genom att ge arbetssökande den kompetens som efterfrågas. Men även här riskerar åtgärderna att vara verkningslösa för de grupper som har den allra svagaste anknytningen till arbetsmarknaden, och som växer som andel av arbetslösheten.

Åtgärder för att skapa vägar in på arbetsmarknaden för denna grupp, ofta personer utan gymnasieutbildning och utomeuropeiskt födda, är centrala för att bekämpa arbetslösheten i Sverige och bör därför särskilt prioriteras. Exempelvis hade 50 procent av de nyanlända som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag 2014 endast en grundskoleutbildning eller mindre. För äldre deltagare i denna grupp kan stora kompetenshöjningar vara svåra att uppnå, och andra åtgärder för att öppna vägar till arbete måste till. Utbildningssatsningar är en nödvändig del i de åtgärder som krävs för att minska arbetslösheten, men kommer inte ensamt räcka för att bryta utanförskapet i de växande grupper som står allra längst från arbetsmarknaden. För att utbildningssatsningarna ska kunna ge en signifikant och positiv påverkan på arbetsmarknadens funktionssätt krävs också reformer som gör arbetsmarknaden mer flexibel.

Regeringen har, till skillnad från Alliansen, än så länge inte redovisat några sysselsättningseffekter av sin politik. Att inte redovisa presenterade åtgärders effekter på sysselsättning och arbetsutbud minskar transparensen och försvårar för medborgarna att granska regeringens politik och har kritiserats av Finanspolitiska rådet, den myndighet som har i uppgift att granska regeringens politik. I avsaknad av bedömningar från Finansdepartementet har regeringens egna expertmyndigheter dock granskat de förslag som lagts.

Sysselsättningseffekterna av regeringens politik är, i skenet av de utmaningar som finns på svensk arbetsmarknad, mycket nedslående. Skatte- och bidragshöjningar försämrar arbetsmarknadens funktionssätt och de utbildningssatsningar som görs har begränsad effekt. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har mycket begränsad effekt och utbyggnaden är kraftigt försenad; endast ett hundratal traineetjänster har tillsatts. Konjunkturinstitutet bedömer att regeringens politik minskar den varaktiga sysselsättningen med 15 000–20 000 personer. Samtidigt leder åtgärderna till att arbetsutbudet minskar med minst 15 000 personer. Finanspolitiska rådet skriver i sin årliga granskning av regeringens politik: ”Sammantaget menar rådet att de åtgärder som regeringen har presenterat [för att minska arbetslösheten] hittills sannolikt inte kommer att ha mer än ganska små effekter på arbetslösheten”, och pekar dessutom på att

regeringens förändringar av arbetslöshetsförsäkringen och höjda socialavgifter för unga bedöms verka i motsatt riktning, och höja arbetslösheten med 33 000–37 000 jobb.

En lång rad remissinstanser har också pekat på negativa effekter av regeringens enskilda förslag. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, TCO, Svenskt Näringsliv och Pensionsmyndigheten är ytterligare exempel på myndigheter och organisationer som är kritiska till vilka effekter regeringens skattehöjningar får för jobben. Flera instanser är också kritiska till förändringarna av skattereduktionen för RUT- och ROT-tjänster. Arbetsförmedlingen anser att regeringen underskattar de negativa sysselsättningseffekter som förändringen av ROT-avdraget leder till, och att förändringarna i RUT-avdraget bör vägas mot att personer som står långt från arbetsmarknaden riskerar att hamna i långtidsarbetslöshet. Ekobrottsmyndigheten avstyrker båda förslagen då myndigheten bedömer att det finns risk för att svartarbete och ekonomisk brottslighet kommer att öka väsentligt.

Tabell 1. Långsiktiga effekter av den ekonomiska politiken aviserad i vårpropositionen 2015. Storleken på effekten i procent av potentiell sysselsättning och arbetskraft.

	Potentiell	Potentiell
Slopad nedsättning av socialavgifter unga	-0,1 %	-0,2 %
Höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen	*	-0,2 %
Åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken	*	0,2 %
Förändringar inom sjukförsäkringen	-0,3 %	-0,1 %
Särskild löneskatt för äldre	0,0 %**	*
Summa	-0,4%	-0,3%

*Försumbar effekt.

**Minskning av äldres arbetsutbud på cirka 2 000 enligt KI:s beräkning.

Källa: Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget juni 2015.

De jobb som slås ut kommer sannolikt istället att ersättas av platser i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och tillfälliga utbildningsinsatser. Breddade ersättningssystem väntas samtidigt minska arbetskraftsutbudet när drivkrafterna till arbete minskar. Detta innebär en nedmontering av arbetslinjen som riskerar att låsa ute många ur arbetskraften samtidigt som trösklarna in till arbetsmarknaden höjs. Utöver sysselsättningseffekter slår skattehöjningarna samt begränsningarna i RUT- och ROT-avdragen också direkt mot hushållens ekonomi. Regeringens inkomstskattehöjningar slår mot över en miljon löntagare. ROT-avdraget används av över en miljon svenskar varje år, som med nya regler får ökade kostnader på i genomsnitt 6 000 kronor, enligt riksdagens utredningstjänst.

5.3. Politik som slår mot svensk konkurrenskraft

Svensk konkurrenskraft har under en lång tid varit i internationell toppklass. Sveriges relativa försprång minskar dock stadigt, i takt med att andra länder, däribland framväxande ekonomier, utvecklas allt snabbare. När omställningstrycket hårdnar på svensk ekonomi behöver det mötas med fortsatta reformer. Bland annat behöver vår infrastruktur moderniseras, bostadsbyggandet öka, utbildningssatsningar genomföras och svensk energimarknad kunna svara upp mot industrins behov.

Regeringens politik för ökad konkurrenskraft är enligt Alliansens bedömning otillräcklig och motverkas särskilt av regeringens politik på skatteområdet. I budgetpropositionen för 2016 var skattehöjningarna på jobb och företagande 40 gånger högre än satsningarna på näringspolitik. Det finns starka indikationer på att regeringens politik genom att försämra förutsättningarna för företagande också minskat drivkrafterna för entreprenörskap. Skatteverkets statistik visar att antalet RUT- och ROT-företag har minskat med 14 procent respektive 17 procent på ett år. Enligt Global Entrepreneurship Monitor 2015 har den entreprenöriella aktiviteten, mätt som andelen svenskar som varit involverade i att starta en ny verksamhet, fallit från 8,2 till 6,7 procent på bara ett år. Därmed bryts den uppgående trend som startade när alliansregeringen tillträdde 2006 och ledde till att Sverige mer än fördubblade sin entreprenöriella aktivitet fram till och med 2013. Särskilt anmärkningsvärd är minskningen av kvinnors entreprenörskap som fallit brant från 6,2 procent till 3,8 procent.

Tabell 2. Regeringens nettoskattehöjningar. Miljarder kronor.

	2016	2017	2018	2019	2020	Summa
Inkomstskatter och socialavgifter på arbete	22,3	25,3	25,1	25,0	25,0	122,6
ROT och RUT	5,4	4,7	4,7	4,7	4,7	24,2
Miljö	0,0	2,0	2,0	2,0	2,0	8,2
Energi	4,6	5,1	6,0	6,9	6,9	29,5
Övrigt	0,4	2,9	2,6	2,5	2,5	10,9
Skattesänkningar på energi och miljö	-0,3	-0,8	-0,8	-0,8	-0,6	-3,3
Summa	32,5	39,3	39,5	40,3	40,5	192,1

Källa: Budgetpropositionen 2016, vårpropositionen 2016, vårpropositionen 2015, egna beräkningar.

Utöver stora skattehöjningar finns en risk att regeringens passivitet inom bostadspolitiken kommer slå mot svensk konkurrenskraft. Att människor kan flytta och bosätta sig där det finns jobb och utbildning ökar möjligheterna för företag att anställa den kompetens de behöver och bidrar till att minska utanförskapet. Men med en snabb befolkningsökning har Sverige på kort tid gått från en växande bostadsbrist till

bostadskris. Kraftfulla åtgärder krävs därför för att öka tillgången på bostäder. Här är regeringens bostadspolitik otillräcklig.

Boverkets senaste prognos på behovet av bostäder uppgår till 700 000 nya bostäder till 2025, vilket är en ökning med mer än 70 procent jämfört med den bedömning som gjordes våren 2015. Samtidigt spår byggindustrierna minskad byggtakt och minskad investeringsvilja 2016 och 2017, bland annat till följd av regeringens skattehöjningar. Fortsatta åtgärder krävs följaktligen för att förenkla byggandet och öka rörligheten i det befintliga bostadsbeståndet, som ännu präglas av hög regelbörda och låg rörlighet. Tyvärr har regeringen börjat avveckla den moderna bostadspolitik som lett till att regelbördan minskat och att vi nu bygger mer än vi gjort under de senaste 20 åren. Det stora behovet av fortsatt regelförenkling har i mycket stor grad fått stå tillbaka till förmån för en återgång till 1990-talets subventionspolitik. Flera kraftfulla förslag på regelförenklingsområdet som beslutats av riksdagen i form av tillkännagivanden – sex av sju – har regeringen än så länge lämnat i byrålådan. Till exempel bullerregler, sanktionsavgifter och ändrade strandskyddsregler har regeringen ignorerat trots riksdagens beslut. Istället införs byggsubventioner, som enligt forskningen är ett ineffektivt och kostsamt verktyg som också riskerar att öka pristrycket i bostadssektorn. Om regeringen inte agerar kraftfullt och snabbt, riskerar bostadsbristen att leda till ökande matchningssvårigheter på svensk arbetsmarknad och att svensk tillväxt hämmas.

Inom ramen för infrastrukturpolitiken har regeringen försenat centrala infrastrukturprojekt samt öppnat upp för nedläggningar av regionala och stadsnära flygplatser, åtgärder som riskerar att få långtgående negativa konsekvenser för tillväxten i hela Sverige. Också åtgärder som det tidigare rått relativ enighet om mellan Socialdemokraterna och Alliansen, som till exempel behovet av satsningar på vägnätet för tung trafik, har gått i stå. För att underlätta för transporter och företagsamhet, än tätare knyta samman alla delar av Sverige samt fullt ut tillvarata tillväxtpotentialen i våra storstäder behövs fortsatta infrastrukturinvesteringar och utbyggnad av kollektivtrafiken. Att skapa osäkerhet kring centrala infrastruktursatsningar riskerar att hämma tillväxten på kort och lång sikt.

Låga energipriser slår hårt mot energiproduktionen och det finns idag betydande frågetecken kring hållbarheten i Sveriges långsiktiga energiförsörjning. Regeringens otydlighet kring energipolitiken har under året skapat mycket stor osäkerhet kring den svenska exportindustrins energiförsörjning. Denna osäkerhet dämpas inte av de skatteförändringar för både energiproduktion och drivmedelsanvändning som regeringen genomfört. Det krävs ett systemperspektiv på energipolitiken, med en samlad bedömning och reformer av relevanta styrmedel. Det är nu av största vikt att

Energikommissionen ges förutsättningar att komma framåt i sitt arbete och att regeringen tar sitt ansvar för att långsiktigt säkra svensk energiförsörjning.

I syfte att bland annat stärka Sveriges konkurrenskraft inledde Alliansen 2006 en stor omläggning av den svenska utbildningspolitiken. Vår politik syftade till att uppvärdera skolans kunskapsuppdrag. OECD understryker nu att reformerna av den svenska skolan bör fortsätta. Regeringen prioriterar dock stora summor till reformer som inte syftar till att stärka kunskapsuppdraget, samtidigt som man exempelvis slopar en utbyggnad av karriärtjänsterna och försvagar kunskapsuppföljningen av varje elev. Med mindre kunskap i skolan hotas Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning.

6. Alliansens riktlinjer för den ekonomiska politiken

Alliansen sätter människan i centrum. Vår politik syftar till att bygga ett samhälle som tar tillvara varje människas förmåga, där alla får förutsättningar att växa och skapa, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning. Det kräver en ansvarsfull ekonomisk politik som bygger upp motståndskraft mot kriser och det kräver reformer som leder till att fler kommer i arbete. Med fler sysselsatta i näringslivet ökar produktionsförmågan. Därmed vidgas utrymmet för hushållens konsumtion, och de skatteintäkter som finansierar välfärden ökar. Bara genom att fler kommer i arbete kan vi säkerställa mer kunskap i skolan, högre kvalitet i välfärden och ett starkare Sverige.

6.1. Flyktingkrisens effekter och dess konsekvenser för den ekonomiska politiken

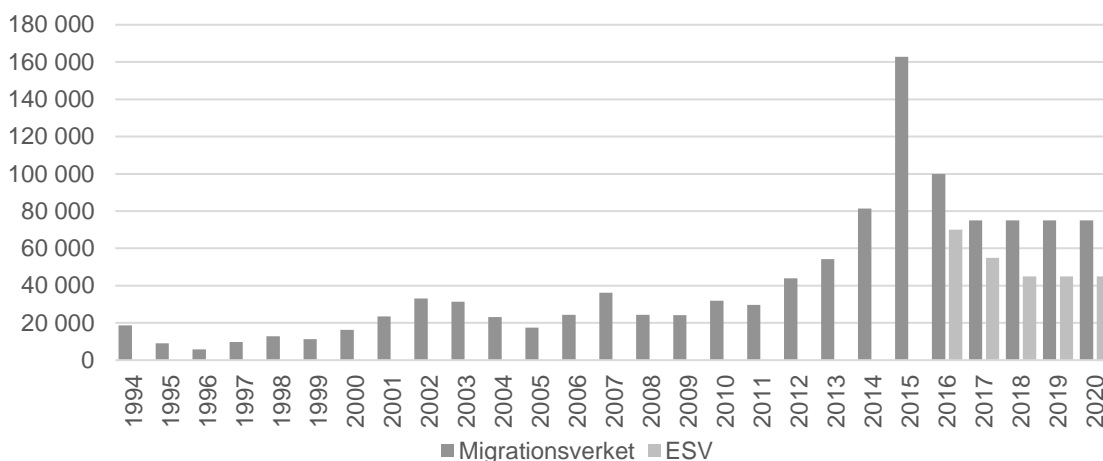
Under de senaste åren har Europas närområde präglats av flera svåra väpnade konflikter. I Syrien, Irak, Eritrea och Afghanistan har hot och förföljelse lett till att människor tvingats fly för att söka skydd inom det egna hemlandet, i närområdet eller på andra kontinenter. FN:s flyktingorgan uppskattar att uppemot 60 miljoner människor var på flykt i världen under 2015, den högsta siffran som någonsin uppmätts. Under samma år sökte 1,2 miljoner människor skydd i EU. Hela 160 000 personer sökte asyl i Sverige.

Under hösten 2015 tog Sverige emot sammanlagt 126 000 asylsökande, varav nästan 30 000 var ensamkommande barn. Att på kort tid öka mottagandet i denna grad skapade en mycket ansträngd situation där ansvariga myndigheter och frivilliga krafter sattes under stor press. Strax innan jul gav Migrationsverket besked att man då inte klarade sitt uppdrag och att asylsökande i det läget inte kunde garanteras tak över huvudet.

Sedan 2007 har Sverige tagit emot mer än 300 000 nyanlända flyktingar. Ekonomistyrningsverkets prognos indikerar att ytterligare knappt 300 000 personer väntas få uppehållstillstånd i Sverige fram till 2020. Prognosen är dock mycket osäker,

och utvecklingen beror på ett stort antal omvärldsfaktorer. Under första kvartalet 2016 har exempelvis antalet asylsökande minskat kraftigt jämfört med hösten 2015. Konfliktnivån i de berörda länderna, huruvida EU och Turkiets överenskommelse om migrantrutten mellan Turkiet och Grekland genomförs fullt ut och om nya rutter i så fall växer fram är centrala frågor för utvecklingen framöver.

Figur 7. Asylsökande, utfall och prognos 1994–2019. Antal.

Källa: Migrationsverkets historiska data och februariprognos, ESV:s aprilprognos.

Alliansen anser att Sverige ska bedriva en långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen värnar asylrätten, underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring. För att uppfylla ett sådant åtagande krävs genomgripande reformer som skapar hållbara förutsättningar för migration och integration på både kort och lång sikt.

På kort och medellång sikt måste regeringen först och främst säkerställa att mottagandet fungerar. Under hösten har allianspartierna inom ramen för migrationsöverenskommelsen därför kommit överens med regeringen om en rad åtgärder för att hantera migrationskrisen. Allianspartierna fick igenom flera avgörande förslag för att skapa ordning och reda i mottagandet, en bättre etablering och dämpa kostnadsökningarna. Bland annat innebär uppgörelsen att tillfälliga uppehållstillstånd blir huvudregel med rätt till familjeåterförening, tydligare försörjningskrav vid anhöriginvandring och ett stärkt återvändande. Vidare föreslås en stärkt kostnadskontroll i mottagandet och etableringen genom bland annat tydligare krav för att erhålla försörjningsstöd. Samtidigt beslutades om viktiga alliansförslag för att stärka integrationen, som ett breddat RUT-avdrag och lärlingsanställningar för nyanlända, samt att utreda lagliga vägar för att söka asyl i EU. Fler åtgärder utöver de som än så länge har beslutats av regeringen kan komma att krävas snabbt för att säkerställa att mottagandet fungerar.

På längre sikt måste den ekonomiska politiken ha beredskap för att på bästa sätt tillvarata de möjligheter som en betydande befolkningsökning innebär, och minimera de utmaningar som ett stort mottagande kan medföra. Vår politik syftar till att bygga ett samhälle som tar tillvara varje människas förmåga, där alla får förutsättningar att växa och stå på egna ben, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning. Att ha ett arbete och en inkomst ger människor makt över sina liv, liksom en känsla av gemenskap och av att vara behövd. Det är grunden i Alliansens politik. Därför krävs också att den ekonomiska politiken utvecklas för att på bästa sätt hjälpa de människor som flytt till Sverige att komma in på arbetsmarknaden, få sitt första jobb och bli en del av Sverige.

Det första och främsta skälet för att se till att de människor som nu kommer till Sverige kommer i arbete är att ge människor frihet över sitt eget liv. Men att fler kommer i arbete är också mycket viktigt för svensk ekonomi som helhet. Den ekonomiska politiken ska genom hög sysselsättning, långsiktigt hållbara finanser och stabila makroekonomiska förhållanden skapa välstånd för alla som bor i Sverige. Huruvida stor invandring bidrar positivt eller negativt till dessa mål är i mycket stor grad avhängigt om de människor som kommer till Sverige kommer i arbete, precis på samma sätt som för befolkningen i övrigt. Om tillräckligt många kommer i arbete kan invandringen, som innebär en förnyring av Sveriges befolkning, vara en viktig del i att klara finansieringen och bemanningen av vård och omsorg för allt fler äldre. Dessutom kan utrikes födda bidra till att öka svensk handel. Forskningsstudier visar på positiva effekter av invandring på både export och import. Om för få tar steget in på arbetsmarknaden blir utvecklingen den motsatta – då belastas den offentliga ekonomin av ökade bidragsutbetalningar. För den enskilde blir konsekvenserna ännu större med risk för ett djupt utanförskap och grusade drömmar.

Sverige har inte i tillräckligt hög utsträckning fått in nyanlända på arbetsmarknaden. Efter åtta år har knappt hälften av de som kommit till Sverige som flyktingar någon form av jobb, och endast 25 procent har en helårsanställning eller är företagare. Sysselsättningsgraden hos utrikes födda uppgick 2015 till 59,5 procent, till skillnad från 68,4 procent hos inrikes födda. Att allt för många utrikes födda saknar jobb och istället blir beroende av bidrag är först och främst destruktivt och negativt för varje enskild människa som hamnar i långvarigt utanförskap. Men med ett växande och utbrett utanförskap riskerar också kostnaderna för samhället att öka.

Regeringens höjda trösklar in på arbetsmarknaden kombinerat med långa väntetider för asylansökningar riskerar att leda till att det tar än längre tid för dem som kommit att få sitt första jobb. Enligt Långtidsutredningen innebär redan dagens låga sysselsättningsnivåer bland utrikes födda en långsiktig belastning på den offentliga

ekonomin ungefär i nivå med utgifterna för Sveriges internationella bistånd. Om sysselsättningen däremot förbättras, kan tillskottet till offentliga finanser vara betydande. I Långtidsutredningen gjordes också en långsiktig uppskattning av effekterna av migrationen på de offentliga finanserna som visar på ett underskott i de offentliga finanserna på maximalt 1,5 procent av BNP fram till mitten av 2040-talet med dagens sysselsättningsnivåer. Om de utrikes födda som har lägst sysselsättning höjer denna med 10 procentenheter, och pensionsuttaget samtidigt skjuts upp för alla i enlighet med Pensionsmyndighetens rekommendation, blir förbättringen betydande. I stället för ett långsiktigt underskott erhålls en period av ett stabilt överskott på omkring en halv procent av BNP under en stor del av 2030-talet och sedan följer en lång period av stigande överskott. Den långsiktiga utvärderingen visar på två framtidsscenarier där den stora skillnaden är nivån på sysselsättningen. Med en fortsatt låg sysselsättning följer stora problem att finansiera en offentlig sektor som motsvarar dagens ambitionsnivå. Scenariot med en högre sysselsättning pekar snarare på en framtid där möjligheten finns till ökade satsningar inom den offentliga sektorn, till sänkta skatter eller en kombination av dessa.

Alliansens främsta uppdrag under åren 2006 till 2014 var att bryta det breda utanförskap som drabbade människor som förtidspensionerades och sjukskrevs bort från arbetsmarknaden. För att bryta den negativa utvecklingen krävdes genomgripande strukturreformer som ökade arbetsutbudet och gjorde det mer lönsamt att arbeta än att gå på bidrag. Som ett resultat av Alliansens reformer minskade utanförskapet med en tredjedel.

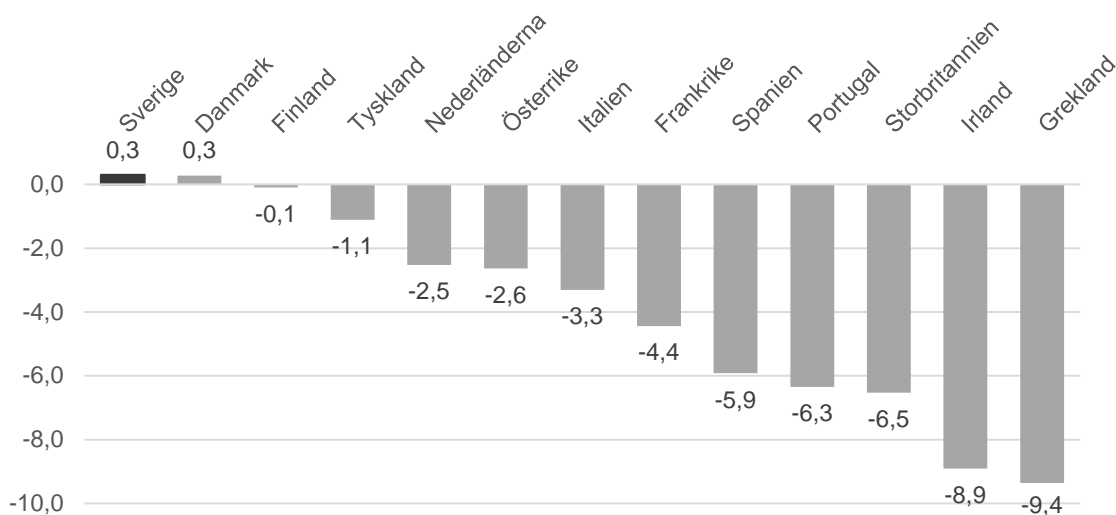
Idag har utmaningen delvis skiftat. Hög arbetslöshet bland utomeuropeiskt födda och stora grupper nyanlända som behöver ett första jobb kommer vara en av Sveriges viktigaste strukturella utmaningar under åren framöver. Under de kommande åren är det därför helt avgörande att politiken tar nästa steg och genomför nödvändiga reformer för att hantera det nya läget. En bättre integration och lägre trösklar in till arbetsmarknaden för att nyanlända ska komma i arbete är nödvändigt och kan bara ske genom strukturellt riktiga reformer. De utbudsreformer som Alliansen genomförde under sin regeringstid ledde till att utrikes föddas arbetskraftsdeltagande ökade från 65 till 70 procent. Det är ett steg i rätt riktning, men mer kommer att krävas. En av Alliansens främsta uppgifter är att bryta det utanförskap som växt fram bland utrikes födda och unga som saknar gymnasieutbildning. Det kommer kräva stabila offentliga finanser och genomgripande strukturella reformer av arbetsmarknaden, utbildningssystemet och bostadsmarknaden.

6.2. Ansvar för svensk ekonomi och hållbara offentliga finanser

Sverige har klarat den ekonomiska nedgången bättre än de flesta andra länder. Trots en ihållande lågkonjunktur har Sverige haft en jämförelsevis god BNP-tillväxt och sysselsättningen har fortsatt att öka. Ett avgörande skäl till att vi klarat krisen väl är att det finansiella ramverket och överskottsmålet medförde att Sverige gick in i finanskrisen med tillräckliga säkerhetsmarginaler i de offentliga finanserna för att kunna stimulera ekonomin under lågkonjunkturer. I kombination med en effektiv stabiliseringspolitik innebar dessa säkerhetsmarginaler att Sverige klarade sig bättre än de flesta andra länder. När ekonomin nu ljusnar står Sverige fortfarande väl rustat, med en relativt låg statsskuld och hög sysselsättning.

Det är nu centralt att visa politiskt ledarskap och även fortsättningsvis värna svensk ekonomi. Även om den svenska statsskulden nu är låg har finanskrisen visat att skuldkvoten snabbt kan ändras om ett land inte har tillräckliga säkerhetsmarginaler. Medan Sveriges statsskuld fortsatt ligger på en låg nivå, har skuldnivåerna i EU-15 skenat och ligger nu på över 90 procent av BNP. Statsskuldräntorna riskerar då att tränga ut viktiga investeringar samtidigt som den ekonomiska nedgången fört med sig nedskärningar och åtstramningar i många länder.

Figur 8. Genomsnittligt finansiellt sparande 2006–2014. Procent av BNP.

Källa: EU-kommissionens makroekonomiska databas Ameco, vinterprognosen 2016.

Alliansen kommer fortsatt föra en politik som värnar en stabil och varaktig återhämtning av svensk ekonomi. För att säkra den ekonomiska utvecklingen i ett land som Sverige är det centralt att ha utrymme för att klara av stora svängningar i de offentliga finanserna. Sverige är en liten och öppen ekonomi och är därmed känsligt för svängningar i omvärldens efterfrågan. Vi har därtill en relativt stor offentlig sektor, som medför att en konjunkturedgång får en stor inverkan på de offentliga finanserna.

Sverige har dessutom en stor banksektor, vilket innebär att riskerna för de offentliga finanserna är betydande vid förnyad turbulens på de finansiella marknaderna. Överskottsmålet är idag en viktig del av det finanspolitiska ramverket och bör inte ändras ensidigt av regeringen. Eventuella förändringar av överskottsmålet eller andra delar av det finanspolitiska ramverket måste övervägas noga och i politiskt samråd. Det är därför positivt att en parlamentarisk utredning tillsatts på Alliansens och riksdagens initiativ. Det finanspolitiska ramverket, med ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande, har tjänat Sverige väl och varit en viktig orsak till att Sverige kunnat sänka statsskulden från 75 procent till drygt 43 procent av BNP. Ramverket har dessutom tvingat politiker av olika färg att stå emot politiska krav på utgifter som skulle leda till långvariga underskott. Ramverkets styrka, och i förlängningen förtroendet för de svenska statsfinanserna, grundar sig i att regelverket åtnjuter ett brett parlamentariskt stöd. Eventuella förändringar av ramverket bör därför utredas grundligt och beslutas i brett samförstånd.

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna över en konjunkturcykel ska uppnå en procents överskott. Att överskottsmålet är formulerat över en konjunkturcykel innebär att det finansiella sparandet bör ligga under en procent av BNP när resursutnyttjandet är lågt. Därigenom är överskottsmålet förenligt med en finanspolitik som motverkar konjunktursvängningar.

I budgetmotionerna för 2016 gjorde Alliansen bedömningen att då ekonomin fortfarande befann sig i en känslig återhämtningsfas, och penningpolitiken var kraftigt expansiv, skulle en kraftig åtstramning i närtid riskera att fördröja återhämtningen. Stabiliseringspolitiska skäl talade därför för att reformer under 2016 och 2017 skulle vara fullt finansierade och att diskretionära budgetförstärkningar skulle påbörjas 2018 när ekonomin bedömdes vara i balans. En procents överskott skulle därmed uppnås 2020.

Sedan bedömningen i budgetmotionerna gjordes har det ekonomiska läget förändrats i två avseenden. Dels har konjunkturåterhämtningen under hösten 2015 varit starkare än vad de flesta bedömare förutsåg, och resursutnyttjandet bedöms vara i balans redan 2016. Sverige är nu på väg in i en högkonjunktur med begränsade eller inga lediga resurser i ekonomin. Dels har de offentliga utgifterna ökat betydligt till följd av ökade utgifter för flyktingmottagandet. Trots växande och konjunktur känsliga skatteintäkter har de prognostiserade underskotten därför ökat och sparandet befinner sig längre från saldomålet än vad som förväntades i budgetpropositionen för 2016. Under 2016 och 2017 kommer det strukturella sparandet minska trots att vi befinner oss i högkonjunktur. Finanspolitiken är därmed procyklisk och stimulerar ekonomin trots att det inte längre

finns lediga resurser i ekonomin. Samtidigt befinner vi oss under de närmaste åren fortsatt långt från en procents överskott i offentliga finanser.

Mot bakgrund av det starka konjunkturläge som svensk ekonomi nu befinner sig i finns inte längre samma stabiliseringspolitiska skäl att avvakta med budgetförstärkningar för att värna konjunkturåterhämtningen. Dessutom har de växande underskotten fört sparandet ännu längre från saldomålet, och det finns starka budgetpolitiska skäl att ta kontroll över utvecklingen i de offentliga finanserna och föra sparandet närmare saldomålet. Både stabiliseringspolitiska och budgetpolitiska argument talar därmed för en stramare finanspolitik 2017 och framåt.

En rimlig avvägning för budgetåret 2017 är därför att nya reformer bör vara fullt finansierade samt att diskretionära budgetförstärkningar på fem miljarder kronor bör genomföras. För 2018 och framåt bör ytterligare ungefär 20 miljarder kronor i budgetförstärkningar genomföras. Tillsammans med de automatiska budgetförstärkningar som enligt regeringen kommer ske under prognosperioden bedömer Alliansen att drygt en procents överskott kan nås 2020, förutsatt att ekonomin är i balans.

Tabell 3. Bana för offentliga finanser. Procent av BNP om inte annat anges.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande utan budgetförstärkningar	0,0	-0,4	-0,7	-0,4	0,1	0,7
Strukturellt sparande utan budgetförstärkningar	0,2	-0,2	-0,7	-0,5	0	0,8
Budgetförstärkningar under prognosperioden (mdkr)			5	10	10	
Budgetförstärkningar under prognosperioden			0,1	0,2	0,2	
Finansiellt sparande inklusive budgetförstärkningar	0,0	-0,4	-0,6	-0,1	0,6	1,2

Källa: Vårpropositionen 2016 och egna beräkningar.

Det ska dock understrykas att de offentliga finansernas utveckling är svårbedömd. Konjunkturen har ett betydande genomslag på finanserna, men även den potentiella produktionsförmågan och efterfrågans sammansättning i jämvikt är av avgörande betydelse. En mindre justering av prognosen för exempelvis den potentiella produktivitetstillväxten kan få ett betydande genomslag på bedömningen av både det faktiska och strukturella saldoto i de offentliga finanserna på några års sikt. Även penningpolitikens utveckling är osäker. Konsekvensen av detta är att finanspolitiken måste utformas efter hand i ljuset av ny information. Om en ny allvarlig störning drabbar svensk ekonomi och ekonomin hamnar längre från balans bör de budgetförstärkande åtgärderna skjutas längre fram i tiden. Omvänt bör budgetförstärkningarna tidigareläggas om återhämtningen sker snabbare.

Alliansen är enig om att budgetförstärkningarna bör ske genom såväl intäktsökningar som utgiftsminskningar framöver. Det är också centralt att budgetförstärkningarna samt finansieringen av reformer inte sker genom att skatten på jobb och företagande höjs. En lika viktig utgångspunkt är att budgetförstärkningarna inte ska påverka välfärdens kärnverksamheter.

På inkomstsidan bör en rad åtgärder vidtas. Skatteuttaget från den finansiella sektorn bör öka. I dag är den finansiella sektorn undantagen från mervärdesskatt i EU-länderna, vilket bidrar till att beskattningen är lägre än för andra delar av näringslivet. En utgångspunkt bör vara att, på samma sätt som i Danmark, utjämna skatteuttaget genom en viss höjning av de sociala avgifterna inom den finansiella sektorn. Det är viktigt att upprätthålla skattesystemets legitimitet. I dag beskattas den kommersiella fastighetssektorn mindre än andra delar av näringslivet. Skatteplanering genom paketering av fastigheter kan motverkas. För att ytterligare motverka fusk bör även nivåerna i skatte- och tulltilläggen höjas. Omställningen av transportsektorn är en viktig del av miljöpolitiken. Miljöstyrningen bör förstärkas, till exempel genom att se över beskattningen för personbilar och fordon som har särskilt stora utsläpp av växthusgaser. Ytterligare miljöskatter, såsom en kemikalieskatt och skatt på fluorinerade växthusgaser, bör införas. Kväveoxidavgiften bör också göras om till en skatt. Alliansen har även beredskap för ytterligare höjningar av skatterna på alkohol och tobak i syfte att stärka folkhälsan.

Det är viktigt att föra en ansvarsfull politik som begränsar utgiftsökningarna framöver. Sysselsättningen ökar för närvarande starkt och vi ser en bred uppgång på arbetsmarknaden. Därmed är det naturligt att anpassa omfattningen av arbetsmarknadsåtgärderna längre fram och minska de åtgärder som är minst effektiva. Vi ser samtidigt en fortsatt ökning av ohälsotalen, med kraftigt stigande kostnader för sjukförsäkringssystemet. Att lägga om sjukförsäkringsreglerna utan att först hantera de stigande ohälsotalen riskerar att långsiktigt försätta människor i utanförskap, samtidigt som det betydande kostnadstryck som vi ser inom systemet förstärks ytterligare. Det bör istället vidtas åtgärder som löser det underliggande samhällsproblemet, att långsiktigt minska sjukfrånvaron.

Också kostnaderna för migration och integration ökar, till följd av att fler sökt sig till vårt land för att få skydd från krig och förtryck. Här krävs långsiktiga effektiviseringsåtgärder för att begränsa kostnadsutvecklingen, till exempel vad gäller boendekostnaderna i mottagningssystemet.

Det är också centralt att i allmänhet upprätthålla god kostnads kontroll i olika ersättningssystem genom att motverka förekomsten av fusk och överutnyttjande. Den statliga förvaltningen bör effektiviseras. Det bör också framgent ske en begränsning av

de årliga anslagsökningarna i pris- och löneomräkningssystemet. Mot bakgrund av behovet att stärka försvaret bör detta område undantas. Kostnaderna kan också minskas genom att myndigheternas lokalkostnader och lokalisering prövas hårdare.

Kristdemokraterna gör bedömningen att budgetförstärkningarna för 2017 främst bör ske genom att antalet arbetsmarknadspolitiska program minskas, stärkt kostnadskontroll gällande migration, integration och socialförsäkring samt försiktighet gällande utbyggnad av det offentliga åtagandet.

Budgetförstärkningarna 2017 tillsammans med övriga åtgärder på utgifts- och inkomstsidan kan, med nuvarande prognoser, förväntas ge tillräckliga budgetförstärkningar för att sparandet ska uppgå till drygt en procent av BNP 2020. Kommande förslag på reformer under mandatperioden kan komma att kräva ytterligare budgetförstärkningar. Eventuella förslag på reformer på utgiftssidan bör i hög grad finansieras med lägre utgifter och effektiviseringar på andra områden.

Utgiftstaket utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering förbättrade möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Alliansen vänder sig emot regeringens mycket kraftiga höjning av utgiftstaken, då det är viktigt att hålla utgifterna på en ansvarsfull nivå. Regeringens agerande förutsätter ett kraftigt höjt skatteuttag för att balansera utgiftsökningarna. Skattehöjningarna riskerar att slå mot jobb och företagande, och därmed försämra Sveriges ekonomiska utsikter.

Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgerad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymmet för reformer på utgiftssidan slutligen blir beror bland annat på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, t.ex. till följd av ökning av volymer i de rättighetsbaserade transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen. Budgeteringsmarginalen för 2017 är i nuläget ansträngd till följd av det ökade flyktingmottagandet. Det understryker behovet av god kostnadskontroll och nödvändigheten att göra omprioriteringar inom och mellan olika utgiftsområden om så krävs.

Tabell 4. Förslag till utgiftstak. Miljarder kronor om inte annat anges.

	2016	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak	1 199	1 253	1 301	1 359	1 381
Takbegränsade utgifter, maximum	1 182	1 244	1 275	1 312	1 333
Budgeringsmarginal, minimum	17	10	26	48	48
Budgeringsmarginal, % av takbegränsade utgifter	1,40%	0,80%	2,00%	3,50%	3,50%

Källa: Vårpropositionen 2016, budgetpropositionen 2016 samt egna beräkningar.

6.3. Fler i arbete genom stärkta drivkrafter och sänkta trösklar in på arbetsmarknaden

Sverige byggs starkt genom fler i arbete. När många jobbar skapas mer resurser till den gemensamma välfärden. Att ha ett arbete och en inkomst ger människor makt över sina liv, liksom en känsla av gemenskap och av att vara behövd. Målsättningen kan därför inte vara annan än att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb att gå till. Vi vill skapa förutsättningar för ett mer jämlikt och jämställt samhälle och stärka sammanhållningen i vårt land. Arbetsmarknaden ska rymma även dem som i dag står långt ifrån att få ett jobb. Jobben och kampen mot utanförskapet är fortsatt grunden för Alliansens politik.

Alliansens reformer i regeringsställning bidrog till att över 300 000 fler människor kom i arbete och att en betydande del av det breda utanförskapet som präglade svensk arbetsmarknad under 2000-talet kunde brytas. Under 2000-talets första år trycktes människor som varit inne på arbetsmarknaden ut ur arbetskraften på grund av att bidragssystemen gjorde att arbete lönade sig för dåligt. Samtidigt ökade antalet människor med sjuk- och aktivitetsersättning, det som tidigare kallades förtidspension, kraftigt. Sedan 2006 har en stor del av detta breda utanförskap minskat som en effekt av alliansregeringens politik. Färre människor förtidspensioneras och fler får behålla mer när de jobbar. Det har varit en framgångsrik ekonomisk politik samt välfärdspolitik, och andelen som försörjs av bidrag eller ersättningar har minskat med ungefär en tredjedel.

I takt med att utanförskapet minskat i de grupper som står relativt nära arbetsmarknaden har utmaningarna på arbetsmarknaden förändrats. Risken att grupper som står nära arbetsmarknaden återigen pressas ut i utanförskap kvarstår visserligen, och förstärks av att regeringen nu gör det mindre lönsamt att arbeta. Men den mest betydande utmaningen på svensk arbetsmarknad idag är att bryta det utanförskap som gäller de som står längre ifrån arbetsmarknaden, och som har svårare att komma in. Särskilt unga utan gymnasiekompetens och utrikes födda drabbas av utanförskap i större utsträckning än andra grupper, delvis på grund av de trösklar som finns i form av höga skatter på arbete, men också för att många saknar de kunskaper och erfarenheter som krävs på den svenska arbetsmarknaden. Denna utmaning har förstärkts betydligt av det stora flyktingmottagande som Sverige haft under de senaste åren. Bland nyanlända personer i etableringsfasen har knappt 50 procent endast grundskoleutbildning eller mindre. För denna grupp är trösklarna in till den svenska arbetsmarknaden mycket höga.

Konsekvenserna av detta utanförskap är stora både för individen och för samhället. Motsvarande var sjunde person i arbetsför ålder lever fortfarande helt på offentliga

sociala ersättningar eller försäkringar. Varje människa i utanförskap nekas möjligheten att bygga en framtid utifrån sin egen vilja och förmåga. Det skapar otrygghet och ofrihet. Samtidigt är konsekvenserna för samhället också betydande. Matchningen på svensk arbetsmarknad har försämrats betydligt över tid. Företagen har svårt att hitta personal, trots att en relativt stor grupp står till arbetsmarknadens förfogande. När gruppen arbetslösa har en allt svagare anknytning till arbetsmarknaden och mer begränsad utbildning och erfarenhet minskar möjligheten att matcha arbetssökande med de arbetsuppgifter som företagen efterfrågar.

De grupper som befinner sig i utanförskap eller riskerar att hamna där måste få ett jobb att gå till. Det kommer att kräva olika former av åtgärder. Hur hög sysselsättning vi uppnår i Sverige beror på samspelet mellan företagens efterfrågan på arbetskraft, hushållens utbud av arbetskraft och hur väl lönesättningen och andra institutioner fungerar på arbetsmarknaden. Prioriteringen bör i första hand vara att skapa jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, inte temporära platser i ineffektiva arbetsmarknadsåtgärder.

För det första måste det löna sig att arbeta. Drivkrafterna för att arbeta måste vara starkare än drivkrafterna att vara frånvarande från arbetsmarknaden. Om man är sjuk eller av andra skäl inte kan arbeta ska vi ha trygghetssystem som fungerar. Men det ska alltid vara lönsamt att ta ett jobb och bidra till det gemensamma. Då duger det inte att skatten höjs och att socialförsäkringssystemen blir så generösa att det inte längre lönar sig att arbeta.

För det andra måste alla få chansen att komma i jobb. Trösklarna på svensk arbetsmarknad är höga, i form av låg flexibilitet på arbetsmarknaden och allt högre kompetenskrav. Därför krävs dels möjligheter till utbildning och kompetensinsatser. Man ska kunna lära sig det som behövs för att ta ett jobb och man ska ha möjlighet att lära om och ställa om från ett jobb till ett annat. Det krävs en arbetsmarknad som erbjuder arbetstillfällen också för de med en kortare utbildning. Det måste finnas alternativ för de människor som av olika skäl inte klarar av att utbilda sig i kapp.

För det tredje måste villkoren och drivkrafterna i Sverige för att starta, driva och utveckla företag vara i internationell toppklass. Bara genom ett starkt och dynamiskt näringsliv där företagsamhet och entreprenörskap både värderas högt och lönar sig kan vi säkerställa välstånd, välfärd och sysselsättning i Sverige.

6.4. Goda och hållbara förutsättningar för fler och växande företag

Alliansregeringen förbättrade företagsklimatet avsevärt. Bolagsskatten och socialavgifterna sänktes och de ekonomiska drivkrafterna för att driva företag förbättrades. Regelbördan minskade med motsvarande kostnader på 7 miljarder kronor, bland annat genom avskaffad revisionsplikt och förenklade redovisningsregler för

mindre företag. Och möjligheten att driva företag inom fler områden, inte minst inom branscher som domineras av kvinnor, stärktes. Resultatet blev att 200 000 fler företag skapades och att den entreprenöriella aktiviteten fördubblades. Regeringens politik, med höjda kostnader, ökat regelkrångel och större hinder för företagande inom kvinnodominerade branscher, hotar denna utveckling.

För att Sverige ska behålla och stärka vår internationella konkurrenskraft krävs att villkoren för att starta, driva och utveckla företag förbättras. Det är dessutom viktigt för att kunna öka antalet sysselsatta och minska utanförskapet. En stark efterfrågan på arbetskraft, från växande företag, är en förutsättning för att fler människor ska komma i arbete.

För företagens kompetensförsörjning och Sveriges konkurrenskraft är det avgörande att utbildningen i Sverige håller en hög kvalitet. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Alliansen vill därför fortsätta arbetet för mer kunskap i skolan. Målet är att Sverige inom tio år bör ligga på topp tio i PISA-mätningarna. Höjs kunskapsnivåerna i det obligatoriska skolväsendet kan nivån på undervisningen i gymnasieskolan och den eftergymnasiala utbildningen fortsätta att höjas, vilket i sin tur gynnar företag som vill växa och rekrytera.

Den nuvarande bostadsbristen i Sverige har utvecklats till en akut bostadskris. Att människor på grund av bostadsbrist hindras från att flytta till jobb och utbildning är en av Sveriges största utmaningar idag. Många företag vittnar om att bostadsbristen skapar stora problem att rekrytera i storstadsregionerna. Det hämmar tillväxten och leder till färre jobb och ett större utanförskap. Den stora befolkningsökning som Sverige nu upplever förstärker utmaningen ytterligare. Om nyanlända flyktingar inte får möjlighet att flytta till de arbetsmarknadsregioner där jobben finns riskerar de att låsas ute i bestående utanförskap.

Alliansregeringen genomförde ett stort antal förändringar för att underlätta planering och byggande, och bostadsbyggandet har nu nått sin högsta nivå på 20 år. Men det är inte tillräckligt – takten i bostadsbyggande behöver öka med ytterligare 30–40 procent. Under förra mandatperioden motsatte sig Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet många av de förslag till enklare och mer flexibla regler som alliansregeringen lade fram. Tyvärr har regeringen sedan den tillträdde valt att fortsätta på samma linje – genom att införa snedvridande och ineffektiva bostadssubventioner samtidigt som arbetet med effektiviseringar av byggprocessen och bostadsmarknadens funktionssätt har saktat ned. I ljuset av den tilltagande bostadskrisen välkomnar Alliansen de blocköverskridande bostadssamtal som nu sker. Det är av största vikt att dessa samtal leder till konkreta och betydande resultat. För det första måste

regelförenklingsarbetet ta fart på riktigt genom att de kraftfulla förslag till regelförenklningar som redan lagts i riksdagen tas tillvara. Till exempel bör byggvänliga bullerregler införas och tekniska egenskapskrav och utformningskrav förändras så att trösklarna för byggande sänks. För det andra krävs skarpa reformer för att frigöra mer attraktiv mark att bygga på. Att markbrist är ett grundläggande problem, en tröskel som förtar effekten av många andra reformer, återkommer ständigt i forskningslitteraturen och lyfts ofta av byggbranschen. Därför krävs bland annat en reformering av riksintressesystemet och strandskyddet så att bostadsbyggande prioriteras högre. För det tredje krävs att resurserna inom bostadspolitiken används effektivt. Därför bör de av regeringen införda byggsubventionerna avskaffas. För det fjärde måste rörligheten på bostadsmarknaden tydligt öka. Det måste bli enklare att hyra ut sin bostad i andra hand och dagens hyresreglering måste ses över. Alliansen vill också se över utformningen av flyttskatterna för att minska dagens inlåsnings effekter.

En fungerande transportinfrastruktur är avgörande för Sveriges konkurrenskraft och satsningar på väg och järnväg är en viktig del för att främja både företagande och sysselsättning. Under åren 2014–2025 kommer Sverige satsa minst 522 miljarder kronor på infrastruktur, till följd av alliansregeringens förslag. Det möjliggör underhåll och stora investeringar i befintlig infrastruktur i hela landet, liksom nysatsningar för att förbättra möjligheterna för såväl arbetspendling som godstransporter.

Alliansregeringens politik för viktiga förbättringar för näringar som är beroende av transporter har påbörjats. Underhållet av svenska järnvägar har fördubblats sedan 2006. Anslaget till enskilda vägar har höjts väsentligt. Genom hela Sverige pågår väg- och järnvägsprojekt för att förbättra framkomligheten och transportmöjligheterna. Samtidigt har trenden med ökande utsläpp från transportsektorn brutits. Effektivare transporter innebär minskad miljöpåverkan och minskade klimatutsläpp. Alliansen vill fortsätta detta arbete.

Utöver väl fungerande utbildning, bostadsmarknad och infrastruktur är tillgång på kapital en nyckelfråga för att främja entreprenörskap. Svenska villkor på dessa områden har historiskt varit goda, men möjliga förbättringar finns och krävs för att Sverige ska kunna konkurrera internationellt. Till exempel har det offentliga riskkapitalet i dagsläget svårt att komma in tidigt i bolagens utveckling, när det behövs som mest, och riskerar istället att tränga ut privata investeringar i senare investeringsfaser. För att modernisera och effektivisera det offentliga riskkapitalet bör fond-i-fond-lösningar användas, där statligt riskkapital från början samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag. De statliga fondernas inriktning bör också främst inriktas på tidiga utvecklingsfaser för att undvika undanträngning av privat kapital. Det är också viktigt att riskkapital finns tillgängligt i hela landet. Därtill stänger dagens regelverk för

aktiebolag ute många potentiella företagare. Reglerna bör anpassas till det behov av aktiekapital som faktiskt föreligger, och som i exempelvis många tjänsteföretag kan vara relativt begränsat. Därför bör kravet på aktiekapital sänkas från 50 000 till 25 000 kronor.

En annan viktig fråga för att främja entreprenörskap är nystartade företags kompetensförsörjning och svårigheten att erbjuda marknadsmässiga löner till nyckelpersoner. För att underlätta för små företags rekrytering av kompetent arbetskraft vill Alliansen göra det enklare och mer konkurrenskraftigt att erbjuda anställda incitamentsprogram och delägarskap. Vår ingång är att regelverket bör förenklas och göras mer konkurrenskraftigt, samtidigt som grundläggande skatterättsliga principer beaktas, så att det blir lättare för växande företag att attrahera och behålla centrala medarbetare. Det handlar om både företagets kostnader för incitamentsprogrammen och reglerna för individen, till exempel i vilken utsträckning incitamentsprogrammen ska beskattas som inkomst av tjänst samt när beskattningstillfället ska ske.

För Alliansen är det en självklarhet att Sverige måste vara pådrivande i omställningen till en klimatneutral ekonomi och ett giftfritt samhälle, och lika självklart att detta inte står i motsats till tillväxt och jobbskapande utan att både miljö och tillväxt kan gå hand i hand. För detta krävs väl utformade och effektiva styrmedel. Förorenaren ska betala för sin miljöpåverkan samtidigt som förnybar och miljövänlig teknik tillåts växa fram. På så sätt ger våra åtgärder största möjliga resultat för miljön. Inte minst krävs att den svenska fordonsflottan blir mer hållbar och att utsläppen från transportsektorn minskar. Beroendet av fossila bränslen är både en belastning på miljön och en säkerhetspolitisk risk. Nya styrmedel för att minska användningen av gifter i vår vardag krävs också. Därtill måste Sverige arbeta oförtröttligt på den internationella arenan för att bidra till att de globala utsläppsreduktioner som behövs uppnås.

6.5. En trygg och tillgänglig välfärd

Alliansen står för en trygg och tillgänglig välfärd. Vi värnar välfärdens kärnverksamheter – skola, vård och omsorg. Det är grunden för den sammanhållning vi har i Sverige. Alliansregeringens ekonomiska politik och välfärdspolitik resulterade i att resurserna till skola, sjukvård och omsorg ökade med mer än 100 miljarder i fasta priser. Resurserna ökade per invånare, per elev och per slutenvårdspatient. Också antalet läkare, barnmorskor och sjuksköterskor per invånare ökade. Men välfärden kan stärkas och utvecklas ytterligare. Välfärdspolitiken måste bland annat förbättra resultaten i skolan, minska ojämlikheten som fortfarande finns i vården och svara upp mot behoven hos en åldrande befolkning.

Utbildningen i Sverige ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla, för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet, oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runtom i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsatt sjunker. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem. Duktiga och engagerade lärare och speciallärare är stommen för att skapa en bättre skola. Alliansen är enig om att systemet med karriärlärartjänster är centralt för skolans utveckling och bör stärkas, där särskilda satsningar i utanförskapsområden spelar en viktig roll. Att eleverna får tillräcklig undervisning är en annan viktig fråga för elevernas utveckling, och regeringen bör gå vidare med det förslag om fler matematiktimmarna i högstadiet som riksdagen tagit beslut om. Alliansens mål är att Sverige inom tio år bör ligga på topp tio i PISA-mätningarna.

I takt med att vi lever längre och kan behandla allt fler sjukdomar förändras kraven på hälso- och sjukvården. Alliansens utgångspunkt är en sjukvård präglad av kvalitet och tillgänglighet för alla. Skillnader i kvalitet eller tillgänglighet mellan regioner eller utifrån till exempel kön eller utbildningsbakgrund ska motverkas. Svensk vård och omsorg uppvisar i ett internationellt perspektiv goda resultat. Alliansregeringen satsade mer resurser än vad som någonsin tidigare satsats på vården. Köerna har kortats och vi har sett en kraftig ökning av antalet vårdcentraler och generösare öppettider. Kvaliteten i sjukvården har också stärkts över tid och patienterna är mer nöjda med vården. Samtidigt finns fortfarande brister. Långa väntetider och otillräcklig tillgänglighet är fortfarande ett problem i delar av vården. Fördelningen av resurser mellan de med större och mindre behov fungerar inte optimalt. Brist på kompetens i vissa vårdyrken, till exempel sjuksköterskor, är vanligt i stora delar av landet. Vården är fortfarande inte jämlik – det finns fortfarande stora skillnader gällande såväl kvalitet och kontinuitet som väntetider. Alliansen kommer fortsätta att utveckla vården med patientens behov i fokus. Kvalitet, tillgänglighet och valfrihet ska prägla den svenska sjukvården och alla patienter ska känna sig trygga och väl omhändertagna på vårdcentraler och sjukhus i hela Sverige.

Att åldras innebär ofta ett ökat behov av hjälp i vardagen. Hur hjälpen utformas påverkar i hög grad livskvaliteten. Alliansens utgångspunkt är att varje människa är unik med egna önskemål och intressen. Rätten till självbestämmande är lika viktig oavsett ålder. Äldreomsorgen ska präglas av stor valfrihet, hög kvalitet och ett värdigt bemötande och finnas tillgänglig för alla som behöver den.

En mångfald av aktörer är en förutsättning för valfrihet. Alliansens välfärdspolitik sätter eleven och patienten i centrum. Rätten att själv få välja var och hur man tar del av vård, skola och omsorg är en viktig del i att kunna utforma sitt eget liv och sin egen tillvaro. Välfärden finns till för medborgarna och medborgarna har rätt att påverka dess utformning. Därför måste valfriheten värnas.

Mångfalden av aktörer inom välfärden bidrar också till att utveckla nya idéer och hitta nya, smartare och effektivare arbetsätt, till gagn för alla som använder välfärden. Den svenska lösningen, med en offentligt finansierad välfärd som alla medborgare har rätt till, och där många olika typer av utförare tillåts bidra, är viktig att värna. Välfärdens verksamheter gynnas av att nya privata och ideella aktörer har möjlighet att etablera sig för att bidra till innovation och värdeskapande.

Vi har dock sett att den svenska välfärden inte alltid fördelas jämlikt, och att kvaliteten i vissa fall brister hos både offentliga och fristående verksamheter. För att säkerställa en jämlik välfärd av hög kvalitet finns därför anledning att se över kraven på och regleringen av både offentlig och fristående välfärdsverksamhet. Riksdagen har därför beslutat att en utredning bör se över möjligheten att införa tillståndsplikt med ägar- och ledningsprövning, ett tydligare kravställande och bättre uppföljning avseende kvalitet, och skarpare sanktioner vid misskötsel inom välfärden. Att regeringen inte fokuserar på kvalitetsaspekterna, utan istället låter utreda begränsningar av vinstuttag i välfärdssektorn är en mycket olycklig utveckling. Det finns inga etablerade samband mellan organisationsform eller vinstuttag och kvaliteten i verksamheten.

Utgångspunkten borde istället vara hur vi på bästa sätt kan säkerställa både kvalitet, trygghet, effektivitet, innovation, valmöjligheter och öppenhet på ett sätt som gagnar elever, föräldrar, patienter, brukare och anhöriga i alla välfärdens verksamheter.

7. En social marknadsekonomi

Kristdemokraternas ekonomiska politik grundar sig på social marknadsekonomi. Vi vet att det är i en fri marknadsekonomi som resurser fördelas mest effektivt och som ekonomin växer. Men som kristdemokrater strävar vi inte bara efter det effektiva samhället, utan också det mest mänskliga samhället. Därför behöver marknadsekonomi kompletteras med en social dimension där förvaltarskap, solidaritet och etik får en tydligare plats i den ekonomiska politiken. En förutsättning för att samhället och

ekonomin ska fungera på ett bra sätt är att människor känner tillit till varandra och till olika institutioner. I ett samhälle som präglas av tillit blir kostnaderna för olika transaktioner lägre och möjligheten att exempelvis driva företag blir bättre.

En central del av den kristdemokratiska ideologin är förvaltarskapsprincipen som pekar på människans personliga ansvar för sig själv, sina medmänniskor, efterkommande generationer samt den fysiska livsmiljön. Att förvalta de ekonomiska tillgångar som finns tillgängliga på ett långsiktigt och klokt sätt är grunden för god samhällsekonomi. Att förvalta innebär inte något passivt bevarande, utan handlar om att på ett ansvarsfullt sätt ta hand om och förädla de tillgångar vi har. All form av kortsiktigt överutnyttjande av miljön och andra resurser försämrar möjligheterna för långsiktig tillväxt och en hållbar ekonomisk utveckling.

I svensk politik talas det oftast om välfärd som enbart det som staten och det offentliga levererar. Men vi kristdemokrater menar att eget sparande också är välfärd. Otrygghet uppstår när man känner att de egna pengarna inte räcker till. Därför vill vi driva en ekonomisk politik där människor får behålla en så stor andel av sin lön eller pension som möjligt, utan att vi tummar på kvaliteten i den offentligt finansierade välfärden. Det måste vara möjligt för alla att efter eget huvud också spara pengar inför framtiden.

Kristdemokraterna förespråkar generösa och gemensamt finansierade välfärdstjänster och vi kommer alltid värna kvaliteten i skola, vård och äldreomsorg. Men Kristdemokraterna anser inte att höjda skatter automatiskt innebär bättre välfärd. Snarare är det med väl avvägda skattesänkningar på arbete, sparande och företagande som positiva välfärdseffekter uppnås på lång sikt och över tid genom att det skapas nya jobb och företag samt att människor får behålla en större del av sin inkomst. Den högre tillväxt som följer av detta ger högre skatteintäkter som gör att satsningar samtidigt kan göras för att förbättra den offentligt finansierade välfärden. Det är också nödvändigt att hushålla med statliga och kommunala medel på ett ansvarsfullt sätt.

I en social marknadsekonomi krävs det fördelningspolitiska åtgärder som riktas till dem som har störst behov av stöd och hjälp. Skatte- och bidragssystem ska utformas på sådant sätt att människors egen kraft och engagemang uppmuntras och att bidragsberoende motverkas.

8. Kristdemokraternas ekonomiska politik

Kristdemokraterna vill ha en ekonomisk politik som skapar förutsättningar för människor att bygga goda relationer och känna trygghet och tillit samt underlättar för människor att gå från utanförskap till arbete. Vi vill skapa förutsättningar för en god tillväxt och ett företagsklimat som står sig väl i den globala konkurrensen. Den

ekonomiska politiken kan användas för att stärka familjernas självbestämmande och det civila samhällets ställning vilket skapar en grund för fungerande mellanmännskliga relationer och ökad tillit till varandra. Genom en välfungerande ekonomisk politik kan vi också satsa resurser på välfärd, såsom en bra skola och en god vård och omsorg, vilket ökar framtidstro och trygghet. Och med genomtänkta reformer kring arbetsmarknaden och i skattepolitiken kan vi förbättra människors möjlighet att lämna arbetslöshet och utanförskap.

Under alliansåren förändrades Sveriges ekonomi till det bättre. Helt nya branscher växte fram som skapade jobb åt människor som tidigare befunnit sig i utanförskap. Vi var med och tog Sverige ur en återvändsgränd där allt fler stod vid sidan om arbetsmarknaden och visade upp nya vägar som gav större utrymme för entreprenörer och bättre möjligheter för enskilda och familjer. Trots den värsta ekonomiska krisen sedan den stora depressionen på 30-talet minskade utanförskapet med en femtedel. Så fungerar en politik som litar på människors skaparkraft och bygger Sverige underifrån.

Alliansens reformagenda var välbehövlig och välkommen. Arbetslinjen och kampen mot utanförskapet bestod av flera delar: jobbskatteavdrag, skärpningar av socialförsäkringssystemen för att öka drivkrafterna till arbete, skattereduktion och momssänkning i vissa tjänstebranscher, sänkta marginalskatter samt sänkta arbetsgivaravgifter för vissa grupper.

Men Sveriges ekonomi står nu inför stora och delvis andra utmaningar. Utanförskapet är fortfarande stort, men annorlunda sammansatt, och mer behöver göras för att minska det. Inte minst handlar det om ett bättre anställningsklimat som stärker möjligheter och drivkrafter för de som ska anställa – och de som ska anställas.

Utanförskap och utsatthet är en alltför vanlig situation för människor som flytt sitt hemland och söker skydd i Sverige. Detta är inte acceptabelt. En human flyktingpolitik måste följas av att människor ges förutsättningar för eget jobb och försörjning. Då finns också förutsättningar för integration.

Inriktningen i den ekonomiska politiken bör därför vara att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden, inte minst för personer som är utrikes födda och/eller har bristande utbildningsbakgrund. Det handlar också om att skapa större frihet för familjerna och förbättra förutsättningarna för företagande och för det civila samhället. Det är också av stor vikt att den ekonomiska politiken utformas på ett sådant sätt att resurserna används effektivt för att skapa trygghet för dem som befinner sig i utsatta situationer. Tillväxten måste komma alla till del och sammanhållning är centralt. Välfärden måste utvecklas genom fortsatt valfrihet, tydligt kvalitetsarbete och effektivt användande av resurser.

En förutsättning för att den ekonomiska politiken ska fungera bra på lång sikt är att det råder ordning och reda i statens och det offentliga ekonomien. Det går inte att bedriva

en politik med ständiga underskott och växande statsskuld. Därför är det viktigt att regler för finanspolitiken, som styr mot en långsiktigt hållbar finanspolitik, står fast över tid och över regeringsskiften.

På dagens och framtidens arbetsmarknad kan vi inte säga nej till jobb. Vi har inte råd att sortera jobb i fina och fula. Regeringens politik att försämra förutsättningarna för enklare tjänstjobb riskerar att försämra integration och motverka sammanhållning. Vi behöver istället mer kraftfullt sänka trösklarna och bredda arbetsmarknaden för grupper som har svårare att komma in. Reformen om YA-jobben var rätt tänkt men blev alltför beroende av parter som inte gjort sin del av arbetet. Vi vill därför med introduktionsanställningar göra det möjligt för arbetsgivare att på ett enkelt sätt anställa personer till en något lägre lön under den tid de lär sig jobbet genom utbildning eller genom att lära sig jobbet på jobbet.

Arbeten skapas huvudsakligen genom framgångsrika och välmående företag. Utan ett gott företagsklimat är det inte möjligt att möta de framtida utmaningarna med att skapa arbeten och öka resurserna till vår gemensamma välfärd. Därför behövs det en näringspolitik som är inriktad på att skapa fler jobb i växande företag. Förutsättningarna för att skapa och driva företag måste förbättras genom att bland annat minska regelkrånglet, förbättra myndigheternas handläggning av ärenden kopplade till företag och förbättra tillgången till kapital.

Parallellt med satsningar på jobb drivna av innovation och hög utbildning måste vi också se till att fler jobb som idag inte utförs på grund av höga skatter och avgifter blir möjliga på en växande arbetsmarknad. Det handlar framför allt om att öppna nya tjänstesektorer och att bredda befintliga som skedde med RUT-tjänsterna och sänkningen av restaurangmomsen.

För att minska rundgången mellan olika insatser och subventionerade anställningar vill vi reformera och minska antalet arbetsmarknadsprogram och renodla Arbetsförmedlingens uppdrag. Osäkerheten för arbetsgivarna gällande subventionerade anställningar måste minskas för att de ska vara till nytta. Vi behöver också lägga mer resurser på matchning mellan förmåga och jobb för såväl personer med funktionsnedsättning som utrikes födda.

Sverige har idag ett stort behov av en förbättrad integrationspolitik. Rekordmånga människor befinner sig nu på flykt undan förtryck och krig och den pågående flyktingkrisen är den mest omfattande sedan andra världskriget. En human flyktingpolitik kräver också en väl fungerande integration. Nyanlända behöver snabbare få arbete och en hållbar bostadssituation. Kristdemokraterna ser ett stort behov av åtgärder som snabbar på asylprövningen och som underlättar etableringen i Sverige. Den migrationsöverenskommelse som slöts under hösten innehåller flera viktiga

förändringar, exempelvis tillfälliga uppehållstillstånd som huvudregel med rätt till familjeåterförening, stärkt kostnadskontroll och utvecklat RUT-avdrag. Men mer behöver göras.

Den ekonomiska politiken bör också användas för att stödja goda mellanmännsliga relationer. I stor utsträckning handlar det om att ge familjer och det civila samhället möjlighet att utvecklas och ta egna beslut och att minska den politiska styrningen. Det offentliga bör ge stöd, men tvingande politiska ovanifrånlösningar på dessa områden hämmar tilliten och riskerar att skada mer än hjälpa.

Kristdemokraterna anser att barns och ungas behov och rättigheter ska vara grunden för hur familjepolitiken och barnomsorgen utformas. Barn behöver tid och de behöver bli sedda. Familjer ser olika ut, men alla har samma betydelsefulla roll. Om familjerna är trygga ger de barnen goda förutsättningar att klara livets olika utmaningar. Barnens uppväxt påverkar därmed hela samhällets utveckling, både ekonomiskt och socialt.

Förskolan och barnomsorgen måste kunna möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling. Det är viktigt att alla föräldrar ska kunna välja den barnomsorg som är bäst för deras barn och själva kunna hitta en balans mellan arbete och familjeliv. Kristdemokraterna är en motvikt till de politiska krafter som vill styra föräldrarnas val och kväva familjens frihet och möjlighet att utforma sin tillvaro. En viktig del i vår politik är därför att stödja föräldrarna och förenkla i familjernas vardag.

Samhället är mycket större än staten och det offentliga. För det är i samspelet med andra människor som vi utvecklas som personer. Utan små nära gemenskaper och ömsesidiga beroenden går vi miste om centrala delar av vad det innebär att vara människa. Därför är civilsamhället så viktigt. Det är här som grunden läggs för ett Sverige som håller samman. Det är i det civila samhället som människor av fri vilja väljer att engagera sig och ta ansvar. Vi vill ha en politik som stärker det civila samhället och möjliggör möten mellan människor med olika bakgrund. Därför vill vi förenkla regelverket för det civila samhällets organisationer och förbättra möjligheterna för dem att finansiera sin verksamhet.

En politik som leder till att de mellanmännsliga banden försvagas kan aldrig kompenseras med en ny myndighet och mer byråkrati eller ytterligare ett bidrag. Går politiken in och tar över frivilligorganisationers verksamhet kommer viktiga värden som tillit, gemenskap, medmännslighet och personligt ansvar att hotas.

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt från varje människas absoluta och okränkbara värde och att den som har störst behov också ska ges företräde till hälso- och sjukvården. Vi har i regeringsställning prioriterat insatser för de mest utsatta patienterna med stora satsningar på psykiatrin, cancervården och

vården av kroniskt sjuka. Genom vårdgarantin och kömiljarden har vi bidragit till kortare vårdköer. Vi har tagit viktiga steg mot en bättre, mer tillgänglig och jämlik vård.

Men vi är långtifrån nöjda med detta. Framtidens sjukvård står inför stora utmaningar, vården är inte jämlik och det finns fortsatta brister med överbeläggningar, brister i patientsäkerhet och vårdköer. Vården blir också alltmer högspecialiserad och högteknologisk. Mot den bakgrunden finns det all anledning att se över sjukvårdens organisering. Det är knappast troligt att 21 olika landsting med olika demografiska och ekonomiska förutsättningar ska kunna leverera jämlik vård till hela befolkningen. Staten bör därför ges ett ökat ansvar för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är patientens rätt till bra och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården.

En grundläggande del i utvecklingen av vård och omsorg är självbestämmande och valfrihet. Självbestämmande stärker kvaliteten inom vården och skapar en mer värdig omsorg. Rätten att bestämma över sin vardag upphör inte vid en viss ålder. En äldre person har, precis som yngre, individuella behov som inte kan tillgodoses i en mall. Mycket har gjorts de senaste åren för att utforma vården och omsorgen utifrån den enskilda människans behov. Men mer behöver göras för att utveckla den gemensamt finansierade äldreomsorgen. Utökat självbestämmande när det gäller såväl boende som hemsänd mat och färdtjänst är viktiga delar när det gäller att utveckla äldreomsorgen framöver.

Vår solidaritet och medmänsklighet gör inte halt vid någon nationsgräns. Kristdemokraterna förespråkar därför en flyktingpolitik som präglas av humanism och medmänsklighet, ett generöst bistånd som når fram och en politik som främjar handel och ökade möjligheter till rörlighet över gränserna. Vi står också inför stora utmaningar gällande miljö- och klimatpolitiken. Effekterna av den alltför snabba uppvärmningen av jorden slår hårdast mot den fattiga delen av jordens befolkning. Stora ansträngningar måste göras för att skapa internationella överenskommelser som effektivt möter detta hot och Sverige bör vara ett föregångsland när det gäller miljö- och klimatpolitik.

8.1. Familjepolitik för ökad trygghet och frihet

Familjen är den viktigaste gemenskapen i samhället och den behövs för att människor ska kunna växa och må bra. Den behövs för att barnen ska få omsorg och fostran i en kärleksfull miljö. När familjen fungerar är det en tillitsfull gemenskap som skänker trygghet och stabilitet i en ständigt föränderlig omvärld. Fungerar inte familjen som en trygg bas fungerar inte heller samhället.

Kristdemokratisk familjepolitik syftar till att stödja familjerna, att möjliggöra mer tid för barnen och att öka familjernas frihet. Vi vill i det familjepolitiska målet betona

förutsättningarna snarare än utfallet, vilket innebär en acceptans för att utfallet inte alltid blir detsamma för alla barnfamiljer. Olika utfall kan bero på att förutsättningarna är olika, men det kan också bero på att familjerna har gjort olika prioriteringar och val som får ekonomiska konsekvenser.

Kristdemokraterna vill genom familjepolitiken öka familjernas frihet. Familjer ser olika ut och har olika förutsättningar. Barn har olika behov och föräldrar har olika önskemål och gör olika prioriteringar. Det är föräldrarna som har det primära ansvaret att avgöra vad som är bäst för deras barn och deras familj, inte staten eller kommunen. Det handlar om ekonomiska förutsättningar, stödet till olika barnomsorgsformer och möjligheterna för köp av olika typer av hushållstjänster.

Familjepolitiken ska möjliggöra mer tid med barnen. Anknytning, omsorg, gemenskap och fostran kräver tid. Föräldrar behöver bättre förutsättningar för att kombinera arbete och familjeliv. Men det ska också vara möjligt att prioritera mer tid för barnen. Vänsterregeringen bevisar återkommande hur lågt de värderar föräldraskapet och familjens beslutanderätt genom att gå i motsatt riktning och föreslå ytterligare kvotering av föräldraförsäkringen och genom att avskaffa vårdnadsbidraget. Mycket tyder på att fler förslag för att strypa möjligheterna för föräldrar att vara hemma lite längre med sina barn är att vänta. Syftet med föräldraförsäkringen och vårdnadsbidraget är att barnen ska kunna få tid tillsammans med sina föräldrar, inte att såsom vänsterregeringen resonerar, tvångsstyra kvinnors och mäns grad av förvärvsarbete.

Kristdemokraternas mål är att under de tre första åren underlätta för föräldrar att vara hemma med sina barn och planera syskon i den takt som passar familjen, inte systemet. Föräldrarna ska få ökad makt över sina föräldrapenningdagar och hur de ska fördelas. Vi vill ta bort många av de begränsningar som i dag finns i föräldraförsäkringen samt öka möjligheten för de föräldrar som vill att vara hemma lite längre med sina barn under förskoleåldern.

Familjepolitiken ska bidra till en trygg familjeekonomi. För familjer med svag ekonomi bör inriktningen på den generella politiken vara att förbättra barnfamiljernas ekonomi genom bättre möjligheter för eget arbete och sparande, exempelvis genom skattesänkningar. För de sämst ställda barnfamiljerna vill vi dock genomföra flera reformer, bland annat höjning av det barnrelaterade bostadsbidraget och återinförande av fritidspengen.

Familjepolitiken ska stödja familjen. Familjen är den grundläggande gemenskapen i samhället och därför ska familjebildning och familjesammanhållning underlättas och uppmuntras. Familjens integritet ska respekteras och föräldraansvaret ska tydliggöras och uppmuntras. Även om en parrelation ibland inte fungerar är det gemensamma ansvaret för barnet livslångt. Kristdemokraterna vill därför fokusera på en ökad

tillgänglighet till familjerådgivningen. Vi vill också öka tillgången till föräldrautbildning genom att varje kommun ska erbjuda minst en föräldrautbildning under barnets uppväxt.

Familjepolitiken ska bidra till förbättrad kvalitet i barnomsorgen. Det är barnens behov och rättigheter som är grunden för barnomsorgen. Målet för förskolan och annan barnomsorg såsom familjedaghem bör vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling. Målet för oss är att föräldrarna ska kunna välja den omsorg som är bäst för deras barn, att det finns olika barnomsorgsformer samt att all barnomsorg håller hög kvalitet. Mindre barngrupper i förskolan samt bättre förutsättningar för familjedaghemmen är prioriterat i detta arbete.

8.2. Ansvarsfull och human migrationspolitik

Det pågår en humanitär kris i världen. Krig, förtryck, islamistiska terrorgrupper samt förföljelse av etniska och religiösa grupper driver människor på flykt. Över 60 miljoner människor runtom i världen befinner sig på flykt inom eller utanför sitt hemland. Många söker sin tillflykt till Europa och Sverige har länge varit ett av de länder i Europa som flest sökt sig till. Det stora antalet flyktingar som sökte sig till Sverige under 2015 medförde att regeringen införde gränskontroller och id-krav. EU har också nyligen träffat ett avtal med Turkiet angående flyktingsituationen.

Under hösten ingick Kristdemokraterna en överenskommelse tillsammans med övriga Alliansen och regeringen kring ett flertal migrations- och integrationsåtgärder. I överenskommelsen beslutades bland annat att tillfälliga uppehållstillstånd ska bli huvudregel med rätt till familjeåterförening, ett förstärkt arbete kring återvändande samt om förstärkt kostnadskontroll i mottagandet och etableringen. Regeringen tog sedan på egen hand ytterligare beslut som bland annat innebär begränsad rätt till anhöriginvandring, skärpta försörjningskrav och att övriga skyddsbehövande inte längre får rätt till uppehållstillstånd. Dessa beslut är Kristdemokraterna kritiska till eftersom vi menar att möjligheten att återförenas med sin familj är helt central i sig och därtill viktig för att ge möjlighet att etableras i samhället på ett bra sätt.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att värna asylrätten, att Sverige har ett moraliskt ansvar att hjälpa medmänniskor i nöd. Vi vill värna öppenheten och den fria rörligheten inom EU. Vi har ett ansvar att använda våra resurser på ett sådant sätt att vi kan hjälpa så många människor som möjligt. Vårt land ska vara en öppen demokrati och en fristad för människor på flykt. Vi ska kunna hjälpa idag, imorgon, om ett år och om tio år.

Men nu krävs också ett större ansvarstagande inom EU. Fler länder måste medverka i mottagandet och bereda plats för människor på flykt. Genom att fler länder medverkar i flyktingmottagandet blir också mottagandet bättre för den asylsökande. Akut krävs

också mer stöd till UNHCR och andra hjälporganisationer i flyktinglägren och i andra delar av Syriens närområde. Utbildning och arbete är helt centralt för att bidra till ett drägligare liv i dessa områden. Långsiktigt behöver världssamfundet öka ansträngningarna för att skapa fred, stabilitet och demokratisk utveckling i de länder man nu flyr ifrån. Då kan man varaktigt skapa förhållanden som gör att människor inte drivs på flykt och att människor kan återvända hem.

För att förbättra mottagande, korta tiden i asylprocessen och minska kostnaderna vill vi införa asylansökningsområden. Dessa bör huvudsakligen finnas i närheten av våra stora gränsövergångar. Alla som avser att söka asyl hänvisas till dessa asylansökningsområden och där registreras asylansökan och det görs en första bedömning av ansökan. Tanken är att få en snabbare registrering och beslutsprocess samt att förhindra att asylsökande avviker. I asylansökningsområdena ordnas boende för de asylsökande under den första fasen i asylutredningen.

Det statliga ansvaret för ensamkommande flyktingbarn behöver stärkas. Vi vill göra det genom att tillsätta en nationell krissocialjour. Denna ska finnas som en resurs för de kommuner som behöver avlastning i arbetet med ensamkommande flyktingbarn. Den nationella funktionen ska också ges i uppgift att ta fram nya riktlinjer för vilka krav som bör ställas på familjehem och gode män för dessa barn och ungdomar.

8.3. Bättre och mer effektiv integration

En generös migrationspolitik måste kombineras med en effektiv och välfungerande integrationspolitik. Flyktingar som kommer till oss möts tyvärr av bostadsbrist och trångboddhet där jobben finns, och omvänt där bostäderna finns är jobben få. Arbetssökande matchas sällan med jobben utan såväl företag som arbetssökande blir lottlösa. Utanförskap och utsatthet blir en alltför vanlig situation för människor som flytt sitt hemland och söker skydd i Sverige. Detta är inte acceptabelt. En human flyktingpolitik måste följas av att människor ges förutsättningar för eget jobb och försörjning. Då finns också förutsättningar för integration.

Ett förslag som kan förbättra nyanländas möjlighet till snabbare integrering är att införa introduktionsanställningar, där man får 75 procent av kollektivavtalad lön under den tid, maximalt fem år, som man lär sig jobbet på jobbet eller får annan utbildning vid sidan av jobbet. Genom denna reform kan arbetsgivare anställa personer som inte har riktigt den produktivitet eller kanske språkförmåga som krävs för att helt klara jobbet. Under den tid man skaffar sig de färdigheter som behövs får man en något lägre lön. Men samtidigt får man med tiden en trygg anställning och arbetsgivaren har också starka drivkrafter att se till att arbetstagaren får den utbildning eller erfarenhet som krävs inom fem år. Introduktionsanställningen kan också kombineras med nystartsjobb

för dem som är berättigade till det. Då får arbetsgivaren också arbetsgivaravgiften subventionerad.

För att öka jobbchanserna ytterligare och därigenom förbättra integrationen föreslår vi också att ett etableringsavdrag införs. I vårt förslag till etableringsavdrag får en nyanländ under sina första fem år möjlighet att tjäna upp till en halv miljon kronor skattefritt. Eftersom möjligheten att ta del av etableringsavdraget upphör efter fem år skapas starka incitament till tidig etablering. Etableringsavdraget gör det också mer lönsamt att ta jobb till lägsta avtalade lönenivå eller en introduktionsanställning eftersom den nyanlände kompenseras med lägre skatt.

Vi vill också förbättra sfi:n, exempelvis genom att erbjuda sfi med barnomsorg. Vidare vill vi att SFX, alltså språkutbildning med yrkesintroduktion eller praktik, ska erbjudas nationellt som en påbyggnad på den kursplan som kommunerna är skyldiga att tillhandahålla för sfi.

När antalet asylsökande och nyanlända ökar kraftigt på kort tid uppstår en akut bostadsbrist. Bostadsbristen drabbar enskilda, både de som väljer eget boende och de som bor i anvisade boenden med låg standard. För att snabbt minska den akuta trångboddheten och kostnaderna krävs dels att Migrationsverket ges rätt att själva äga boenden för asylsökande, dels att kommunernas planprocess kring tillfälliga bostäder förenklas.

De stora behoven som finns på integrationspolitikens område gör att vi ser ett stort behov av en kriskommission som får i uppdrag att vända på alla stenar för att förbättra integrationen. Det kan exempelvis handla om vilka strukturella förändringar som behövs på svensk arbetsmarknad, hur etableringsprocessen kan förändras och utvärdera hur dagens integrationsåtgärder står sig i förhållande till utgifterna. Kommissionen bör ledas av personer som det finns en bred uppslutning kring.

Sverige behöver en politik för fler jobb, fler bostäder och bättre skola. Regeringens politik riskerar att få motsatt effekt. De som drabbas hårdast är de nyanlända som riskerar att fastna i ett långvarigt socialt och ekonomiskt utanförskap. En integrationspolitik som inte fungerar kan också över tid undergräva migrationspolitikens legitimitet. När politiken tappar legitimitet riskerar kraven på åtstramningar att förverkligas. En sådan utveckling måste alla som vill värna ett generöst mottagande motverka.

Av dessa skäl krävs nu politisk handling som gör det möjligt för fler nyanlända att få arbete, som förbättrar situationen på bostadsmarknaden, som gör mottagandet bättre och som långsiktigt gör integrationspolitiken effektivare.

8.4. Ett företagsklimat för fler jobb

Sverige behöver ett företagsklimat som lägger grunden för fler jobb. Nya jobb kan inte kommenderas fram av politiker i Sveriges riksdag eller regering. Jobb skapas när människor finner det mödan värt att starta och utveckla ett företag och förverkliga en idé och vågar satsa sitt sparkapital. Politikens ansvar är därför att främja ett gott företagsklimat där företagande, entreprenörskap och innovation uppmuntras. Det privata näringslivet och det enskilda entreprenörskapet har alltid varit, är, och kommer alltid att vara grunden för Sveriges välfärd.

En förutsättning för ett gott företagsklimat är att företag har råd och möjlighet att anställa. Höga skatter på jobb slår hårt inte minst mot unga som söker sitt allra första jobb och mot de som står långt ifrån arbetsmarknaden. För att stärka framväxten av nya företag och fler jobb vill Kristdemokraterna sänka skatten på arbete, förenkla reglerna kring att starta och driva företag och öka tillgången på riskkapital.

Många nyanlända och unga får sitt första jobb inom någon del av tjänstesektorn. RUT- och ROT-avdragen som alliansregeringen införde har öppnat nya marknader och skapat förutsättningar för nya företag och jobb. Samtidigt har avdragen gjort att såväl barnfamiljer som enskilda haft råd och möjlighet att få avlastning med vardagssysslorna. Att regeringen valt att nedmontera dessa avdrag är ett slag mot alla dessa människor och mot småföretagare som vågat ta steget och starta ett företag inom den hushållsnära sektorn. Kristdemokraterna fortsätter värna ROT-avdraget och vill utvidga RUT-avdraget.

Ett konkurrenskraftigt näringsliv och en stark basindustri förutsätter en trygg och säker energiförsörjning. Rådande marknadsförutsättningar med låga elpriser gör att i stort sett inga energislag är lönsamma i dag samtidigt som investeringsbehoven är stora, inte minst för den svenska kärnkraften. För oss kristdemokrater är det viktigt att den svenska industrin, företag och konsumenter kan lita på en trygg och tillräcklig energiförsörjning, inte bara i dag utan även i framtiden.

8.5. Reformen för fler bostäder

Sverige har gått från en allvarlig bostadsbrist till en akut bostadskris. Växande framtidsföretag meddelar att bostadsmarknadens brister ger dem skäl att lämna landet. Boverket konstaterar att det behöver byggas 77 000 bostäder per år fram till 2020, en siffra som inte tar höjd för den stora flyktingtillströmningen som skett på senare tid. Kristdemokraterna vill se en bostadspolitik som ger förutsättningar för ett ökat byggande så att bostadsmarknaden kan börja möta människors drömmar för sitt boende. Därför behövs både byggande och förtätande av stadskärnor parallellt med att samhällen breddas med utbyggda trädgårdsstäder. Behovet av billigare bostäder som personer utan

stora resurser efterfrågar är stort och måste mötas på ett väsentligt bättre sätt än vad som sker för tillfället.

Under den tid Kristdemokraterna ansvarade för bostadsfrågorna drevs en omfattande reformagenda för att undanröja hinder för ökat byggande. Dessa reformer har bidragit till att byggandet ökat kraftigt på senare år. Samtidigt sker ökningen från låga nivåer och efterfrågan på bostäder i många städer är mycket hög.

Regeringens huvudsakliga svar på denna avgörande fråga är de utdömda byggsbventioner som man under ett års tid utlovat men inte klarat av att bereda formerna för. Efter många kristdemokratiska uppmaningar till regering och bostadsminister bjöds allianspartierna in för bostadsförhandlingar. Det behövs långsiktiga spelregler på bostadsmarknaden och det vill vi samverka till men då måste det också innebära stora reformer som motiverar en blocköverskridande uppgörelse. Vid sidan av förhandlingarna saknar regeringen reformagenda kring bostadssituationen.

Kristdemokraterna och Alliansen har under mandatperioden fortsatt regelförenklingsarbetet och föreslagit generösare bullerregler, undantag för tillgänglighetshinder, privat initiativrätt, strandskyddsreformer, enklare planprocess, utformningsbestämmelser i detaljplan, minskningar av hur många gånger samma ärende kan överklagas samt fler bygglovsbefriade åtgärder. Dessa har dock urholkats, stoppats eller ignorerats av regeringen. Andra reformer, som förbud mot kommunala särkrav och möjligheten att uppföra bygglovsbefriade attefallshus, har inte följts upp och kommuner har därmed fått möjlighet att urholka reformerna.

En svår bromskloss för bostadsmarknaden är den bristande rörligheten. Genom ökad rörlighet kan ett stort antal bostäder tillgängliggöras på kort sikt. Allt för många uppger att de bor kvar i för stora hus på grund av flyttskatternas utformning. Kristdemokraterna vill att taket för uppskov på reavinstskatten tas bort om man köper ny bostad. Även betalningen av räntan på uppskovet ska kunna skjutas på framtiden vid köp av ny bostad. På så sätt tvingas inte vinsten vid försäljningen fram till beskattning om man köper en ny bostad, vilket innebär att en stor del av den bristande rörligheten som orsakas av skatter vid flytt kan elimineras samtidigt som staten får in skatteintäkterna, dock något senare. För istället betalas såväl reavinstskatt som uppskovsränta när personen inte längre gör något uppskov. Det sker exempelvis när personen flyttar till hyresrätt, till särskilt boende eller om personen avlider.

Situationen på bostadsmarknaden är djupt allvarlig. De djupgående och breda reformer som behövs för att ge förutsättningar för ett ökat byggande kräver politisk beslutsamhet.

8.6. En skola för kunskap och bildning

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan ska erbjuda den kunskap som behövs för att klara av arbetslivet, men också kunskap för att klara livet som ansvarsfull samhällsmedborgare. Det betyder att skolan måste återupprätta en bildningstradition. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag skapar vi stora framtida problem både för barnen och för Sverige. De sjunkande studieresultaten över tid måste därför tas på största allvar.

Lärarna är nyckelpersoner för en skola med hög kvalitet. Kristdemokraternas utgångspunkt är att undervisningen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Lärarnas och rektors roll behöver stärkas. Deras vidareutveckling måste få en tydligare forskningsanknytning.

Idag saknas tusentals lärare och bristen beräknas öka. Det behövs snabbare vägar in i läraryrket genom kortare kompletterande pedagogisk utbildning för personer som har examen i ett relevant ämne eller yrkeskunskap. Lärare ska få vara lärare. Vi vill rensa bland lärares uppgifter och ansvar och ge utrymme för mer lärarledd ämnesundervisningstid.

Vi vill göra mer för att ge nyanlända elever bra förutsättningar att lära sig svenska språket och komma in i den svenska skolan. Det är rimligt att kommunerna ges möjlighet till flexibla lösningar som gör att den ordinarie skolverksamheten kan upprätthålla kontinuitet under tider när många nyanlända barn och unga kommer till Sverige. Det bör tillfälligt införas en möjlighet att examinera gymnasieelever på engelska och erbjuda individuella studieplaner.

För att nyanlända ska nå kunskapsmålen vill vi se en kompetenssatsning för att utbilda fler lärare i svenska som andraspråk. Det behövs även ett speciallärarlyft för att motverka bristen på speciallärare. Satsningen på karriärlärartjänster bör riktas mer till utsatta områden. Nyanlända lärare bör kunna börja jobba i skolan med kringuppgifter som kan avlasta legitimerade lärare. På så sätt kommer de in och lär sig om den svenska skolan och är delaktiga i arbetet under tiden deras kunskaper valideras.

Elevers hälsa och trygghet i skolan är en grundförutsättning för att ta till sig ny kunskap. Vi ser med stor oro på den psykiska ohälsan bland barn och unga. Vi vill utöka skolidrotten från 500 till 700 timmar i grundskolan för att alla barn ska röra mer på sig; motion har betydelse för såväl hälsan som skolresultaten. Skolan ska vara en trygg miljö för alla elever. Vi vill underlätta för fler vuxna i skolan, som exempelvis klassmorfar eller unga vuxna som rastvakter. Konflikthantering bör vara obligatoriskt under lärarutbildningen och ta sin utgångspunkt i skolans värdegrund.

8.7. Mer valfrihet och makt till den enskilde

Människors välbefinnande ökar när de har makt att påverka sin egen livssituation. Det gäller alltifrån utbildning och jobb, familjebildning och bostad till vård och omsorg. Att människor kan göra aktiva val för sin hälsa och sitt välmående är betydelsefullt, som att välja äldreboende, vårdcentraler eller hemtjänstutförare. Detta borde vara självklarheter i ett välutvecklat välfärdssamhälle. Givetvis ska kommuner och landsting vara garanter för vården och omsorgen, men vem som utför tjänsterna måste ligga i händerna på medborgarna.

När människor har flera goda utförare att välja bland ökar också kvaliteten i vården och omsorgen. När medborgare jämför, diskuterar och sätter sig in i olika utförares inriktningar och erbjudanden skapas ett engagemang. Mångfalden skapar positiva effekter. Det ger möjligheter för människor att välja bort det som inte fungerar eller aktivt välja en speciell inriktning eller profil. Välfärdsföretag som satsar på viktiga kompetenser och har utbildad och fortbildad personal gynnas, medan sådana som enbart ser till gamla lösningar på nya problem och utmaningar tappar i attraktionskraft.

Att företag även inom välfärdssektorn måste kunna få gå med vinst är avgörande för om valfriheten kan bevaras. Företag som inte kan eller får gå med vinst kan enbart gå med förlust och det innebär att ingen heller kommer att investera i dessa företag. Vill vi ha entreprenörer som tillsammans med investerare är med och utvecklar välfärden måste de kunna göra en vinst. Utan entreprenörer och privata välfärdsaktörer kommer självbestämmandet i praktiken att kraftigt begränsas eller försvinna. Det är därför som regeringens vinstutredning är så skadlig; bara att den är tillsatt har gjort att många enskilda aktörer, företag och investerare har valt att stiga åt sidan eller låtit bli att göra investeringar. Riksdagen har också vid flera tillfällen markerat att utredningens inriktning är fel och att det saknas parlamentariskt stöd för att genomföra den stoppolitik som regeringen planerar.

På samma sätt som det är självklart att företag ska kunna gå med vinst är det också självklart att vård och omsorg inte är vilka marknader som helst. De rör människor i utsatta situationer och möjligheten att bedriva verksamhet inom exempelvis vård och omsorg ska vara förknippad med kvalitetskrav. Det gäller såväl privat som offentligt driven vård och omsorg.

En mångfald av aktörer inom välfärdssektorn är också en förutsättning för att ideellt driven och idéburen vård och omsorg ska kunna växa fram och drivas. I många länder är denna sektor den dominerande leverantören av välfärdstjänster. Men i Sverige är de i stort sett frånvarande. Mer måste göras för att ge dessa organisationer möjlighet att

driva verksamhet på välfärdsområdet. Det handlar exempelvis om att förbättra deras möjlighet till kapitalförsörjning.

De senaste decenniernas utveckling med viktiga valfrihetsreformer har präglat medborgarna i vårt land. Politikens makt har minskat och fler beslut fattas nu vid människors köksbord. Makten att välja och välja bort ska värnas – inte bara när vi är friska eller mitt i livet, utan kanske särskilt när vi blir äldre eller sjuka.

Under Kristdemokraternas tid i regeringen genomfördes vårdvalsreformen och effekterna av den är positiva med fler vårdcentraler, bättre öppettider och bättre tillgänglighet. Vårdvalsreformen har medfört en ökad tillgänglighet för såväl vårdbehövande som befolkningen i allmänhet, gjort det lättare att lägga livspusslet och ökat egenmakten – det är en utveckling att slå vakt om.

8.8. Tryggare ekonomi för äldre

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med eget och unikt värde med skilda intressen och bakgrunder.

En sammanhållen politik med inriktning mot de äldre i samhället får inte bara handla om vård och omsorg. Det friska åldrandet, de äldre som en resurs att ta till vara och ett väl fungerande samspel mellan generationerna är viktiga beståndsdelar i Kristdemokraternas seniorpolitik.

Kristdemokraterna har varit drivande för att sänka skatten för pensionärerna. Sex gånger har vi sänkt skatten på pensioner och tre gånger höjt bostadstillägget för pensionärer, vilket innebär att en garantipensionär idag har cirka 2 000 kronor mer i plånboken varje månad än 2006. Skattesänkningar av liknande omfattning har aldrig tidigare skett. Vi anser att skatten på pensioner stegvis och när ekonomin tillåter ska sänkas till samma nivå som skatten på förvärvsinkomster.

När Alliansen tog över regeringsmakten 2006 var en av våra första skatteförändringar att ta bort den särskilda löneskatten för äldre. Det minskade kostnaden för att anställa personer över 65 år med en åttondel. Samtidigt infördes också ett förhöjt jobbskatteavdrag för personer över 65 år. Tillsammans gjorde förslagen att det både blev billigare att behålla eller nyanställa äldre personer och mer lönsamt för den äldre själv att arbeta något eller några år ytterligare.

Fler som arbetar längre har många positiva effekter. Det gör att ekonomin förbättras, både för den enskilde och för samhället i stort. Pensionerna förstärks också både för den enskilde och för pensionärskollektivet i stort då inbetalningarna till pensionssystemet

blir större. Men minst lika viktig är känslan av samhörighet och tillhörighet som ett arbete ger många människor.

Regeringen har valt att återinföra den särskilda löneskatten för äldre –detta i en tid då vi behöver fler som arbetar längre, inte färre. Kristdemokraterna vill att den särskilda löneskatten tas bort samt att det förhöjda jobbskatteavdraget tidigareläggs med ett år.

8.9. Det civila samhället

Ibland kan det hos vissa låta som om civilsamhället bara är en fritidsaktivitet, ett litet sidospår till det som sker inom den offentliga sfären eller i den individuella. Vi menar att civilsamhället är något mycket viktigare. Det är här grunden läggs för demokrati, medmänsklighet och ett fungerande Sverige. Kristdemokraternas politik strävar därför efter att stärka det civila samhället och därmed de mellanmännsliga kontakterna. Därför syftar vår politik till att värna civilsamhällets oberoende, förenkla dess regelverk och förbättra dess förutsättningar.

Att oberoende från andra människor skulle leda till lycka är en missuppfattning. Starka relationer är ett så grundläggande mänskligt behov att det till och med går att mäta i livslängd. Social isolering har värre hälsoeffekter än fetma och är ungefär lika allvarligt som alkohol och rökning. Människan växer i relationer. En politik vars konsekvens blir att de mellanmännsliga banden försvagas kan aldrig kompenseras fullt ut med att man stärker banden till offentliga institutioner eller skjuter till ytterligare bidrag. Det offentliga kan från mänsklig synvinkel bara vara ett komplement – inte utgöra samhällets grund.

Graden av det civila samhällets oberoende är nära knuten till organisationernas finansiering. En hög grad av offentlig finansiering kommer också att – beroende på hur den utformas – leda till mer eller mindre direkt och indirekt styrning från det offentliga. Kristdemokraterna vill därför återinföra ett skatteavdrag för gåvor till ideella organisationer. Genom ett gåvoskatteavdrag ökar organisationernas självständighet. Statens påverkan inskränks till att godkänna organisationerna som får del av skatteavdraget. Det är en rimlig avvägning mellan självständighet och offentlig insyn.

8.10. Goda kommunikationer i hela landet

Bra kommunikationer är en förutsättning för tillväxten, välstånds- och sysselsättningsutvecklingen i vårt land. Vår utgångspunkt är att människor ska kunna bo och arbeta i hela landet. Transportpolitiken ska därför säkerställa en effektiv, långsiktig och miljömässigt hållbar transportförsörjning i hela Sverige.

Kristdemokraterna anser att Sverige måste bryta sitt beroende av fossila bränslen inom transportsektorn. Det krävs långsiktiga och effektiva styrmedel för ökad andel

förnybara drivmedel med hög klimatprestanda och för effektivare transporter.

Kristdemokraterna vill främja teknikutvecklingen för att nå ett mer hållbart transportsystem.

Kristdemokraterna vill se ökade satsningar på Sveriges infrastruktur. Underhåll och nyutbyggnad av järnvägar, vägar och kollektivtrafik måste ske för att säkra god kommunikation i hela landet och möjliggöra ett ökat bostadsbyggande.

Kristdemokraterna vill att sjöfartens skatter och regler ska ge förutsättningar för god konkurrens. Vi vill också se till att polis och tullmyndighet har tillräckliga resurser att kontrollera efterlevnaden av svenska lagar och regler inom åkerinäringen. Miljövänliga bilar ska premieras och flygets miljöpåverkan minskas.

Tillgång till bredband är avgörande för att människor ska kunna tillhandahålla god kommunikation, driva företag samt jobba och studera på distans. Kristdemokraternas utgångspunkt är att kommunikationstjänster och bredband i första hand ska tillhandahållas av marknaden och att statens huvudsakliga roll är att skapa förutsättningar för marknaden och undanröja hinder för utvecklingen. Vi vill se en fortsatt utbyggnad av it-infrastrukturen såväl nationellt och regionalt som lokalt, och inom ramen för landsbygdsprogrammet bidra till bredbandsutbyggnaden på landsbygd och glesbygd.

8.11. En hållbar miljö- och klimatpolitik

En viktig del av det kristdemokratiska idéarbetet är förvaltarskapsprincipen. I vår politik för en hållbar miljö ställs den på sin spets. Klimatutmaningen är vår tids största miljöutmaning. Kristdemokraterna har därför satt ambitiösa mål när det gäller att minska utsläppen, såväl på Sverige- som på EU-nivå. Utöver själva miljöfrågan som utsläppen av växthusgaser utgör, följer det etiska problemet att det främst är världens fattigaste människor som betalar det högsta priset när jordens medeltemperatur ökar.

Vi vill också verka för att förhindra spridningen av giftiga kemikalier i vår miljö. Detta är en viktig aspekt av det förebyggande hälsoarbetet. Inte minst gäller det barns vardagsmiljöer. Vi vill till exempel ha giftfria förskolor, och jobbar för att man ska ställa större krav när det gäller till exempel barnens leksaker, nappflaskor samt mat och dryck.

EU har en nyckelroll i arbetet för att öka kemikaliesäkerheten, bland annat för att utveckla arbetet med gemensamma åtgärder mot spridning av gifter och läkemedelsrester till våra hav och vattendrag.

Ett av Sveriges miljömål är den biologiska mångfalden, uttryckt som ”ett rikt växt- och djurliv”. Hoten mot den biologiska mångfalden är omfattande om vi tittar på den globala nivån. I Sverige bidrar våra skogar och vår landsbygd, exempelvis våra

hagmarker, till denna mångfald. Just hagmarkerna nämns ibland som de, näst regnskogarna, artrikaste biotoperna på vår planet. Jordbruket skulle i högre utsträckning kunna bli en nyckelaktör för att värna den biologiska mångfalden om man fick rätt incitament för att göra det. Reformen av EU:s jordbrukspolitik i denna riktning är viktiga.

Sveriges havs- och kustområden innehåller också ett rikt artliv och skyddsvärda miljöer. Vi har under några år ökat antalet marina reservat. Vi måste fortsatt verka för att inte den ekologiska balansen ska rubbas via exempelvis långväga arter som på olika sätt letar sig hit.

8.12. Ett stärkt jordbruk

Jordbruket är centralt för att ha mat att ställa på bordet, men jordbruket är mycket mer än maten som produceras där. Det har en central betydelse för biologisk mångfald och den levande landsbygd och de öppna landskap som är en del av vårt kulturarv.

I många EU-länder är tyvärr miljötankande och djurskydd jämförelsevis nedprioriterat. Alternativt följs inte de uppsatta reglerna. En bidragande orsak till problemen i svenskt jordbruk är att vi inte har lyckats omsätta den kvalitet på varorna som våra miljö- och djurskyddsregler leder till, i reda pengar.

Ett exempel på detta är den svåra situationen för Sveriges mjölkbönder, som har halverats i antal under det senaste årtiondet. Under det senaste året har mjölkböndernas situation gått från dålig till akut. Producenterna går nu med tiotals öre i förlust per liter levererad mjölk. För att rädda den svenska mjölksektorn på kort sikt har Kristdemokraterna föreslagit att en kostnadsersättning på 1 000 kronor per mjölkko och år införs i syfte att kompensera de svenska mjölkbönderna för deras merkostnader.

Kristdemokraterna vill fortsätta värna vår miljö och vårt välutvecklade djurskydd, men vi vill att de lagar och regler som antas verkligen är ändamålsenliga, inte att vi ska ha så många paragrafer i lagtexterna som möjligt.

En annan utmaning är den dubbelmoral som upphandlingsprocesserna i våra kommuner och landsting bitvis ger uttryck för. Först ställer vi som samhälle höga krav på miljömedvetenhet hos våra bönder. Därefter köper offentliga aktörer in varor som producerats under förhållanden vi aldrig skulle tillåta på hemmaplan. Det rimliga är att offentliga aktörer tar miljöhänsyn och till exempel använder sig av kriterier för miljöanpassad upphandling.

I regeringsställning var vi bland annat med och sänkte skatten på handelsgödsel och sänkte egenavgifter. Kristdemokraterna drev också på för att minska jordbrukarnas regelkrångel. Vi vill att den förenklingsprocessen ska fortsätta.

8.13. En politik som stödjer, inte styr, kulturen

Kulturen hjälper oss att växa som människor och förbinder oss med tidigare generationers erfarenheter. Men den har också en uppgift i att utmana invanda föreställningar. Med andra ord bidrar den till såväl ett samhälles sammanhållning som dess självreflektion. Den kan också hjälpa oss att relatera till vår globala omgivning.

Vår utgångspunkt är att kulturpolitiken ska stödja kulturen, däremot inte styra den. För Kristdemokraterna är inte minst barnens möjligheter att få ta del i – och av – kulturella verksamheter en prioriterad fråga. Exempel på detta är införandet av fritidspengen och den satsning som kallas Skapande skola. Detta är inkluderande reformer som har säkerställt att även barn och ungdomar från ekonomiskt utsatta sammanhang får ökade möjligheter att delta i det kulturella livet.

Folkbildningen, inte minst folkrörelsernas folkhögskolor, har många förtjänster. De ger människor en andra chans och de jobbar förtjänstfullt med integration, bara för att nämna två av deras styrkor. Kristdemokraterna kommer även fortsättningsvis att verka för att folkbildningens roll i svenskt samhällsliv stärks.

8.14. Ett stärkt försvar i en osäker tid

Kristdemokraterna eftersträvar en trygg och värdig tillvaro för alla människor. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot utgör två grundläggande uppgifter för det offentliga. Vi är en del av världssamfundet och beroende av fungerande förbindelser med resten av världen. Väpnade konflikter, kränkningar av nationsgränser, miljö och klimatförändringar, demografi, energiberoenden, kärnvapenspridning, terrorism, bristande respekt för mänskliga rättigheter och internationell organiserad brottslighet är exempel på globala företeelser som påverkar vår säkerhet. Vi måste vara beredda att försvara våra gränser och efter vår förmåga bidra till en säkrare och tryggare värld. Försvarets huvuduppgift är att värna människors liv, rättigheter, värdighet och frihet.

För att upprätthålla och förstärka försvarsförmågan samt anpassa den till en alltmer orolig omvärld ingicks 2015 försvarsöverenskommelsen mellan Kristdemokraterna, Centerpartiet, Moderaterna och regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Kristdemokraterna ville ha en mer omfattande överenskommelse vad gäller resurser och militär förmåga. Men överenskommelsen är viktig och leder till att försvaret stärks och får en välbehövlig större militär förmåga. Många problem behöver lösas. Försvaret lider fortfarande personalbrist och ubåtsjaktförmågan måste stärkas liksom möjligheten till kvalificerade övningar. Den framtida strukturen måste säkerställa att det finns goda möjligheter att utveckla personalens kompetens. Detta är fundamentalt för att få den rekryterade personalen att stanna kvar inom organisationen. Därför står vi

kristdemokrater bakom överenskommelsen men den behöver följas upp och utvärderas så att det verkligen blir förbättringar på de områden som pekats ut.

För att bygga ett starkt, brett och ändamålsenligt försvar vill Kristdemokraterna fokusera på försvarets förmåga att utföra sina uppgifter samt nödvändiga försvarssamarbeten. Det svenska försvaret måste ha förmågan att försvara hela Sverige och ha särskild kapacitet som säkerställer ett fullgott försvar av strategiskt viktiga platser som exempelvis Gotland och Stockholm. Marinen bör förstärkas så att den kan säkerställa skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som den kan genomföra sjöstrid på ostkusten. Flygstridskrafterna förstärks och ges förmåga att kraftsamla. Hemvärnets och frivilligorganisationernas roll stärks i deras viktiga arbete för ett brett och välfungerande försvar. Försvarsöverenskommelsen skulle tillse att dessa brister åtgärdades, vilket regeringen nu på ett övertygande vis bör påvisa att så faktiskt sker.

Utöver att förvalta och utveckla befintlig verksamhet måste vi samtidigt lyfta blicken och arbeta med att se över på vilka nya fronter vi måste kunna försvara oss. Nya hot, som ett traditionellt försvar inte rår på, har uppstått och vi behöver exempelvis utveckla ett välfungerande cyberförsvar och skydd mot den desinformation som vi idag utsätts för och kan komma att utsättas för i en framtida eventuell kris i vårt närområde.

För Kristdemokraterna är försvarsöverenskommelsen ett viktigt steg för ett starkare försvar som ändamålsenligt kan försvara Sveriges gränser. Inte minst Rysslands ökande aggressivitet kräver förstärkningar av vårt nationella försvar. Vi har sett ett stort behov av ett antal förbättringar och många av dessa ska enligt överenskommelsen åtgärdas de kommande åren. Det ger Försvarsmakten de resurser och möjligheter den behöver för att göra det de ska göra – försvara vår fred och frihet.

8.15. Sammanhållning över gränserna

Idén om att alla människor, var de än bor, har samma värde och att vi alla har ett ansvar för varandra utgör en stark motivation till den solidaritet som är grundläggande i den kristdemokratiska ideologin. Människovärdet är universellt och kan därför inte relativiseras av geografiska gränser. De globala klyftorna är med denna utgångspunkt oacceptabla. En friare världshandel med rättvisare spelregler är en förutsättning för att klyftorna ska kunna minska. Bara då kan människor i de minst utvecklade länderna med egen kraft resa sig ur fattigdomen.

Att stärka demokratin och jämställdheten samt öka respekten för mänskliga rättigheter ska vara vägledande värden för det svenska biståndet. Svenskt bistånd ska stödja frihetskämpar i diktaturer och stärka yttrandefriheten. Vårt bistånd ska höja de fattigas levnadsnivå. Vi vill även att biståndet ska bidra till en förbättrad miljö,

begränsad klimatpåverkan och till ett hållbart nyttjande av naturresurser. Genom stöd vid kriser, krig och katastrofer ska vi fortsätta att rädda liv och lindra nöd. Vi vill verka för att stärka det humanitära stödet vid kriser och katastrofer.

Fattigdomsbekämpningen är mångfasetterad, men handlar ytterst om att ge möjlighet att få leva ett människovärdigt liv. Det innebär att främja ekonomisk tillväxt och handel, social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet, stöd att utveckla en fungerande nationell hälso- och sjukvård, hushållning med naturresurser och omsorg om miljön, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt säkerhet och konfliktförebyggande åtgärder.

Bistånd i sig kan inte åstadkomma ekonomisk tillväxt, utan måste vara en komponent i en sammanhållen utrikespolitik till stöd för mänskliga rättigheter och de fattiga ländernas utveckling. Utvecklingssamarbetet bör inte minst inriktas på att överföra kunskap och att ändra regler och strukturer som hindrar att de fattiga länderna utvecklas. Handels- och biståndspolitiken måste samverka för att de fattiga ländernas ekonomier ska integreras på ett hållbart sätt i den globala ekonomin. Det behövs handelsliberaliseringar för de produkter som de fattiga länderna är bäst på att producera. Tillgång till EU:s jordbruksmarknad är viktig för rättvisa spelregler.

Det humanitära biståndet är en viktig del av det internationella biståndet. Det civila samhället, i form av t.ex. frivilligorganisationer och samfund, har ofta kontakter och direkta distributionssystem som bör nyttjas. Speciellt då det humanitära biståndet, på grund av väpnade strider eller diktaturregimer, inte kan nå fram via officiella kanaler.

Sverige ska i internationella sammanhang arbeta för att värna utsatta minoriteter, oavsett vilken minoritet. Just nu är de kristna minoriteterna så utsatta att deras situation kräver särskilda insatser, inte minst i Mellanöstern. Kristdemokraterna kämpar för att mordandet av kristna och jezidier i Syrien ska klassas som folkmord och därmed hänföras till Internationella brottmålsdomstolen. Om mordandet klassas som folkmord ökar också trycket på världssamfundet att agera.

Kristdemokraterna vill ha en ambitiös utvecklingspolitik med ett högt bistånd om minst en procent av bruttonationalinkomsten (BNI), med det slutliga målet att det internationella biståndet en dag inte längre ska behövas. Under alliansregeringen (2006–2014) var Kristdemokraterna pådrivande för att en procent av Sveriges BNI avsattes till internationellt bistånd varje år. Vi prioriterar fortsatt enprocentsmålet och eftersträvar att detta upprätthålls även under den nya BNI-beräkningsmetoden. Utöver detta bör staten på olika sätt främja människors frivilliga engagemang och gåvogivande till biståndsändamål.

9. Reformerna för ett bättre anställningsklimat

Hos varje människa finns ett behov av att få känna gemenskap med andra, ta eget ansvar och utvecklas som person. Att ha ett arbete eller annan meningsfull sysselsättning att gå till är därför av största vikt för varje enskild person.

Arbetsmarknadspolitik handlar därmed om mycket mer än samhällsekonomisk effektivitet och de offentliga finanserna. Det handlar om förvaltarskap och om att se till att alla får en chans att utveckla sina förmågor. Vi vill ha ett samhälle som tar vara på människors möjligheter och inneboende förmåga. Människans värde sitter inte i hur mycket hon arbetar eller hur produktiv hon är, men arbetets betydelse för enskildas utveckling är mycket stort.

Arbetet har också en avgörande betydelse för möjligheten att bygga trygga familjer. Om man har ett arbete har man bättre förutsättningar både att bilda familj och att ge sina barn goda uppväxtvillkor. Detta betyder inte på något sätt att de som saknar arbete skulle vara sämre föräldrar, utan helt enkelt att möjligheterna att få livet att fungera blir betydligt enklare om man har ett arbete och en egen försörjning.

En grupp som har särskilt svårt på den svenska arbetsmarknaden på grund av höga trösklar är utrikes födda med bristfällig utbildning. För dem är trösklarna på arbetsmarknaden ofta oöverstigligt höga och en växande andel av de arbetslösa tillhör den gruppen.

Av samma skäl ser vi med stort allvar på den höga arbetslösheten bland ungdomar, inte minst bland dem med bristande utbildning. Yngre personer som saknar jobb får svårare att ordna med egen bostad och det är inte orimligt att tänka sig att arbetslösheten gör att möjligheten att bilda familj skjuts upp. Därför behöver det tas krafttag för att minska ungdomsarbetslösheten och det finns anledning att pröva nya vägar och nya reformer för att klara av denna utmaning. En sådan väg kan vara så kallade matchningsanställningar. En matchningsanställning innebär att den arbetssökande får en anställning hos ett av staten upphandlat rekryteringsföretag och stöd genom en kombination av handledning och kompetensutveckling. Det är rekryteringsföretaget som har arbetsgivaransvaret men ska också arbeta aktivt för att den arbetssökande ska få en anställning hos en annan arbetsgivare.

Andra grupper som också har det tufft på den svenska arbetsmarknaden är äldre och personer med funktionsnedsättning. Vi ser med stor oro på hur regeringen på olika sätt försvårar för dessa utsatta grupper att komma in på och stanna kvar på arbetsmarknaden. Regeringens politik, med förslag som försämrat RUT-avdrag och höjd löneskatt för äldre, gör inte situationen bättre för dessa grupper, utan höjer enbart kostnaderna för att

anställa eller anlita dem. Det behövs också nya insatser för att ge dem möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Kristdemokraterna vill att arbetsmarknadspolitiken ska ha full sysselsättning som det övergripande målet. Alla kan inte arbeta 100 procent av heltid, men alla ska ha möjlighet att arbeta 100 procent av sin förmåga. Allt annat är slöseri med mänskliga resurser. Följden av långvarigt utanförskap är ofta personliga och sociala problem. Arbete ger också den enskilde direkt möjlighet att få bättre ekonomi och påverka sin situation. Därför är det viktigt med en kraftfull politik för att bryta utanförskapet.

Med fler sysselsatta skapas också resurser som kan förstärka de offentliga finanserna och öka resurserna till välfärden. Genom att fler får arbete kan de offentliga resurserna användas på ett bättre sätt för att ge stöd till dem som är mest utsatta. Med andra ord är tillkomsten av nya jobb den i särklass viktigaste fördelningspolitiska frågan.

Nya jobb kan inte kommenderas fram av politiker i riksdag eller regering. Jobb skapas när enskilda människor finner det mödan värt att starta eller utveckla ett företag, förverkliga en idé och riskera sitt sparkapital. Fyra av fem nya jobb skapas av småföretagen. Därför är det viktigt att initiativ och skaparkraft uppmuntras i samhället, till exempel genom det offentliga insatser för ett bra utbildningssystem och ett gott företagsklimat.

9.1. Läget på arbetsmarknaden 2016

Tack vare en stark konjunktur och den tidigare regeringens åtgärder har arbetslösheten fallit sedan 2010 från ungefär nio procent ner till nuvarande sju procent. Enligt Finansdepartementets prognos kommer arbetslösheten att fortsätta falla ner till som lägst 6,3 procent 2017. Därefter väntas den öka igen till 6,6 procent år 2020.

Regeringens mål om lägst arbetslöshet i EU 2020 kommer enligt Finansdepartementets egen prognos inte att nås med mindre än att arbetslösheten ökar kraftigt i länder som Tyskland och Österrike. Det är varken önskvärt eller sannolikt. Dessutom skulle ett sådant scenario påverka Sverige negativt och sannolikt öka arbetslösheten även här.

När frågor om det ställs till regeringen svarar man att ytterligare reformer kommer att genomföras utan att närmare beskriva dem.

Det kan konstateras att för personer födda i Sverige med god utbildningsbakgrund är långvarig arbetslöshet ovanlig. Den dominerande gruppen bland långvarigt arbetslösa är utrikes födda, i synnerhet födda utanför Europa, och personer med svag eller ingen utbildning.

Detta är en strukturell arbetslöshet som en stark konjunktur inte rår på. Och den traditionella socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken har visat sig inte fungera. Den

bygger i hög grad på arbetsmarknadsåtgärder och möter inte arbetsmarknadens verkliga problem.

- Enligt Finanspolitiska rådet når sysselsättningsgraden bland människor som kommer till Sverige 50 procent först efter åtta års vistelsetid.
- Arbetslösheten bland personer utan gymnasieutbildning är 30 procent efter 15–19 år i Sverige.¹
- Under 2017 passerar andelen inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden 75 procent av samtliga inskrivna arbetslösa.²

I gruppen med utsatt ställning ingår arbetslösa födda utanför Europa, arbetslösa med högst förgymnasial utbildning, arbetslösa med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa 55–64 år. Antalet arbetslösa utomeuropeiskt födda har fyrdubblats och antalet arbetslösa med högst förgymnasial utbildning har fördubblats sedan 2008.³

9.2. Regeringen utan reformer och fungerande arbetsmarknadspolitik

Regeringen möter inte utmaningen med utanförskap bland nyanlända och lågutbildade med relevant politik. Istället hoppas man på konjunkturen och att arbetsmarknadens parter ska hantera problemen – vilket vi av erfarenhet vet att de inte gör.

För många arbetslösa är det största hindret för jobb att man har bristande utbildning. Därför är det centralt att öka möjligheterna till utbildning i allmänhet och yrkesutbildning i synnerhet. Här gör regeringen en del. Men, som exempelvis Finanspolitiska rådet konstaterar, det kommer inte att räcka med utbildningsinsatser, utan det kommer också krävas reformer som sänker trösklarna till arbetsmarknaden och i den delen står regeringen i det närmaste svarslös.

Andra jobbåtgärder som regeringen sjösat har misslyckats. I januari hade endast 44 ungdomar fått en traineetjänst och 31 personer anställts inom åtgärden extratjänster i välfärden – åtgärder som Socialdemokraterna före valet lovade skulle skapa 32 000 respektive 20 000 arbetsplatser. Facket var och är starkt kritiska till åtgärderna och det är tveksamt om de är effektiva även om de skulle börja fungera med tanke på den undanträngningseffekt de kan ge.

---

¹ Ekonomifakta (SCB, AKU).

² <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetsgivare/Hitta-medarbetare/Nyheter/Nyheter-for-Arbetsgivare/2015-12-21-Sverige-maste-reformera-sig.htm>, Arbetsförmedlingen.

³ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna våren 2015.

9.3. Nya reformer för ett bättre anställningsklimat

Introduktionsanställningar

Vår arbetsmarknadspolitik syftar till att förbättra matchningen. Arbetsgivare och arbetstagare ska lättare kunna finna varandra på arbetsmarknaden. För det krävs bättre utbildning, snabbare validering av befintlig kunskap och att trösklar in på arbetsmarknaden sänks.

En stor andel av de som nu och troligtvis även framöver är arbetslösa är personer födda utanför Sverige och i många fall utanför Europa med låg utbildningsnivå. Höga ingångslöner är något som många ekonomer och internationella bedömare, som IMF, pekar på som hinder på svensk arbetsmarknad för personer med lägre utbildning och sämre språkkunskaper.

Ett sätt att försöka hantera detta har varit olika typer av arbetsmarknadsåtgärder som syftar till att subventionera och träna upp arbetskraft till att nå en produktivitet som motsvarar kollektivavtalsnivå. Detta behöver inte vara fel, men ofta har stöden varit krångliga och omgärdade av olika restriktioner och inte sällan har kännedomen om dem varit låg.

Kristdemokraterna föreslår därför en helt ny anställningsform – introduktionsanställningar. Den arbetsgivare som vill lära upp en ny medarbetare skriver inte under ett anställningsavtal utan ett introduktionsanställningsavtal. Anställningsformen gäller inte jobb som kräver eftergymnasial utbildning eller där lägsta kollektivavtalsenliga lön är över 22 000 kr per månad.

Introduktionsanställningar är ingen arbetsmarknadsåtgärd. Ingen byråkrati, inga stöd eller nya subventioner – dock blir det möjligt att kombinera med nystartsjobb.

En introduktionsanställning bygger på att 75 procent av arbetstiden är arbete och 25 procent är lära-sig-jobbet-tid. Det kan handla om mer traditionella utbildningsinslag såväl som att lära sig jobbet på jobbet. Därför kan lönen sättas ned till 75 procent av kollektivavtalsnivån eller högre.

Den enskilda medarbeten ges en anställning som innebär att han eller hon får träning och utbildning för att efter hand (max 5 år) kunna få full lön. Eftersom personen ges samma anställningsskydd som övriga anställda finns det en tydlig drivkraft för arbetsgivaren att ge medarbetaren utbildning och träning.

Introduktionsanställningens främsta målgrupp är nyanlända med låg utbildning och unga med bristande utbildningsbakgrund, men omfattar alla som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden, oavsett ålder eller etnicitet.

Introduktionsanställningar – vad gäller?

- Vem som helst kan ta en introduktionsanställning och vilken arbetsgivare som helst kan anställa en person på det sättet. Inga åldersbegränsningar. Inget krav på arbetslöshet.
- Inga kollektivavtal krävs på arbetsplatsen.
- Introduktionsanställningen ska kunna kombineras med nystartsjobb.
- Inkomstskatt och arbetsgivaravgift fungerar som vanligt. Inga stöd eller subventioner att hålla reda på.
- Den introduktionsanställda LAS:as in som andra anställda.
- Arbetsgivaren och den anställda ansvarar själva för att fylla utbildningstiden med ett meningsfullt innehåll.
- Ingen rapportering till Arbetsförmedlingen eller annan myndighet.

Tre enkla restriktioner

- Antalet introduktionsanställda på en arbetsplats kan inte vara fler än antalet vanligt anställda.
- Är lägsta lön högre än 22 000 kr enligt kollektivavtal eller om anställningen avser ett jobb som kräver eftergymnasial utbildning kan introduktionsanställning inte bli aktuell.
- Längsta tillåtna introduktionsanställning är 5 år. Anställningarna ska vara heltidsanställningar.

Kan man leva på 75 procent av lägsta lön enligt kollektivavtal?

En lön som är 75 procent av kollektivavtalsenlig lägstalön är en låg inkomst, men det är en lön samt en väg in i arbete för en person som står långt ifrån arbetsmarknaden. En introduktionsanställning kan heller inte vara mindre än heltid vilket annars skulle kunna utnyttjas.

Senast efter fem år, som är maxtiden för en introduktionsanställning, kan den anställda se fram emot full kollektivavtalsenlig lön. Det är också viktigt att notera att under de senaste tio åren har det genomförts inkomstskattesänkningar genom jobbskatteavdrag, vilket gör att det blir mer kvar i plånboken.

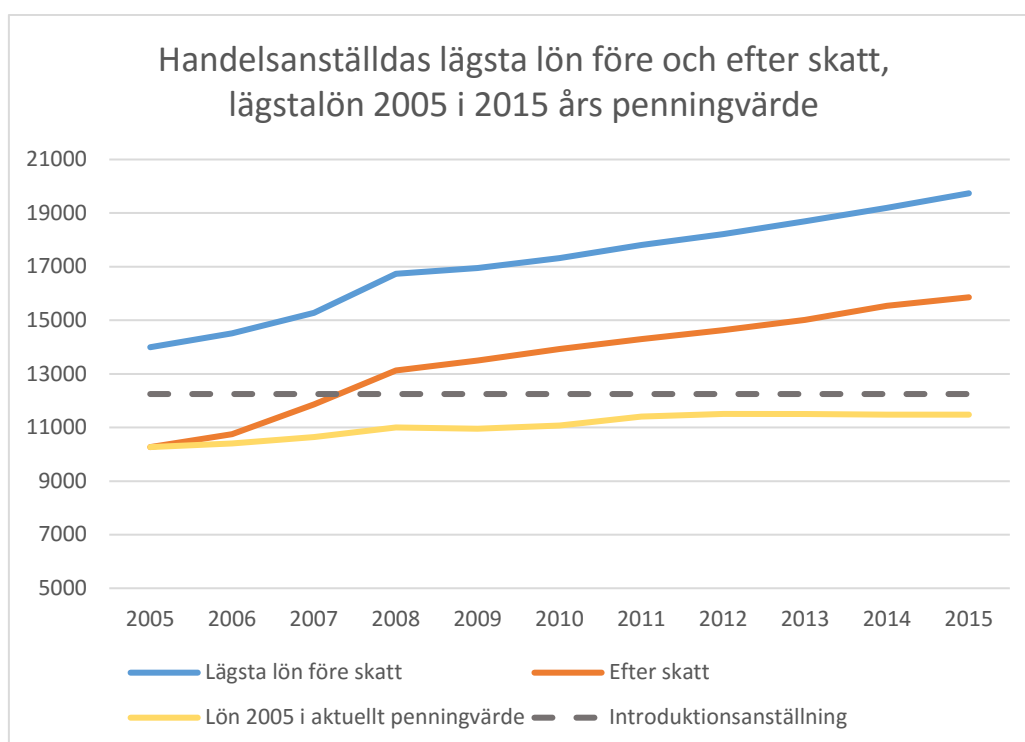
Nedanstående diagram visar hur lägstalönerna för handelsanställda utvecklats under de senaste tio åren före och efter skatt. Den som 2005 tjänade lägsta lön, 13 995 kronor per månad, hade en lön efter skatt på 10 268 kr. I 2015 års penningvärde motsvarar det en lön på 11 474 kr efter skatt. Förra året var lägsta lön för handelsanställda 19 739 kronor vilket efter skatt ger 15 858 kronor. En kraftig reallöneökning har skett med andra ord.

Anta att en butiksinnehavare introduktionsanställer en person och betalar 75 procent lön och utbildar och lär ut jobbet till 25 procent. Det ger en bruttolön på 14 804 kronor och nettolön på 12 248 kronor vilket alltså är mer än full lön för en handelsanställd med lägstalön 2005 som i dagens penningvärde är 11 474 kronor.

Kristdemokraterna har tidigare föreslagit lägre beskattning av arbetsinkomster för nyanlända, unga och långtidsarbetslösa. Det gör att en anställning på dessa villkor får en relativt liten negativ effekt för den enskilde jämfört med nuvarande regler.

Införandet av introduktionsanställningar kommer att leda till fler jobb och därmed ökade skatteintäkter samt minskade kostnader för både stat och kommun för a-kassa och försörjningsstöd.

Figur 9. Utvecklingen av handelsanställdas lägsta lön före och efter skatt.

Källa: Svensk handel och egna beräkningar.

9.4. Effektivisering av arbetsmarknadspolitiken

För närvarande råder det en djungel av arbetsmarknadsstöd för företagare och arbetslösa att lära sig och förhålla sig till. Det finns instegsjobb, nystartsjobb, traineejobb, jobb- och utvecklingsgaranti, trygghetsanställningar, offentligt skyddat arbete, särskilt anställningsstöd, förstärkt särskilt anställningsstöd och många andra.

Olika stöd och anställningsformer med olika villkor, utformning och tidsgränser har lagts till de gamla stöden och skapat en för arbetsgivarna, de arbetslösa och i viss mån även för arbetsförmedlarna svåröversiktlig struktur.

En driftig företagare som lever för sin affärsidé har inte möjlighet att sätta sig in i alla stödformer och har inte tid att ta reda på hur han eller hon ska bete sig för att företaget ska kunna ta del av ett stöd enligt en viss stödform eller vilka krav den anställde i så fall måste uppfylla.

Däremot förekommer att företag specialiserar sig på att använda stöden och maximera sin lönsamhet med hjälp av statliga arbetsmarknadsåtgärder. Det snedvrider konkurrensen och tränger undan osubventionerade jobb.

Syftet med stöden är gott. Men resultaten är i många fall undermåliga. En konsekvens har snarare blivit att Arbetsförmedlingens 12 600 anställda administrerar arbetslöshet snarare än att förmedla jobb. Varje arbetsförmedlare förmedlade i genomsnitt 10,3 jobb under 2014 – mindre än ett jobb i månaden. Detta har dragit ned förtroendet för myndigheten.

Arbetsgivarna är kritiska och negativa i bedömningen av myndigheten. Enligt Svenskt Näringsliv använder endast 45 procent av företagen Arbetsförmedlingen i samband med rekryteringar. Enligt Sifo har endast 13 procent av svenska folket stort eller mycket stort förtroende för Arbetsförmedlingen vilket placerar myndigheten i den absoluta botten bland samhällsinstitutioner.

Kostnaden för programmen och de subventionerade anställningarna är också hög, och särskilt nedslående för vissa program och stöd. Den totala kostnaden för arbetsmarknadspolitiska program, samt för ersättningar till personer som deltar i programmen, uppgår till drygt 78 miljarder kronor. Tillkommer gör Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag på 7,8 miljarder kronor.

Subventionerade anställningar kommer behövas också i framtiden. Det gäller särskilt personer som har nedsatt arbetsförmåga i form av en funktionsnedsättning. Redan i höstas satsade Kristdemokraterna 300 miljoner kr mer än regeringen på lönebidragsanställningar och anställningar inom Samhall. Ett av syftena med den förenkling som vi nu föreslår är att skapa ytterligare trygghet för gruppen av personer som har funktionsnedsättningar.

Arbetsmarknadspolitiken behöver en grundlig revidering. Kristdemokraterna föreslår därför att:

- Arbetsförmedlingens egen arbetsmarknadsutbildning avskaffas
- Fler platser inom yrkesvuxenutbildningen skapas
- Instegsjobben avskaffas
- Särskilt anställningsstöd avskaffas
- Förstärkt särskilt anställningsstöd avskaffas
- Arbetspraktikprogrammen samordnas

- Anslaget till Arbetsförmedlingen minskar med 600 miljoner kronor per år
- Fler platser tillskapas i trygghets- och lönebidragsanställningar för personer med funktionsnedsättningar.

Avskaffa arbetsmarknadsutbildning

Arbetsförmedlingen ska arbeta med att förmedla jobb, inte bara administrera arbetslöshet. Myndigheten är inte lämpad att utbilda arbetslösa till att bli mer gångbara på arbetsmarknaden. Utbildning är ingen kärnkompetens för Arbetsförmedlingen och resultaten för de egna utbildningarna är undermåliga. Endast 15,9 procent av deltagarna hade ett arbete utan stöd 90 dagar efter utbildningen.

Det kan vara stigmatiserande för en person att ha gått en arbetsmarknadsutbildning. När en arbetssökande ska redovisa sina meriter för en möjlig arbetsgivare understryker en arbetsmarknadsutbildning att personen i fråga varit arbetslös en längre tid. En yrkesutbildning på exempelvis yrkesvux eller yrkeshögskolan har inte samma negativa koppling eftersom den som gått en sådan inte per definition måste ha varit arbetslös när han eller hon gick den.

Riksrevisionen utvärderade personer som varslades vid Volvo under åren 2008–2009 och då erbjöds omskolning. Granskningen visade att etableringen mot arbetsmarknaden försämrades för de som gick arbetsmarknadsutbildningar jämfört med de som avstått.

Riksrevisionen har i senare granskningar av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar (RiR 2015:22) kunnat konstatera att en stark fokusering på personer som står långt från arbetsmarknaden skapar incitament att anordna utbildningar som inte nödvändigtvis avser att tillmötesgå en brist på arbetsmarknaden.

Vidare konstaterar Riksrevisionen att Arbetsförmedlingen genom sitt eget analysarbete har funnit att det görs anvisningar där arbetsförmedlaren från början kan förmoda att deltagaren inte kommer att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Fler platser i yrkesvux

Genom avvecklingen av arbetsmarknadsutbildningarna försvinner cirka 3 150 helårsplatser inom arbetsmarknadsutbildningen.

Istället anslår Kristdemokraterna medel för att skapa fler platser inom yrkesvuxenutbildning som innebär att cirka 6 300 nya platser öppnas.

Kristdemokraterna bedömer att personer som går yrkesvuxenutbildningar har långt större möjlighet att få ett arbete efter utbildningen än efter en arbetsmarknadsutbildning upphandlad av Arbetsförmedlingen. Den bedömningen bygger tyvärr också på att arbetsgivare troligtvis får en mer negativ uppfattning om en person som gått en arbetsmarknadsutbildning än en som gått annan utbildning.

Yrkesprogramsutredningen som tillsattes av alliansregeringen 2013 överlämnade sitt betänkande ”Välja yrke” (SOU 2015:97) till regeringen i november 2015 med en rad förslag på yrkesutbildningens område.

I utredningen identifierades en rad branscher där det råder rekryteringssvårigheter till yrken som inte kräver eftergymnasial utbildning. Det är till exempel kockar, lastbilmekaniker, medicinska sekreterare och installationselektriker. Inom mer smala branscher råder det brist på glasmästare, fastighetstekniker, bagare/konditor och många fler.

En utbyggnad av antalet yrkesvuxplatser borde inte bara leda till att fler som idag är arbetslösa får jobb utan att hela samhället fungerar bättre när viktiga bristyrken kan besättas med kunnig personal.

9.5. Avveckla anställningsstöd

För att renodla och förenkla Arbetsförmedlingens verksamhet, och göra stöden mer tillgängliga för fler, behöver antalet stödformer minska, inte minst då såväl Arbetsförmedlingens handläggare som arbetsgivarna har svårt att hålla reda på dem och att använda dem effektivt.

Flera anställningsstöd visar därtill dåliga resultat i så måtto att få deltagare gå vidare till jobb utan subvention efteråt. De sämst presterande stöden behöver därför avskaffas. Varje år betalar staten genom Arbetsförmedlingen ut cirka 20 miljarder kronor i form av olika subventionerade anställningar.

Bland anställningsstöden är det endast nystartsjobb och starta-eget som uppvisar acceptabla resultat i att hjälpa arbetssökande att få arbete utan stöd. Av de som fått nystartsjobb har hela 36,1 procent arbete utan stöd 180 dagar efter insatsen. Motsvarande siffra för starta-eget (start av näringsverksamhet) var 81,8 procent 2014.

Andra former av anställningsstöd, som inte riktar sig till personer med funktionsnedsättning, bör avvecklas då de uppvisar sämre resultat.

Personer som idag befinner sig i dessa bör ha goda chanser att kunna få nystartsjobb eller introduktionsanställningar eller en kombination av dessa. En andel av personerna kan även antas få reguljära jobb eftersom undanträngningseffekten enligt studier är hög i flera program.⁴ Kristdemokraterna räknar därutöver med att en del deltagare i anställningsstöd en tid kommer att hamna i någon form av ersättningsystem, vilket finansieras.

---

⁴ Calmfors 2001, Riksrevisionen 2006.

Samtliga personer med funktionsnedsättning som idag har särskilt anställningsstöd och förstärkt särskilt anställningsstöd bereds platser i trygghetsanställning eller lönebidragsanställningar. På så sätt ökar deras trygghet på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen har också signalerat att missbruket av stöden kan vara omfattande. Därför behöver Arbetsförmedlingen vidta åtgärder för att minska risken för felaktiga utbetalningar vilket utretts i den statliga utredningen Lätt att göra rätt SOU 2014:16.

Sannolikt är det enklare för Arbetsförmedlingen att stävja fusk om antalet former för subventionerade anställningar är färre genom att det blir färre fuskupplägg att hålla reda på.

Instegsjobb

Anställningsstöd i form av instegsjobb är en stödform som riktas mot nyanlända. Stödet har emellertid svaga resultat. 90 dagar efter avslutat instegsjobb hade 6,3 procent av deltagarna ett jobb utan stöd och andelen ökade endast till 7,1 procent efter 180 dagar. För att som arbetsgivare få stöd genom instegsjobb krävs kontakter med Arbetsförmedlingen och byråkrati som man gärna undviker.

Kristdemokraterna anser att nyanlända med språkbrister och bristande utbildning dels bör kunna få andra utbildningsinsatser, dels bör vara intressanta för introduktionsanställningar och i synnerhet i kombination med nystartsjobb. Instegsjobben bör därför avvecklas.

Särskilt anställningsstöd

Arbetsgivare som anställer arbetslösa kan få särskilt anställningsstöd med upp till 890 kr per arbetsdag i upp till tolv månader med möjlighet till förlängning i ytterligare tolv månader.

Enligt Arbetsförmedlingen hade 9,3 procent av deltagarna arbete utan stöd 90 dagar efter åtgärden och 11 procent 180 dagar efteråt under 2014.

Mot bakgrund av det svaga resultatet är det problematiskt att stödformen beräknas ha höga undanträngnings- och dödviktseffekter (38–51 procents undanträngning, varav cirka 20 procentenheter dödviktseffekt⁵).

Förstärkt särskilt anställningsstöd

Ytterligare en stödform som medger ännu högre subvention av anställning fast med ännu sämre resultat. Enligt Arbetsförmedlingen hade 5,2 procent av deltagarna arbete utan stöd 90 dagar efter åtgärden och 5,8 procent 180 dagar efteråt under 2014.

---

⁵ Lundin 2000–2001, Riksrevisionen 2006.

Särskilt och förstärkt särskilt anställningsstöd bör avvecklas. Deltagare som inte har funktionsnedsättning behöver försöka hitta jobb exempelvis med hjälp av introduktionsanställningar, kanske i kombination med nystartsjobb, eller via en yrkesutbildning inom yrkesvux.

Slå ihop tre former av arbetspraktik till en

Det finns i dag tre längre former av arbetspraktik. Dels en vanlig arbetspraktik vilken pågår i sex månader och erbjuder en bred målgrupp. Prova-på-plats pågår i högst tre månader där målgruppen utmärks av ingen eller begränsad erfarenhet av svenskt arbetsliv. Praktisk kompetensutveckling är också upp till tre månader och riktar sig till den som nyligen blivit arbetslös eller riskerar bli arbetslös.

Alliansregeringen föreslog redan i Ds 2014:29 att de tre praktikformerna skulle slå ihop i syfte att ge enklare handläggning och bättre individanpassning. Genom att slå ihop praktikformerna underlättas budgetplanering och uppföljning. Den främsta vinsten uppnås i kommunikationen med arbetsgivarna genom att utbudet av insatser blir mer översiktligt.

Neddragning av Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag

Arbetsförmedlingen är en av Sveriges största myndigheter och åtnjuter tyvärr ett mycket lågt förtroende hos såväl allmänhet som arbetsgivare.

Myndighetens arbete behöver spetsas och effektiviseras. Kristdemokraterna har ovan presenterat flera reformer som syftar till detta. Om förslagen genomförs blir Arbetsförmedlingens uppdrag mindre omfattande. Dels genom introduktionsanställningar som myndigheten överhuvudtaget inte hanterar, dels genom att programmen man hanterar blir färre.

Det är därför rimligt att en neddragning av förvaltningsanslaget på 8 procent görs (600 miljoner kronor). Att det inte är en orimlig åtgärd visas också av att regeringen i sitt regleringsbrev för myndigheten 2016 reserverat 850 miljoner kronor som endast får användas efter beslut av regeringen.

10. Slopad effektskatt för kärnkraft

En trygg och säker energiförsörjning är en viktig motor i vår ekonomi och avgörande för vår välfärd. Kristdemokraternas energipolitik grundar sig på förvaltarskapstanken. Vi ska förvalta, inte förbruka, de ändliga resurserna. Vi bär därför ett ansvar för att kommande generationer ska kunna leva och verka i ett hållbart samhälle.

Kristdemokraterna vill att energisystemet på sikt ska vara hundra procent förnybart, men vi ser också att kärnkraften kommer behövas under överskådlig tid.

Kristdemokraterna står fast vid Alliansens energiöverenskommelse från 2009 som syftar till att ge konsumenterna och industrien en trygg energiförsörjning, ekologisk hållbarhet och god konkurrenskraft. Vi vill att svenska företag och konsumenterna ska kunna lita på att det finns en stabil och pålitlig elförsörjning, inte bara i dag utan även i framtiden.

Det är tack vare kombinationen av energislag som kärnkraft, vattenkraft, biokraft och vindkraft som Sverige i dag är det land inom EU som har lägst klimatutsläpp inom sin elproduktion. Kristdemokraterna värnar målet om att Sverige ska ha en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning och inga nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären år 2050.

Energimarknaden står i dag inför en rad utmaningar. Med låga energipriser och förändrade marknadsförutsättningar är i stort sett inga energislag lönsamma i dag, vilket gör att nödvändiga investeringar riskerar att utebli. Detta drabbar inte minst kärnkraften, där beslut redan tagits om att stänga ned fyra av tio svenska kärnkraftsreaktorer innan år 2020. Detta innebär ett ökat tryck på övriga energikällor för att säkerställa en trygg och tillräcklig energiförsörjning.

El från kärnkraft står i dag för ungefär 40 procent av Sveriges elproduktion. För att möta framtidens utmaningar med minskade koldioxidutsläpp och stärkt konkurrenskraft kan vi inte bortse från kärnkraften som en i huvudsak koldioxidneutral energikälla. Innan politiska beslut tas som kan få omfattande konsekvenser för Sveriges energiförsörjning, måste tillräcklig produktionskapacitet från de förnybara energikällorna kunna säkerställas.

I Sverige finns i dag en särskild skatt på kärnkraft, den så kallade effektskatten. Skatten baseras på reaktorernas termiska effekt och är således oberoende av hur mycket el som produceras. Effektskatten infördes i ett läge där kärnkraften gick med stor vinst. I dag ser situationen annorlunda ut. Trots detta valde regeringen under 2015 att höja effektskatten ytterligare.

I dag motsvarar effektskatten ungefär en fjärdedel av kärnkraftens produktionskostnader. Samtidigt står kärnkraften inför stora investeringsbehov för att uppfylla EU:s nya säkerhetskrav om oberoende härdkylning som införts som en följd av Fukushima-olyckan som inträffade i Japan 2011. Krav om oberoende härdkylning måste vara installerat senast år 2020 och medför investeringar på flera miljarder kronor för den svenska kärnkraften.

Dagens existerande kärnkraftverk beräknas ha en livslängd på omkring 60 år, vilket innebär att flera av reaktorerna skulle kunna fortsätta producera el in på 2040-talet. För att trygga Sveriges energiförsörjning och konkurrenskraft i framtiden måste kärnkraften ges goda förutsättningar för fortsatt elproduktion under överskådlig tid.

Kristdemokraterna anser därför att effektskatten på kärnkraft bör tas bort för att nödvändiga investeringar ska vara möjliga och för att trygga svensk energiförsörjning.

Vårt förslag är att effektskatten slopas successivt till och med år 2020 då den är helt borttagen. Avvecklad effektskatt kommer successivt att leda till ökade intäkter från bolagsskatten och ökad utdelning från statligt ägda bolag. Nettokostnaden efter att dessa effekter är inräknade finansieras genom höjd energiskatt på el för företag och hushåll med 1,5 öre/kWh till 2019 och ytterligare 0,7 öre 2020. För ett villahushåll med direktverkande el (25 000 kWh per år) innebär det en ökad kostnad år 2020 med 46 kronor per månad.

Kristdemokraterna finansierar fullt ut en avveckling av effektskatten. Det ska ställas mot regeringens politik som alltjämt är att behålla hela effektskatten inklusive höjningen som gjordes 2015 vilket kommer att leda till kärnkraftens avvecklande fram till 2020.

En avvecklad kärnkraft kommer inte att generera någon effektskatt överhuvudtaget. Därutöver kommer det att leda till minskade skatteintäkter i andra skatteslag när jobb och företag försvinner i takt med att kärnkraften avvecklas.

11. Kraftfull satsning på poliser

Svensk polis står inför stora utmaningar. Situationen är ansträngd. Att uppgifter som härrör från flyktingkrisen och den förhöjda terrorhotnivån läggs utöver tidigare uppgifter och utmaningar är, enligt Polismyndigheten, huvudorsakerna till det alltmer pressade läget. För utmaningarna att bekämpa mängdbrottslighet, bostadsinbrott, grov organiserad brottslighet och gängkriminalitet – inte minst i utanförskapsområden – kvarstår.

Kristdemokraterna föreslår en kraftfull satsning på polisen med totalt 2 600 fler polisanställda fram till 2020. Dessa fördelas på 2 000 fler poliser över hela landet, 100 fler poliser i nationella insatskonceptet för att öka terrorbekämpningsförmågan och 500 civilanställda för att avlasta och renodla polisernas arbetsuppgifter.

Kristdemokraterna har länge talat om vikten av synliga poliser i brottsutsatta områden. Forskning visar att patrullering i områden med hög kriminalitet fungerar brottsförebyggande. Synliga poliser är viktigt för att exempelvis ungdomsgäng inte ska få känslan av att ha kontroll över vissa bostadsområden och för att öka tryggheten för övriga boende i området.

Att polisen kommer när den behövs, har förmåga att beivra brott och lagföra brottslingar är centralt för att upprätthålla lag och ordning i samhället. Men ett väl fungerande polisväsende betyder mer än så. Att samhället reagerar när en människa utsätts för våldsbrott, sexuella trakasserier eller rånas i sitt hem, är en förutsättning för

att brottsoffren ska få upprättelse och för att vi ska kunna värna medborgarnas tillit till centrala samhällsfunktioner. Tilliten människor emellan är ett fundament för att vårt samhälle håller ihop. När den tilliten kränks och människor utsätts för brottslighet måste man kunna lita på att rättssamhället fungerar. Vad händer med ett samhälle där polis inte kommer fram, eller där kvinnor eller familjer på ett flyktingboende här i Sverige möter samma förtryck som man flytt ifrån? Polisens roll för ett samhälle där brott förebyggs och tillit främjas är central.

2015 sökte 162 000 personer asyl i Sverige. Det stora antalet asylsökande på kort tid påverkar hela den offentliga verksamheten och så även polisens. Situationen innebär en ökad arbetsbelastning, dels för gränspolisverksamheten, dels för polisens yttre verksamhet för att upprätthålla ordning och säkerhet.

Samtliga regioner i landet har tagit emot asylsökande och för polisens del har det inneburit en ökad belastning för närvaro vid asylboenden. Människor som genomlevt trauman, upplevt krig och våld och flytt under svåra omständigheter placeras tillsammans, inte sällan i trånga i boenden, med sysslolöshet, ovisshet och oro. I sådana miljöer uppstår situationer där polisens och sjukvårdens resurser krävs. Inte sällan ligger asylboenden i glesbygd vilket ger tidskrävande resvägar för polisen. Många asylboenden har också utsatts för attentat och misstänkta mordbränder.

Den ökade arbetsbelastningen i yttre tjänst har lett till att polisen fått prioritera ned den egeninitierade verksamheten. Det påverkar övrigt arbete och i förlängningen kan utredningsresultaten försämrats. Polisens arbetsbelastning vad gäller utredningsverksamheten har också ökat, bland annat finns en brist på språkkunskaper och tolkar.

Polisen kommer att få ett ökat arbete med handräckningar i proportion till ett ökat antal asylsökanden och behovet av att arbeta mot människosmuggling har ökat. Det finns också risk att kriminella element kommer att utnyttja asylsökande på olika sätt vilket leder till att polisen behöver öka sina resurser mot organiserad brottslighet. Brottsligheten i utsatta områden riskerar att öka ytterligare varför polisen behöver finnas där och kunna arbeta brottsförebyggande. Det vore en farlig utveckling om utanförskapsområdena inte fick tillräckliga resurser för att upprätthålla lag och ordning. Redan idag ser vi stora problem med områden där lagens arm inte riktigt når in. Den utvecklingen måste brytas, inte förvärras. Polisens förebyggande arbete krävs för att nyrekryteringen ska bromsas och för att finnas som stöd för dem som vill lämna det kriminella livet. Polisen har också en mycket viktig del i arbetet med att förebygga radikaliserings och rekrytering till våldsbejakande islamism. Kvaliteten på detta arbete riskeras om inte polisen har tillräckliga resurser att jobba med.

Det måste anställas fler poliser för att komma till rätta med problemen. Först då kan den nya organisationen ge de effektiviseringar som gör att fler poliser arbetar i yttre tjänst.

11.1. Kristdemokraternas förslag för att stärka svensk polis

2 000 fler poliser

Polismyndigheten har efterlyst en resursförstärkning för att klara av de utmaningar som polisen står i och inför. Vi föreslår därför att 2 000 fler poliser anställs.

Polismyndigheten har pekat på att av tillkommande poliser så behöver merparten rekryteras till ingripandeverksamheten och till brottsförebyggande arbete, men rekryteringar behövs också till gränspolisverksamheten. Därutöver behöver förmågan förstärkas i exempelvis underrättelseverksamheten och i arbetet mot den grova organiserade brottsligheten.

I förra årets höstbudget avskaffade regeringen kravet på minst 20 000 poliser. Ett dåligt beslut som vi kristdemokrater kritiserade hårt. Att avskaffa kravet på 20 000 poliser i en tid då utmaningarna ökar och otryggheten tilltar, är helt fel signal att sända. Vår satsning ger 2 000 fler poliser till 2020.

Låt poliser vara poliser

På grund av begränsningar i utbildningssystemet och utbildningens längd kommer fler poliser ut i tjänst först år 2018/19. På kort sikt efterfrågar därför Polismyndigheten fler civilanställda för att frigöra polisiära resurser. Vi föreslår därför en förstärkning med 500 civilanställda nästa år. Polisens arbetsuppgifter kan därmed renodlas. Vi vill också återuppta utredningen att renodla polisens arbetsuppgifter som regeringen lagt ned.

Civilanställda kan i det ansträngda läget nu avlasta i exempelvis utredningsarbetet, med administration och vid gränskontroller. När fler poliser behövs i yttre tjänst, ska arbetstiden inte ägnas åt att sitta arrestvakt eller bemanna receptioner. En satsning på fler civilanställda är en satsning på fler synliga poliser.

Förstärk terrorberedskapen

Vi föreslår en fördubbling av den nationella insatsstyrkan och att insatskonceptets regionala förmåga vid piketenheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö stärks. Samtliga poliser i yttre tjänst behöver utbildas i att hantera eventuellt terrorattentat. På så sätt säkerställer vi att Sverige kan skyddas vid simultant genomförda attentat på olika platser. Denna satsning leder till en förstärkning med cirka 100 poliser, utöver de 2 000 poliser som vi föreslår utbildas och anställs fram till 2020.

Vi redogör för våra förslag på åtgärder för att höja Sveriges terrorbekämpningsförmåga i nästa kapitel.

Utöver dessa tre åtgärder har Kristdemokraterna föreslagit en rad insatser för att snabbt avlasta polisen och höja förmågan på kort sikt. Vi vill exempelvis införa en nationell polisreserv, vilket innebär ett återinförande av beredskapspolisen. Dessa är civilpliktiga poliser som kan kallas in vid allvarliga eller omfattande störningar på samhället ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt.

12. Förebyggande arbete mot terror

Den våldsbejakande islamismens ökade aktivitet i Europa innebär att Sverige måste förstärka sin beredskap att förebygga, bemöta och bekämpa terrorism. Sverige har tidigare varit relativt förskonat ifrån terrorism men nu befinner vi oss i ett läge där vi vet att det finns människor med förmågan och viljan att genomföra terrorangrepp mot västvärlden.

Det första islamistiska terrorangreppet som Sverige utsattes för i december 2010 slutade med enbart självmordsbombarens egen död. Säkerhetspolisen bedömer att närmare 300 människor har lämnat Sverige för att strida för IS varav ungefär 135 återvänt. Därutöver bedömer Säkerhetspolisen att cirka 60 asylsökande som finns i Sverige är en säkerhetsrisk. Det kan vara personer som begått krigsbrott i sina hemländer eller som exempelvis arbetar för främmande underrättelsetjänst med att spionera på flyktingar, men också personer med kopplingar till extremistgrupper.

Detta problem behöver tacklas genom flera parallella åtgärder som syftar till att minska risken för en terrorattack. Den våldsbejakande islamism som främst hotar oss finner sitt stöd bland personer som i Sverige genomgår en radikaliseringsprocess. Denna process möjliggörs genom uppkomsten av miljöer som är tillåtande visavi extremism och där extrema islamistiska krafter tillåts sprida sin propaganda. Därför behövs ett upplysningsarbete som specifikt riktar sig mot denna form av extremism.

Även om arbetet överlag förbättrats något på senare tid brister dagens förebyggande arbete i kommunerna. I såväl Stockholm och Göteborg som Malmö har insatserna kritiserats för saktfärdighet eller för att de inte är anpassade efter problemets natur. I andra fall som till exempel Borås har kommunen överraskats av i vilken utsträckning det finns stöd för våldsbejakande islamism bland invånarna.

12.1. Kristdemokraternas förslag för förstärkt skydd mot terror

Förbättrad avhopparverksamhet

Med anledning av detta föreslår vi kristdemokrater att staten förstärker sitt ansvar för det förebyggande arbetet. Staten ska utforma fungerande avhoppar- och anhörigstödsverksamhet, som specifikt riktar sig mot våldsbejakande islamister och som också involverar de muslimska trossamfundet, som kommunerna kan använda sig av.

Belysning av den våldsbejakande islamismens brott

Staten ska ge Forum för levande historia i uppdrag att även informera om den våldsbejakande islamismens brott mot mänskliga rättigheter. På så sätt kan den kompetens som finns där kring att upplysa om nationalsocialismens illgärningar och kommunistiska regimers brott mot mänskligheten även användas för att belysa den våldsbejakande islamismen.

Utökade resurser till Säpo

Förebyggande arbete kommer dock inte ensamt räcka för att hålla tillbaka terrorismen. De som redan är radikaliserade och som utgör ett hot mot Sverige måste hållas under bevakning. Därför föreslår vi att Säpo ges ökade resurser för att bättre kunna granska och kartlägga de nätverk och individer som idag hotar vårt demokratiska samhälle.

De som redan tagit steget över gränsen och gett sig av för att strida för IS ska lagföras. Vi välkomnar ny lagstiftning där resor för att begå krigsbrott eller terrorhandlingar, eller träning för detta, tydligt kriminaliseras. Utöver detta vill vi att personer som strider för IS, mot vilka Sverige kämpar i den internationella koalitionen, ska kunna dömas för landsförräderi. Fängelsestraff fungerar här på så sätt både som en upprättelse för deras offer och som ett skydd då den som sitter inlåst svårligen kan utföra terrorattacker mot civila. Därför avsätter vi också extra resurser till åklagarväsendet.

Fördubbla nationella insatsstyrkan och stärk den regionala insatsförmågan

Vi måste dock vara förberedda på att det värsta kan inträffa. Idag är den nationella insatsstyrkan och det nationella insatskonceptet inte dimensionerad för att möta simultant genomförda attentat på olika platser. Därför vill vi fördubbla den nationella insatsstyrkan, stärka insatskonceptets regionala förmåga i Stockholm, Göteborg och Malmö samt utbilda samtliga poliser i yttre tjänst i att hantera eventuellt terrorattentat.

Totalt anslår Kristdemokraterna 200 miljoner för dessa åtgärder.

13. Att åldras i trygghet och värdighet

Att bygga ett samhälle där alla kan åldras i trygghet och värdighet är ett angeläget mål för Kristdemokraterna. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt, tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen.

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med eget och unikt värde med skilda intressen och bakgrunder.

Äldreomsorgen och vården av äldre har länge varit en av Kristdemokraternas mest prioriterade frågor. I regeringsställning drev Kristdemokraterna igenom en rad förbättringar inom äldreomsorgen och vården av äldre. Vi har bland annat infört en nationell värdegrund i socialtjänsten, gett stöd till kommunerna för införande av värdighetsgaranti, infört en parboendegaranti så att par som vill ska kunna fortsätta att bo ihop, infört lagen om valfrihetssystem (LOV), infört en lagstadgad skyldighet för kommunerna att erbjuda anhörigvårdare stöd och infört ett investeringsstöd för byggande av särskilda boenden och trygghetsboenden.

Mycket har gjorts för att förbättra svensk äldreomsorg och vården av äldre och den anses i dag vara ett föredöme för andra länder. Samtidigt finns det fortfarande brister och vi har nu en regering som monterar ner mycket av det kvalitetsarbete som Kristdemokraterna var med och införde. Regeringen missar också att göra nödvändiga satsningar på att exempelvis förbättra demensvården där vi i framtiden kommer att få allt större behov. Mer behöver göras för att utveckla den gemensamt finansierade äldreomsorgen och vården av äldre.

13.1. Inför en äldreboendegaranti

Alltför många känner bristande tilltro till samhällets förmåga att garantera trygghet och oberoende på äldre dagar. Det måste mötas med politiska lösningar som tar hänsyn till våra olikheter och våra olika behov. Många äldre eftersträvar att bo kvar i sitt hem så länge som möjligt. Det hemvana skänker trygghet. Därför är kvarboendepincipen inom äldreomsorgen i grunden god. Att kunna få hjälp i sitt eget hem, så länge som man själv önskar, är en viktig välfärdsambition. Ingen vill tillbaka till en tid då det enda alternativet var att anhöriga skötte hela omsorgen eller att du tvingades in på institution. Men lika allvarligt som att tvingas in på ett boende är det när den som inte längre är trygg i hemmet förhindras att få en plats i ett äldreboende.

Det finns berättelser om äldre som beskriver sitt hem som ett fängelse, ett hem som de tidigare har älskat. Anhöriga som beskriver sin oro över att inte veta hur det har gått för pappa eller mamma under dagen. En del har försökt att få ett äldreboende för sin förälder eller sin livskamrat men inte lyckats.

Att flytta till ett särskilt boende, trygghetsboende eller serviceboende är inte något som en äldre person gör i onödan. Skälen till att vilja flytta till ett boende är förstås ofta medicinska, när behovet av praktisk hjälp med vård och omsorg i vardagen blir så påtagligt att hemtjänst inte längre är det bästa alternativet. Men det finns också äldre som upplever otrygghet och ensamhet och därför behöver en annan boendeform. Vi vill i lag garantera att denna möjlighet erbjuds alla över 85 år. Ingen ska tvingas ut från sitt

hem men ingen ska heller tvingas att bo kvar i hemmet. Det måste vara den äldres behov och önskan som ska stå i centrum.

Med allt fler äldre ökar behovet av fler och olika typer av äldreboenden. Trots att alliansregeringens investeringsstöd som infördes 2007 resulterade i öppnande av 10 000 nya platser på äldreboenden så har antalet platser totalt minskat. Därför är det inte längre alltid den enskildes behov som styr utan tillgången till äldreboenden och kommunens prioriteringar. En rapport från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) visar dessutom att inte ens de som fått beslut om att de ska få plats på särskilt boende faktiskt får möjlighet att flytta in. Myndigheten befarar att det finns kommuner som försöker övertala äldre att ta emot mer hemtjänst, i stället för att ansöka om särskilt boende. Kommunens planeringsförutsättningar sätts framför den äldres behov och vilja. Så byggs inte en värdig äldreomsorg. Därför är det rimligt att sanktionsavgiften höjs för de kommuner som inte följer beslut om särskilt boende eller ett anpassat boende.

Vårt förslag om en äldreboendegaranti innebär att beslutet att flytta till ett särskilt boende, trygghetsboende eller äldreboende helt ska vara den enskildes. Kommunens ansvar är inte att bestämma var den omsorgsbehövande ska bo. Deras ansvar är att se till att det finns platser för dem som behöver det. Det kommer att kräva att fler boenden byggs.

En äldreboendegaranti utan äldreboenden är inte värd något. För att klara löftet om en äldreboendegaranti behövs fler och olika typer av äldreboenden. Investeringsstödet måste därför förlängas och utökas samtidigt som ambitionen i kommunerna måste höjas. Detta har vi föreslagit redan i tidigare budgetmotioner. För att klara av att sjösätta en reell äldreboendegaranti lägger vi nu till ytterligare 400 miljoner kronor för att täcka de merkostnader som kan uppstå i kommunerna.

En äldreboendegaranti och ett förhöjt investeringsstöd behövs för att förbättra situationen för den som inte längre kan och vill bo kvar hemma. För att möta behoven också hos dem som fortsätter bo i hemmet vill vi återkomma med förslag som dels stärker den enskildes inflytande över hemtjänstens uppgifter, dels hur vi bättre kan underlätta och stödja anhöriga i deras ovärderliga arbete.

14. En sjukvård i världsklass

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik utgår från att varje människa är unik och att alla personer har samma absoluta och okränkbara värde. Den solidariskt finansierade hälso- och sjukvården är en viktig del av välfärdens kärna och den person som har störst behov ska ges företräde i vården. Hälso- och sjukvården ska kännetecknas av värdighet, kvalitet, tillgänglighet och jämlikhet. De grupper som har svårt att göra sina röster hörda eller utnyttja sina rättigheter ska garanteras särskilt stöd.

Vården och omsorgen ska ha en helhetssyn på människan som tar hänsyn till kroppsliga, själsliga, sociala och andliga behov.

I regeringsställning prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna med stora satsningar på psykiatri, cancervården och vården av kroniskt sjuka. Genom vårdgarantin och kömiljarden har vi bidragit till kortare väntetider. Alliansregeringen satsade mer resurser än vad som någonsin tidigare satsats på vården. Det finns fler aktiva läkare och sjuksköterskor än någonsin, och Sverige utbildar dessutom fler än någonsin tidigare. Sverige är idag ett av världens bästa länder på sjukvård.

Men vi är långtifrån nöjda med detta. Framtidens sjukvård står inför stora utmaningar vilka den nuvarande regeringen tycks stå handfallen inför.

14.1. Vårdserviceteam för bättre hälso- och sjukvård

Svensk hälso- och sjukvård står inför ett flertal stora utmaningar. Vi har problem med väntetider och långa väntetider, skillnader i kvalitet och villkor mellan olika landsting samt risker för att patienter drabbas av felbehandlingar eller vårdrelaterade infektioner.

Dessa problem riskerar att skada medborgarnas tilltro till sjukvårdens förmåga att erbjuda en trygg och säker vård. Alla i Sverige ska kunna känna sig trygga med att få en god vård vid sjukdom – oavsett kön, inkomst, bostadsort eller ålder.

Det är viktigt att ha en realistisk förväntan på politikens möjligheter att dirigera fram god vård av hög kvalitet. Politikens uppgift är att ge bästa tänkbara förutsättningar för god vård; politiken kan inte själv skapa den. Den goda vården skapas på sjukhusgolvet, i mötet mellan patient och personal.

Arbetsmiljön inom vården är idag hårt pressad på många håll. Stressrelaterad psykisk ohälsa hos personalen är ett växande problem. Pressen kommer inte bara av att vårdpersonalen har mycket att göra utan också för att de ofta hamnar i arbetssituationer som kräver kompromisser med de egna värderingarna, ambitionerna och visionerna om hur jobbet ska utföras. De ser när patienter far illa, hamnar i kläm eller inte får den omvårdnad som de behöver.

Därför är det av största vikt att organisera sjukvården på ett sådant sätt att tid frigörs för vårdpersonalen att ägna mer tid åt patienterna. Det behövs tid för att kunna se den enskilda patientens vårdbehov och tid för att fatta de rätta besluten. Men också tid för att trösta och stödja patienter som lider av sorg, oro och ångest. Idag går mycket av vårdpersonalens tid åt till dokumentation och till arbetsuppgifter som inte kräver vårdutbildning. Sjuksköterskor och undersköterskor ska kunna vara sjuksköterskor och undersköterskor och göra det som de är utbildade för.

Kristdemokraterna vill därför att vårdpersonalen avlastas från de arbetsuppgifter som är viktiga för att vård och omvårdnad ska fungera men som inte kräver vårdutbildning – så kallade vårdservicetjänster.

Vi vill att staten träffar en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting med målsättningen att skapa 6 200 nya vårdservicetjänster på landets sjukhus och i primärvården. För detta avsätter vi 1,1 miljarder kronor. Villkoret för att ett landsting ska få del av pengarna är att man undertecknar överenskommelsen och kan uppvisa en trovärdig och genomförbar plan för hur de nya tjänsterna ska skapas. Efter tre år bör satsningen utvärderas och visar det sig då att målsättningen är uppnådd permanentas stödet och går in i de allmänna bidragen till landstingen.

Arbetsuppgifterna får inte vara sådana som kräver vårdutbildning utan måste vara renodlade serviceuppgifter. Det kan exempelvis handla om att servera mat och plocka undan disk efter måltider, att sköta förråd, transporter av patienter och prover mellan olika avdelningar samt andra administrativa uppgifter som inte kräver en vårdutbildning.

Syftet med de statliga medlen är inte att fullt ut ersätta vårdgivarna för ökade personalkostnader, utan att stimulera framväxten av denna personalkategori inom vården. Stödet får inte användas för att ersätta utbildad vårdpersonal.

Vårdgivarna har mycket att vinna på att införa fler servicetjänster. Flera försök har gjorts i landet som visar mycket positiva resultat.

1. Mer tid för patienter och omvårdnad. På Karolinska sjukhuset i Stockholm frigjordes 800 arbetstimmar varje vecka för vårdpersonalen genom att en serviceorganisation fick ansvar för alla patienttransporter.
2. Uppvärdering av vårdyrkena och bättre möjligheter att rekrytera rätt personal. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) uppskattar att det behöver rekryteras 129 000 undersköterskor och 38 000 sjuksköterskor till år 2022. Genom att minska stressen och renodla yrkesrollerna blir det mer attraktivt att söka sig till vården och att stanna kvar i yrket.
3. Förbättrad städning och hygien samt mindre risk för infektioner. Nästan var tionde plats inom sjukhusvården upptas av en patient som vårdas för en vårdrelaterad infektion. Det medför 750 000 extra vårddagar till en årlig kostnad av 6,5 miljarder kronor. Med servicepersonal som kan koncentrera sig på städningen kan kvaliteten öka och riskerna för vårdrelaterade infektioner minska.
4. Mer nöjda patienter. Genom att frigöra vårdpersonalens tid kan omvårdnaden och förutsättningarna att möta patientens behov förbättras.

För att möta framtidsutmaningarna i vården behövs fler händer i vården. Det krävs också att vi använder resurserna på rätt sätt, att varje personalkategori gör det som de är

utbildade för. Genom att anställa fler som kan arbeta med den service som är en nödvändig och viktig del av vården kan vi frigöra mer tid för omvårdnad av varje enskild patient. Vårdservicetjänsterna öppnar också upp en viktig arbetsmarknad för dem som idag står långt från arbetsmarknaden och som saknar utbildning. Fler enklare jobb behöver skapas och detta är ett sätt att göra det.

14.2. Förstatliga sjukhusvården

En av de viktigaste principerna för svensk hälso- och sjukvård är att befolkningen ska få vård på lika villkor. Trots detta finns det oacceptabla skillnader i medicinska resultat och kvalitet inom den svenska hälso- och sjukvården. Dessa skillnader har funnits i årtionden och är ett problem som vi delar med alla jämförbara länder i världen. Våra kunskaper om dessa skillnader har blivit allt bättre genom bland annat satsningen på öppna jämförelser av vårdens resultat.

Data från öppna jämförelser visar alltså på stora och oförsvarliga skillnader mellan olika landsting när det gäller medicinska resultat, tillgänglighet, följsamhet till nationella riktlinjer, läkemedelsanvändning, bemötande med mera. Olikheter mellan landstingen kan vara positiva och driva på utvecklingen. Men att medicinsk kvalitet och medicinska resultat inom de stora folksjukdomarna kan skilja så mycket mellan landstingen som det gör idag är inte rimligt.

För att komma till rätta med detta problem på sikt krävs en förändrad styrning genom ett statligt ansvar för sjukhusvården. Arbetet med detta måste börja nu. Vi behöver en effektivare, mer rättvis och jämlik vård, genom en mer ändamålsenlig uppgiftsfördelning mellan stat och nuvarande huvudmän. Den demokratiska styrningen och den solidariska finansieringen av hälso- och sjukvården ska kvarstå.

Erfarenheterna från den norska omorganisationen med statligt huvudmannaskap är mycket goda. Våra länders många likheter talar för att den svenska vården bör lära av Norges erfarenheter. Vår slutsats är att det i våra respektive länder är staten som ska ha huvudansvaret för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård även i framtiden.

14.3. Krafttag mot den psykiska ohälsan bland barn och unga

Den ökande psykiska ohälsan hos barn och unga är ett av vår tids största samhällsproblem. Enligt Socialstyrelsen uppger alltfler ungdomar – framför allt flickor – psykiska besvär som oro eller ångslan. Det är framförallt depressioner, ångestsjukdomar och missbruk som ökar. Det har också skett en ökning bland ungdomar som behöver sjukhusvård på grund av psykisk sjukdom. Våra unga mår helt enkelt inte så bra som de, materiellt sett, har det.

Barn och unga som har, eller riskerar att utveckla, psykisk ohälsa är ett högt prioriterat område för Kristdemokraterna. Det finns flera åtgärder som behöver vidtas för att stoppa utvecklingen och att försöka vända den.

Vi vill öka tillgängligheten till förebyggande arbete och den så kallade första linjen (primärvården, elevhälsan, ungdomsmottagningar). Större och mer samordnade insatser krävs. Föräldrar, socialtjänst, skola/elevhälsa, BUP och övrig sjukvård behöver samarbeta bättre. Målsättningen är sammanhållna förebyggande insatser som de aktörer som är involverade i barnets vardag deltar i och bidrar till. Elevhälsan måste rustas långsiktigt för att bättre kunna möta och stödja barn och unga med psykisk ohälsa. Kristdemokraterna föreslår att en elevhälsogaranti införs så att man får kontakt med elevhälsan inom ett dygn.

Några säkra svar på vad som är orsak till den mörka utvecklingen med ökad psykisk ohälsa finns inte idag. Vi vill därför att det genomförs en bred utredning för att kartlägga och undersöka orsakerna. Vi vill även ta fram en handlingsplan med bland annat förebyggande åtgärder. Denna handlingsplan kan även omfatta hur arbetet med första linjens sjukvård i kommuner och landsting kan förbättras.

Med tanke på föräldrarnas centrala roll i sina barns liv vill vi att kommunerna blir skyldiga att erbjuda minst ett föräldrastödsprogram under barnens uppväxt. Föräldrastöd har visat sig ha positiv inverkan på relationen mellan förälder och barn och har bevisad positiv effekt när det gäller att minska framtida problem.

15. Tabell över reformer och finansiering i motionen

I den här motionen presenteras ett antal nya reformer inklusive finansiering och besparingar. De kommer till hösten att läggas ihop med Kristdemokraternas övriga politik som presenterats i tidigare budgetmotioner samt ytterligare reformer i ett fullständigt budgetförslag.

Tabell 5. Reformer och finansiering.

Reformer, mkr	2017	2018	2019
Yrkesvux	500	500	500
Avskaffad effektskatt 2020 (1/4 per år)	1 109	1 358	2 530
Fler poliser (2 000 poliser 2020)	150	300	525
Fler civilanställda i polisen (500 från år 2017)	350	350	350
Insatser mot terror	185	185	185
Vårdserviceteam i sjukhusvården	1 100	1 100	1 100
Äldreboendegarantin	400	400	400
Totalt	3 794	4 193	5 590
Besparingar, mkr			

Effektivisering av arbetsmarknadsåtgärder	2 883	3 071	3 119
Höjd energiskatt på el med 1,5 öre till 2019 (0,7+0,1+0,8)	400	500	1 100
Ökade intäkter från bolagsskatt vid avvecklad effektskatt	244	299	557
Ökade intäkter från statliga bolagsutdelning vid avvecklad effektskatt	432	530	987
Totalt	3 959	4 400	5 763

Andreas Carlson (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Mikael Oscarsson (KD)

Emma Henriksson (KD)

Annika Eclund (KD)

Caroline Szyber (KD)